

HRVATSKI TJEDNIK

novine za kulturna i društvena pitanja

NAKLADA MATICE HRVATSKE

zagreb,
27. kolovoza 1971.
godina I.
broj 19.
cijena 2 dinara

VLADO GOTOVAC

PROTIV PRAZNE SUVEREZNOSTI

U svakom narodu postoje patetični bijegunci u svjetski obzor: oni preko planetarnih pitanja izbjegavaju odgovornost za svoju zemlju, za njenu sudsbinu. Ono što nije razumljivo na svakom mjestu i u svakom trenutku njihova vremena njima je jednako nevažno, nesuvremeno i provincijalno.

Taj azil, što ga pružaju jedino opća mjesta svjetskih pitanja, zapravo je samo svečano urešena banalnost! Jedino ona može biti uvijek i svugdje razumljiva, jer je potpuno neobavezna, jer je bez ikakve stvarne materije.

A bijegunci na to prazno putovanje u svjetske relacije najčešće kreću iz malih naroda: ispunjeni paničnim strahom od provincijalnosti. Postoji već pravi zastrujući mit o planetarnoj periferiji u malim jezicima, o bepredmetnosti sudsbine u njima! Mit o tjeskobnom hodu za povijesnu. Prema njemu u svijet se može ući jedino napustivši taj okoliš i njegovu tradiciju. Izgubivši tako vlastito podrijetlo, bijegunci u svjetsko ostaju pri oponašanju njegove drame i to uvijek njezinih zadnjih motiva, ludujući za novostima, jer su, izgubivši svoju unutrašnjost, izgubili sva svoja mjerila: oni preko prazne suvremenosti napokon završavaju, nestaju u galami modâ.

Naravno, postoji provincija, postoji njezina tjeskobna atmosfera okašnjljosti u kojoj sve postaje trmom i netrpeljivo. Ali, iz nje se može otici jedino priznavši je u sebi: do svijeta se stiže samo sa svojom domovinom! I to ne isključivo tako da o njoj pružamo dokumentarne slike, nego prije svega tako da prihvatićemo njenu dramu kao dramu svijeta. Jer svjetske relacije mogu biti pouka, ali samo domovina daje dušu: gdje se od jedne zemaljske i jedne zvjezdane niči plete uže naše sudsbine.

Hrvatska je kultura preko mnogih događaja danas dovedena pred planetarni obzor: prije svega renesansom pitanja o značenju domovine u revoluciji. Ono je već naša praksa, pokrenuta politikom. Ali, intelektualci su joj u svojim djelima pružali razloge

slobode, strast njezinih poziva, obzor njezina podrijetla i njezinih mogućnosti. Zato sadašnji događaji i jesu stvar svih: susret sna i snage mrtvih i živih, sabiranje domovine odasvuda.

Sve što se čini za slobodu, čini se i za svoju zemlju. Ali po tome nas neće u svijetu prepoznati! Tu su vidljivi samo oni, koji imaju svoje vlastito lice; fizionomiju oblikovanu u drami njihove vlastite sudsbine. I sami s tim licem jedna kultura dobiva svjetsko ime. A mi još uvijek lutamo neodređenim prostorom, što je najveća prilika za improvizacije i lažna pitanja s modnim invencijama. Školska prisutnost sudova zasnovanih izvan našeg obzora samo prividno održava korak s vremenom: u njima se pouke ne koriste nego ponavljaju! Ta naučena svijest i njezina mjerila okrivljuju sredinu što im je nepriskladna, umjesto da joj pružaju ocjene s kojima se u njoj širi prisutnost svjetskog pristupa njezinim pitanjima.

Mi moramo ispitivati sudsbinu svijeta u svojoj sudsbinu, u njezinoj materiji: u jedinoj vlastitoj zbilji. To znači da moramo odrediti što je naša sadašnjost i koja su njezina mjerila. Jer, sadašnjost nije samo ono, što u ovom trenutku nastaje: ona je ukupnost, sabrana naše duhovne energije i njezinih motiva; ona je aktualitet svega što je poduzeto kao hrvatska kultura: izmijereno po zahtjevima našeg doba.

Suvremenost bez naše sudsbine na našoj zemlji prazna je suvremenost. I lice svijeta koje nije naše ostaje za nas samo prizor! Strah od provincijalnosti može se pobijediti jedino prihvatanjem svog slučaja kao slučaja svijeta, svog odgovora kao odgovora za sve! Privilegije povijesnog glasa, glasa koji odjekuje svijetom, osvajaju se jedino u vlastitoj sudsbi, a ne ulogom zvučnika koji samo pojačava i prenosi tuđi glas. U ovom trenutku, kada naša pitanja po prvi put imaju planetarno značenje, i naši odgovori moraju imati isti obzor. To znači da moramo izgraditi mjerila koja će u svakom događaju polaziti od svjetskog cilja naše misli i naših pothvata. Samo takva hrvatska kultu-

ra može započeti temu budućnosti, prihvatajući temu suvremene krize.

A mi još uvijek nismo položili sve svoje tradicionalne račune! Među nama još ne vlađa ton onog dramatičnog trenutka: na sve strane pojedinci još uvijek tjeraju svoj privatni slučaj kao jedini ispit za našu dobu. Ima čak i takvih u kojima je privatno do te mjere pomahnilatalo, da se hvale kako su izzivjeli presudna pitanja svog naroda. Hrvatska je za njih događaj na razini činjenica individualne psihologije! Oni se bučno razmeću svjetskim pitanjima, istodobno vješto služeći provincijalnom klevetanjem, što je izraz njihove prave prirode: prazne suvremenosti periferijskih parvenica.

Mjesto Hrvatske ne može biti udaljeno od mesta njezine kulture: naša djela i naša domovina imaju istu sudsbinu. Zato se u ovom trenutku, kada u svojoj sudsbi iskušavamo sudsbinu socijalizma kao naše sadašnjosti i planetarne budućnosti, ne radi o tome da kultura isčeze u politici, nego da s njezinim pothvatima naše lice uđe među lice svijeta. To je nalog ovog doba, nalog koji nas već iskušava kao jedinstvena šansa naše lucidnosti. Jesmo li spremni za taj pothvat? – jedino je važno pitanje naše sadašnjosti. I o odgovoru na nj ovisi sudsbinu svih događaja koji su u tijeku. Jedino ono što ćemo u tom smjeru poduzeti bit će ne samo podrška našoj političkoj renesansi, nego i njezina stvarna provedba u buduću Hrvatsku, u budući svijet.

Prihvatićiti mjerila ovoga trenutka sigurno nije lako. Ona izgledaju podjednako velika i nestvarna! Ali, njihove teškoće i njihova neizvjesnost i jesu znak značajnog pothvata: o kojem su već otsanjeni opojni snovi, koji već ima i svoje bajke; ne samo planetarne nego i kozmičke! Upravo zbog toga osiguran je sjaj i gorkim neuspjesima onih koji izazov prihvate: podižući svoju domovinu za sebe i za svijet. Jer Atlas ne nosi krčag nego nebola!

GRGO GAMULIN:

IN THEOLOGOS

str. 3.

SUDSKI MATERIJALI
O ZABRANI »HT-a«

str. 4, 5, 6. i 7.

HRVOJE ŠOŠIĆ:

HRVATSKI SUEZ

str. 8.

HRVATSKA KNJIŽEVNOST
U SVIJETU

str. 12–13.

»Tako bi politiku imali odrediti profesori i inžinjeri, a ne političari i rukovodioči. I kod nas se katolička danas pojavljuje nastojanje da bi vjerska i pastoralna pitanja rješavali teolozi, a mi bismo biskupi imali praviti samo ankete i biti samo koordinatori. Dakle, ista pojava kod vas i kod nas: profesori bi htjeli uvesti diktaturu. Ali rukovodioči to ne daju i to s pravom, jer su oni bliži narodu i bolje poznaju njegove potrebe.«

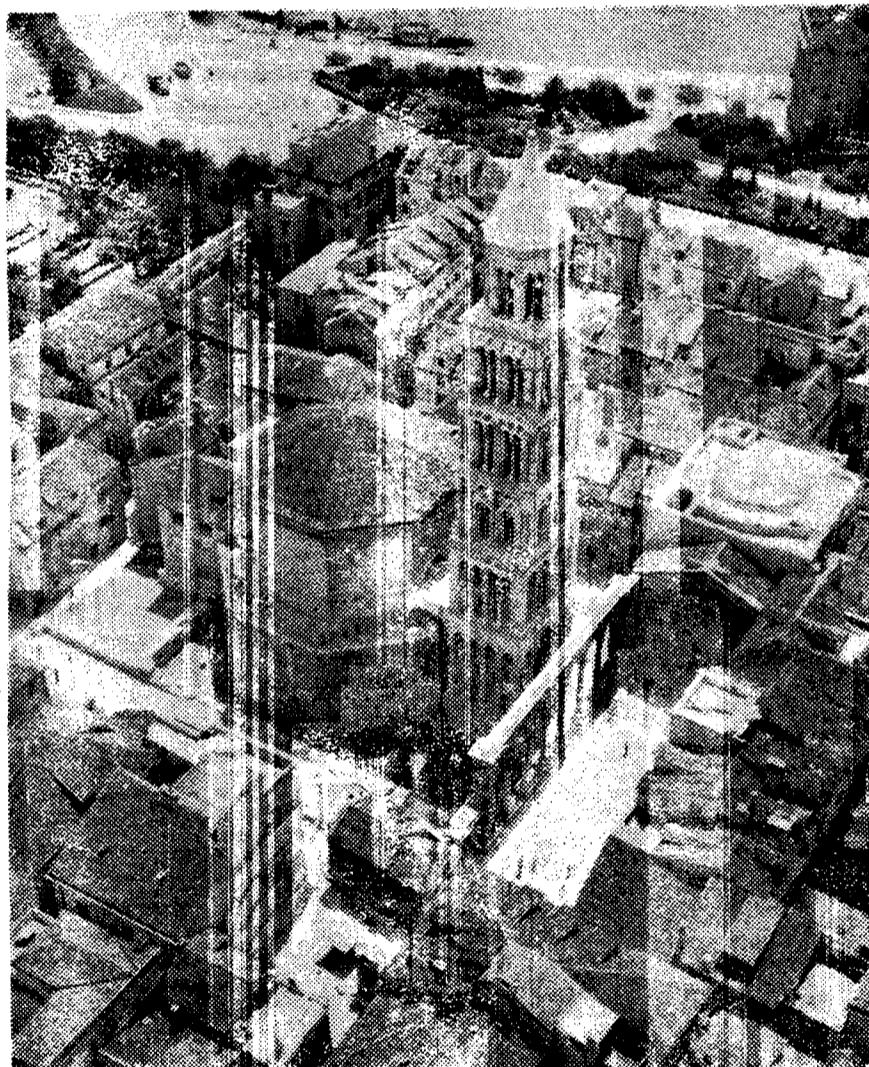
Nadb. dr. Frane Franić,
Teologija i revolucija,
»Pogledi«, 6. 1971. str. 68.

Ima, dakle, i u oralno-auditivnom načinu saobraćanja mesta u kojima se, zbog nekog trenutačnog zgušnjanja podsvjesnih pritisaka, i danas pokažu pravi smislovi. Kontrolni mehanizmi načas valjda popuste, pa potisnuti sadržaji odjednom izbiju, makar se radilo o gotovo svečanom prigodnom referatu na jednom uglednom znanstvenom seminaru Pravnog fakulteta u Splitu. Ta su »slaba mjesta« redovito »iluminativna«: prosvijetle nas i pouče o stvarima koje smo možda tek naslučivali, o odnosima brižno skrivanim ili, točnije, prešućivanim (jer sakriti se, danas, teško mogu ove »društvene tajne«); pa nam se tako, u ovom slučaju, objasnila jednostavna i pomalo smiješna istina, a zapravo sa značenjem gotovo kobnim: kako su se ove dvije hijerarhije brzo razumjele i srele; i rekao bih, čak, da su se ne samo razumjele, nego tacite, i sporazumjele u pitanjima vlasti i — podjele vlasti, crkvene i svjetovne, prema evandeoskoj paraboli, tako suvremeno travestiranoj: Ja ču pasti ovce moje, a ti pasi ovce svoje.

In theologos, dakle! »Profesori bi htjeli uvesti (u Crkvu) diktaturu« — a mi ne damo da ne damo — »i to s pravom«, a zašto bismo i dali kad već imamo (u Crkvi) samoupravljanje, o kojemu možemo tako lijepo pričati; uostalom: *aula (rubra) est pro nobis* — i to ne samo preko konkordata, »Ureda za vjerska pitanja« itd. nego, evo, i preko znanstvenih dijaloga koji se odvijaju na akademskoj razini, za stolom posve okruglim, dakle ravno-pravnim; a kako i ne bismo, kad mi bolje poznajemo potrebe naroda, jer smo mu bliži, kao svaka hijerarhija, uostalom: *aula (rubra) est pro nobis* kapucinj ili obični seoski župnici, koji su jednostavno zaboravili da su upravo biskupi, nadbiskupi i pape izmisliši koncile, Prvi i Drugi (u Vatikanu, naravno), a na njima i demokratizaciju Crkve, pa bi još htjeli da je čak i provedemo; kao da nije ovako bolje nego da teolozi i profesori uvedu diktaturu; jer oni bi to htjeli — govorio je nadbiskup dr. (i prof.) Frane Franić pred profesorskim zborom i seminarom jednog (profesorskog) fakulteta Hrvatskog sveučilišta u Splitu — htjeli bi, i to čak oni s Bogoslovnog fakulteta, a mi dobro znamo: *drei Professoren...* kako su to neki drugi diktatori, odn. antidiktatori u 19. stoljeću govorili); a u najmanju bi ruku htjeli postati biskupi i nadbiskupi, to bi — *mutatis mutandis* — bilo isto kao kad bi kod vas neki profesor postao predsjednikom CK SKH, ili (apage...) čak neka profesorica; ali kad već ni to ne mogu — vlastohlepni, častohlepni i slavohlepni kako to već jesu! — oni provode doista neku decentralizaciju, ili samo simuliraju da su je ozbiljno shvatili, i osnivaju svoje ustanove i uredništva, a u suvremenom žargonu reklo bi se to: središta moći — upravo kao u Commediji: *Vexilla regis prodeunt inferni* — pa sada osnuju »Kršćansku sadašnjost«, sada »Glas koncila«, a sve izvan naše pastoralne brige. Možete i zamisliti, »Kršćansku sadašnjost bismo još nekako i podnijeli, tako: nešto teorije i kritike, i eseističke, u maloj tiraži, ali »Glas koncila« — pa to je već neke vrste »masovni medij komunikacija«, a one su po McLuhanu »the Extension of Man«, što je rezervirano za one koji su bliži

IN THEOLOGOS

U POVODU ISTUPANJA SPLITSKOG NADBISKUPA DR. FRANE FRANIĆA NA PRAVNOM FAKULTETU U SPLITU

SPLITSKA KATEDRALA

narodu, poput naše biskupske konferencije. Doduše, oni si to ipak ponešto umišljaju, jer što su te njihove teološke ustanove, i poneko uredništvo, ili knjiga (*središta moći*, pomalo smiješna) prema našoj crkvi vojujući, ili našim stvarnim središtima moći: vatikanskog benci i ostalim akumulacijama kapitala, akumulacije koje su nam se, usred Kristove nauke o siromaštvu i čitave naše eshatologije, nekako slučajno »dogodile«, i pomalo su nam se (slučajno) popele na glavu — da, to su zaista stvarna središta moći (nešto poput vaših Genexa, Inexa, Progresa i sl.); samo, ona su nekako još »u kući«, što je doduše nezgodno reći, ali u prošlosti katoličke Crkve, upravo zato što je bila katolička, »snaši« heretici nikad nisu bili »u kući«. Pluralizam da! —

to su vatikanski koncili širokom gestom utvrdili — ali između religija, odnosno velikih sistema; to ispada nekako kao koegzistencija, ali pluralizam u kući — ne završava li to uvijek nekom herezom? A naš pluralizam, to je pluralizam ortodoksijā. Pričaju, naravno, naši teolozi o izmjenni mišljenja, o unutrašnjem dijalogu, trijalu ecc., ali to je očito samo njihova mimikrija — oni zapravo hoće herezu, mi to znamo. (Kako znamo? Pa, jednostavno, znamo. Zar je tu potrebna egzegeza tekstova?)

In theologos, dakle!, otprilike kao *in tyrannos!* — jer teško je i zamisliti slučaj (recimo: *animus meminisse horrēt* — kad smo već u latinskom ambijentu) da ovaj »pretjeran pravac nauke i scientizma« (op. cit., str. 68) zavlada našim dušama. Ideologija bi

se (kod vas marksista) utopila u nauku, a kod nas doktrina u teologiju, a »kako je dobro dokazao i sam Staljin, nema nauke i prakse bez neke teorije i ideologije«, a to je sve otprilike kao Objavljenje, i zato se mi možemo lako sporazumjeti protiv »čistih intelektualaca« koji nemaju »odredenog uvjerenja o alijenaciji«, a bez tog uvjerenja »ne može nastati aktivna borba za oslobođenje čovjeka. To je problem, a ostalo su brbljarije.« S tim brbljarijama (*dulcis in fundo*) nismo, naravno, još došli do trascendentalne eshatologije, ali do imanente ipak jesmo, a do izgradnje »ljudske civilizacije« u svakom slučaju!

P. S. — A sada, parce mihi, *Illustrissime*, jer ja sam (unaprijed priznajem) sve to izmislio, a osim toga »Dalmata sum«, a i ljeto je ovo ponešto vruće, pa gubim žive zvog pritsika (atmosferskog, mislim). Iskreno zadivljen Vašim predavanjem i čitavim ovim okruglim stolom, nisam odolio — profesor sumnjivi i grešni! — kolegialnoj solidarnosti s teolozima, ali sada se ipak pozivam i na Vašu pastoralnu milost: nikad više neću na diktaturu ni pomisliti, pa čak ni na neku malu heterodoksiju — tā moglo bi se dogoditi da me »Crkva u svijetu« ili kakav drugi službeni list optuži zbog pluralizma, i to — magnum crimen! — *infra moenia!* Jedino ču, možda, (ali samo s općim dopuštenjem) pomisliti ponekad na poneko malo »središte moći«, tako, u duhu samoupravljanja, kako to i dolikuje kulturnim samoupravljačima, integriranim k tome. Ali, možemo svi spavati mirno, bit će to samo kakva mala redakcija, ili društvo, kulturne ili stručne, ili katedra (to je već taj ružni običaj profesora da izmišljaju i drže katedre!), a nikako to neće biti neko mastodontsko industrijsko ili finansijsko središte moći, Genex ili Inex kakav (snažniji od poneke naše socijalističke republike!). Takva »središta«, naime, nisu srećom ni pluralistička ni pluripartijska, a manje je važno što su jača i od socijalizma samog; bitno je da ih ne vode ni teolozi ni profesori, nego pouzdani eksperti, izrasli iz krila našeg etatizma. No zato Vam, *Illustrissime*, ipak zahvaljujem na ortodoksnoj socijalističkoj lekciji: »Potrebna je tu mudra i odlučna ispravka bez koje bi naš socijalizam mogao ne pogoditi cilj, već proći mimo njega i tako se izrodit« (op. cit., str. 61). — Dobro je, naime, ponekad poduprijeti se međusobno savjetom, kad smo već utvrđili, prema Henri de Lubacu, da ove naše dvije eshatologije »nisu jedna drugoj strane« (op. cit., str. 69); tā i nama se, unatoč socijalističkom objavljenju, ponekad ponešto omakne, kao i ono vama s »Rerum novarum« Lava XIII. ili s »Quadragesimo anno« Pija XI., pa jednom zaboravimo selo, drugi put grad, jednom seljaštvo, a drugi put proletarijat, a u žurbi dogodilo nam se jednom da smo, vodeći naciju, usred ove »imanentne eshatologije« zaboravili i akumulaciju i samu proširenu reprodukciju, i taj je zaborav (*in theologos!*) potrajan čitavih 10 godina, a sada će nam trebati drugih 10 godina da srušimo »središta moći« koja su izrasla (jača od socijalizma) na toj zaboravljenoj akumulaciji — pa kako onda »pogoditi cilj«, *Illustrissime*, i kako ne »proći mimo njega«?

I otuda moja provala skromnosti i ova profesorska zahvalnost za savjet o »mudroj i odlučnoj ispravci«, jer nam i mudrost i odlučnost u ovom trenutku zaista trebaju vrlo. P. P. S. — *Difficile est satyram..* ali Vi, *Illustrissime*, latinski znate zaciјelo od mene mnogo bolje.

Grgo Gamulin

4 dokumenti

U POVODU ZABRANE UVODNIKA »HRVATSKOG TJEDNIKA« BR. 16./71.

SUDSKI MATERIJALI

Objavljujemo sve sudske materijale o zabrani uvodnika iz 16. broja »Hrvatskog tjednika«, smatrajući da time pružamo javnosti jedan dokument kojega značenje prelazi okvire konkretnog slučaja

OKRUŽNO JAVNO TUŽILAŠTVO

ZAGREB

BR. 0: KTR — 767/71

Zagreb, 20. srpnja 1971.

Na temelju čl. 53 Zakona o štampi i drugim oblicima informacija donosimo

RJEŠENJE

Privremeno se zabranjuje raspačavanje novina »HRVATSKI TJEDNIK« broj 16 od 30. srpnja 1971., u nakladi Matice hrvatske u Zagrebu, koje je tiskao Vjesnik u Zagrebu, zbog toga što su u članku pod naslovom »Dramatični trenutak Hrvatske« citatima iz izjave Jakova Blaževića, predsjednika Sabora SRH i dra Vladimira Bakarića, člana Izvršnog biroa SK Jugoslavije, kojima su ovi ukazivali na neke oblike neprijateljske djelatnosti usmjerenе protiv općeprihvremenog kursa našeg društveno-političkog razvoja suprotstavili siljedete svoje tvrdnje:

»Mi proživiljavamo dramatične trenutke!«

»Dakle: Sada više nije riječ o neslaganju u ocjenama činjenica. Sada više nije riječ o neslaganju u pitanjima taktike. Sada više nije riječ o neslaganju u pitanjima strategije. Sada više nije riječ o frakcionaštvu. Sada više nije riječ o pogreskama suputnika. Sada je riječ o 'osnovi kontrarevolucionarnog pokreta', čak o 'nabujalim vodama kontrarevolucije'!«

Sa X. sjednicom CK SK Hrvatske počelo je doba našeg novog, nacionalnog poleta, doba u kojem smo s ponosom govorili o općoj podršci našeg naroda — radnika, seljaka, inteligencije — politici SK Hrvatske, njenim ciljevima i njenoj praksi; podršci što se svugdje tako burno izražavalо! Pobjednički smo isticali javnost svih naših potvata, demokratičnost svih naših mјera, humanost svih naših programa, preporod socijalizma u našoj slobodi.

Bilo je u našem poletu više riječi i više gesta nego stvarnih potvata. Ali, nismo se toga bojali: takav je početak s oduševljenjem neizbjješan! Jer, opća podrška, ma koliko strasna, ne može odmah postati opće djelo! Zato smo kao znak trezvenog realizma primili nagovještaj, da će se energično pristupiti ne promjeni, već primjeni politike koju smo svi prihvatili.

I u tom trenutku zaprepastile su nas izjave dra Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića! Jer mi ne možemo shvatiti da je dramatična panorama, što nam se u njima pruža, rezultat našeg zanosa, naših nada! Jer mi ne možemo shvatiti da je taj prizor nastao razvojem dogadaja koje je pokrenula vjera svih nas! Jer mi ne možemo shvatiti da je to stvarna slika njenog sadašnjeg trenutka, slika tako neočekivana, slika njoj tako suprotna!

Mi te možemo shvatiti, mi smo zaprepašteni, jer nije u pitanju samo naša vjera, samo vjera današnja! U pitanju je i ona vjera koja je govorila:

»Hrvatski je narod vjekovima težio za stvaranjem svoje slobodne države... Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske izjavljuje: 1. Da odluke II. zasjedanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije kao zajedničko i jednodruštvo djelo pravih predstavnika svih naroda Jugoslavije... osiguravaju... ujedinjenje svih hrvatskih zemalja i oživotvorene hrvatske državnosti.« (III. zasjedanje ZAVNOH-a), dakle iznosili izpočaćena i alarmantna tvrdnja kojima se izaziva uznenirenje građana, čime je počinjeno djelo iz čl. 52, st. 1, t. 2 Zakona o štampi i drugim oblicima informacija.

OBRAZLOŽENJE:

U inkriminiranom članku navode se neistine alarmantne i iskrivljene tvrdnje da je jedini zaključak koji se može izvući iz govora Jakova Blaževića i dra Vladimira Bakarića taj, da danas Hrvatska proživiljava dramatične trenutke. U članku se dalje navodi, da je sa X. sjednicom CK SKH počelo novo doba našeg nacionalnog poleta, da su i radnici i seljaci i inteligencija sa ponosom govorili o tom kretanju uz burnu podršku, te da s obzirom na sve to zaprepašćujuće djeluju izjave Jakova Blaževića i dra Vladimira Bakarića date u raznim govorima.

Svoje izjave Jakov Blažević i dr. Vladimir Bakarić dali su pred javnošću direktno ili preko sredstava javnih informacija u kojima su iznosili kako i na koji način se mogu produžiti naši putovi razvoja koji su trasirani odlukom X. sjednice CK SKH, III. konferencije SKJ, XVII. sjednice Predsjedništva SKJ i najkonkretnije oživotvoreni usvojenim amandmanima na Ustav SFRJ, ukazujući pri tome, da postoje i unutrašnji i vanjski protivnici takvog kursa, te da se protiv njih treba energično boriti svim raspoloživim sredstvima.

Stoga se iz njihovih izjave ne mogu izvoditi zaključci da su nastupila skretanja i odstupanja od usvojenog kursa i svesrdno prihvremenog od velike većine radnih ljudi i građana Hrvatske i Jugoslavije.

Ovakvim tvrdnjama želi se napadati jedna cijelokupna politika razvoja, koja je usmjerena ka osiguranju pune ravnopravnosti svih naroda i narodnosti koji žive na teritoriju SFRJ, ka mogućnosti maksimalnog odlučivanja i upravljanja dohotkom od strane radničke klase i punoj afirmaciji svake nacije i narodnosti. Ovakve tvrdnje podobne su da izazovu nemir među radnim ljudima i građanima koji imaju vjeru u nosioce začrtanih putova razvoja, za koje se i sami zajednički bore i daju svoj doprinos na razne načine.

Stoga postoje zakonski uvjeti za izricanje zabrane raspačavanja pomenutog broja Hrvatskog tjednika.

ZAMJENIK OKRUŽNOG JAVNOG TUŽIĆA:
Marić Marko

O tome obavijest:

1. Okružni sud Zagreb
2. Matice hrvatske, Zagreb, Matice hrvatske 2 — kao izdavač
3. Novinsko-izdavačko i štamparsko poduzeće Vjesnik, Zagreb, Ljubice Gerovac 1 — kao štampar sa nalogom izdavaču i štamparu da ne raspačava Hrvatski tjednik br. 16 od 30. 7. 1971. do donošenja pravomoćne sudske odluke
4. Služba javne sigurnosti Gradske uprave Zagreb, sa nalogom da sve primjerke Hrvatskog tjednika br. 16 od 30. 7. 1971. i tiskarski slog privremeno oduzme

ODVJETNIK
MATIJA OČIĆ
Zagreb, Laščinska c. 77

Na posl. br. Mr-36/71

OKRUŽNOM SUDU

ZAGREB

Stranka: »MATICA HRVATSKA« iz Zagreba, Ulica Matice hrvatske br. 2 kao izdavač lista »Hrvatski tjednik« koju zastupa

ODVJETNIK
MATIJA OČIĆ
Zagreb, Laščinska c. 77

PODNEŠAK

Kojim se Matice hrvatska očituje na rješenje OJT-a Zagreb br. KTR-767/71 od 29. VII. 71. Rješenje Okružnog javnog tužilaštva Zagreb, broj KTR-767/71 od 29. VII. 1971. o privremenom zabrani raspačavanja novina »HRVATSKI TJEDNIK« broj 16 od 30. VII. 1971., zbog navodno počinjenog djela iz čl. 52 st. 1 i t. 2 Zakona o štampi i drugim oblicima informacija, iznošenjem izpočaćenih i alarmantnih tvrdnji, kojima se izaziva uznenirenje građana, nije na zakonu osnovano.

Ni u kojem slučaju ne može se prihvatiti neargumentirano stanovište OJT-a Zagreb, o iznošenju izpočaćenih i alarmantnih tvrdnji u članku »Dramatični trenutak Hrvatske« (HT br. 16), kojim se navodno izaziva uznenirenje građana. Napose se ovakvo stanovište ne može prihvatiti u odnosu na inkriminiran dio članka, kojeg OJT citira u svojem rješenju, jer upravo taj dio članka izražava stanovište suprotno zabrinjavajućim izjavama dr. Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića, koje se u uvodu članka citiraju. Upravo se u inkriminiranom dijelu članka iznosi mišljenje da su izjave dra Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića zaprepastile piscu članka, budući situacija nije i naprsto ne može biti takva, kako bi to iz etičiranih izjave spomenutih političara proizlazio.

Predmet članka je najobičniji komentar održanih govorova i to čak ne kritički, pa ni polemički, već komentar koji se izvjesnim čudenjem ocjenjuje te održane govore. Najbolji izraz smisla članka vidljiv je upravo iz preposljednjeg pasusa, gdje se doslovce kaže:

... I u tom trenutku zaprepastile su nas izjave dra Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića! Jer ne možemo shvatiti, da je dramatična panorama, što nam se u njima pruža, rezultat našeg zanosa, naših nada! Jer mi ne možemo shvatiti, da je taj prizor nastao rāzvojem dogadaja, koje je pokrenula vjera svih nas! Jer mi ne možemo shvatiti da je to stvarna slika njenog sadašnjeg trenutka, slika tako neočekivana, slika njoj tako suprotna.

Izvodi iz govora dra Bakarića i Blaževića nesumnjivo su citirani doslovno, pa element izpočaćenosti kojeg u svojem rješenju o zabrani spominje OJT, absolutno otpada, dok će čitalac i najprosječnijeg obrazovanja bez muke ocijeniti da li dio članka koji sadrži komentar govoru, predstavlja smirenje ili alarmiranje javnosti, naročito kad se pri tom imade u vidu smisao članka, koji je upravljeno izrazito u pravcu da situacija ni u kom slučaju ne može biti takva kakva bi prema smislu govora proizlazila.

Radi potpunog razjašnjenja stvari može se najposlijе postaviti i pitanje opstojnosti opravdanih razloga, koji su uvjetovali i uzrokovali da izjave dra Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića izazovu zaprepaštenje kod piscu inkriminiranog članka »Dramatični trenutak Hrvatske«. Ako je uz deklariranu slobodu štampe i umjetničkog stvaranja ovakve motive uopće prepričljivo pa i dopustivo ispitivati, za odgovor na naprijed postavljeno pitanje dovoljno je izvršiti detaljniju analizu objavljenih citata pa se nakon resume-a najbitnijih dijelova nameće stanovište prema kojem su:

... jedino frankovci bili tvrdi na pitanju hrvatske države — (dakle, najreakcionarniji elementi u krajnjoj liniji fašisti, bez obzira na povijesni kontinuitet hrvatske državnosti) naizgled postaju jedini koji su tvrdi u pitanju hrvatske države,

ili stanovište ... tome su krivi naši historiografi klerikalno orientirani... historiografiju u SR Hrvatskoj drže ljudi u katoličkim vrhovima impotentno vezani uz katoličku crkvu... ili... u historiografskim vrhovima sjede strani elementi... (dakle historiografija je u Hrvatskoj u rukama klerikalaca bez obzira na stvarno činjenično stanje).

ili stanovište ... prema kojem postoji osnova kontrarevolucionarnog pokreta... kao i to da oni koji ne teku maticom revolucije idu u nabujale vode kontrarevolucije... (dakle, postoje osnovi kontrarevolucije i i sama pomisao na to nije ružičasta)

Svi politički forumi u SR Hrvatskoj u svojim zaključcima od X. sjednice do danas ocjenjivali su političku situaciju u Hrvatskoj naročito povoljnom, pa se nikako ne bi moglo bez zaprepaštenja prihvati stanovište o postojanju osnova kontrarevolucionarnog pokreta i nabujalim vodama kontrarevolucije. Uz ovakve uvjete dopustivo je zaprepaštenje i pisanu članaka »Dramatični trenutak Hrvatske«, posebno kad se uzme u obzir da su citirane izjave izrečene po predsjedniku Sabora i po članu Izvršnog biroa predsjedništva SKJ. Tvrđne OJT-a iznesene u obrazloženju pobijanog rješenja po kojima se izjava dala Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića izvode zaključci o tome da su nastupila skretanja i odstupanja od usvojenog kursa, potpuno je proizvoljna i bez ikakvog temelja u inkriminiranom dijelu članka »Dramatični trenutak Hrvatske«. Nedokutivo je kakvom dedukcijom OJT dolazi do ovakve tvrdnje, tim prije što se u članku ni o kakvom skretanju sa kursa ne govoriti, a konačno ni u rješenju OJT-a ne navodi se niti »tko skreće« a niti »kamo skreće«, tako da tvrdnja ostaje prazna i bez stvarne podloge.

Neobjašnjivo je i stanovište OJT-a po kojem se »ovakvim tvrdnjama« (ne kaže se kakvim) želi napadati cijelokupna politika razvoja, koja je usmjerena na osiguranje pune ravnopravnosti svih naroda, koji žive na teritoriju SFRJ. Kako god analizirali članak »Dramatični trenutak Hrvatske«, ni uz najbolju volju ne može se otkriti napad na ni koga a najmanje na cijelokupnu politiku razvoja, napose pak ne na onu koja je usmjerena na osiguranje pune ravnopravnosti svih naroda koji žive na teritoriju SFRJ, jer se njih nigrde u članku ne spominju, riječ je samo o govorima dvojice političara i ništa više. Prema čl. 52 st. 1 t. 2 Zakona o Štampi i drugim oblicima informacija, zabranjuje se rasturanje štampanih stvari kojima se i zavisa uznemirenje gradana. OJT ovakom zakonskom formulacijom uvjeta za zabranu rasturanja štampane stvari u svom rješenju proširuje tvrdeti da je zabrana u konkretnom slučaju opravdana jer su »tvrdnje« (ne zna se koje) podobne za izazov nemir među ljudima. Prema zakonskoj formulaciji uvjeta za zabranu raspačavanja štampane stvari nije dovoljno da ona bude samo »podobna« za izazivanje nemira među građanima, nego ona mora gradane i stvarno uznemiriti. Što sa inkriminiranim člankom nije slučaj. Izgleda da se je OJT zbog toga i odlučio na formulaciju prema kojoj su »ovakve tvrdnje« podobne da gradane uznemire.

Postoje najposlijе realni dokazi da inkriminirani dio članka »Dramatični trenutak Hrvatske« ne samo da ne izaziva nemir među građanima, nego taj dio članka nije čak niti podoban da takav nemir izazove.

Integralni je naime tekst inkriminiranog dijela članka »Dramatični trenutak Hrvatske« objavljen u listu »POLITIKA« br. 20767 od 30. VII. 71. bez komentara i u listu »BORBA« br. 207 od 30. VII. 1971. pa objavljanje tog dijela članka nije izazvalo nikakvo uznemirenje građana, a niti su listovi »POLITIKA« i »BORBA« zabranjeni, što pak stvara dojam kao da je OJT nije sasvim odlučan u tome da li ovaj tekst izaziva uznemirenje građana ili ne odnosno da li ga izaziva u jednom listu a u drugom ne.

Ako se ima u vidu javni interes i uznemirenje građana onda je nesumnjivo trebalo zabraniti objavljanje inkriminiranog teksta i listovima kao što su »POLITIKA« i »BORBA« jer ovi su svojim tiražem od cca 400.000 primjeraka ukupno imaju gotovo sedam puta veći tiraž od »Hrvatskog tjednika« pa stoga i sedam puta veću mogućnost uznemirenja građana.

Postupkom »POLITIKE« i »BORBE« zabrana »Hrvatskog tjednika« postala je ali potpuno bez svrhe, jer da se moglo izazvati uznemirenje građana to bi se svakako već postiglo objavljanjem teksta u onako velikoj nakladi. Međutim niti nakon ovog objavljanja sporog teksta nije došlo ni do kakvog uznemirenja građana, što je i najbolji dokaz da izrečena zabrana nema ni razloga ni svrhe.

Obzirom na izneseno predlažemo da se zahtjev za izricanje trajne zabrane raspačavanja broja 16 lista »Hrvatski tjednik«, od 30. VII. 71. odbije.

Matica hrvatska

3. kolovoza
Okružnog
Tadić mr Vjekoslav
Ljubibjankić Mustafa
Cvitovac Franjo
Rakar Branka

KTR-36/71
71
Zagrebu
OJ Zagreb
Prijedlog OJT-a Zgb. od 29. 7. 71
broj KTR-767/71.
Prijedlog
za izricanje zabrane raspačavanja
»Hrvatskog tjednika«
11.00

Utvrđuje se da su pristupile slijedeće stranke:

Zamjenik OJT-a Marić Marko.

Za redakciju lista »Hrvatski tjednik« odnosno zastupnik izdavača punomoćnik Matija Očić, odvjetnik iz Zagreba.

Predsjednik vijeća otvara glavnu raspravu i objavljuje sastav vijeća.

Utvrđuje se da stranke ne stavljaju primjedbe na sastav vijeća.

Prije početka javne rasprave zastupnik izdavača »Hrvatskog tjednika« izjavljuje da se prethodno rješi pitanje, da li je rok za održavanje rasprave protekao, a uzimajući u obzir čl. 57 Zakona o Štampi i drugim oblicima informiranja. Smatra da je rasprava zakazana izvan roka od 3 dana kako to određuje citirani zapisnik, pa ako se radi o roku koji je prekluzivan, da bi u tom slučaju valjalo odbaciti prijedlog javnog tužioca to jest da se sud uopće ne upusti u raspravljanje. Zastupnik drži da bi citiranu odredbu zakona valjalo tumačiti infavorem protivne stranke to jest zastupnika izdavača. Moli da se prije upuštanja u raspravljanje odluči o ovom prijedlogu.

Javni tužilac se protivi prijedlogu, navodeći da je prijedlog za izricanje zabrane dostavljen na vrijeme Okružnom sudu, i da nema mesta nikakvom odbacivanju navedenog prijedloga. Vijeće donosi

RJEŠENJE

odbacuje se prijedlog zastupnika izdavača »Hrvatskog tjednika« kao neosnovan.

Predmet raspravljanja je prijedlog za izricanje zabrane raspačavanja »Hrvatskog tjednika« broj 16 od 30. srpnja 1971. godine pod oznakom KTR-767/71. od 29. srpnja 1971. godine a u vezi rješenja Okružnog javnog tužilaštva Zagreb od 29. srpnja 1971. godine o privremenoj zabrani raspačavanja novina »Hrvatski tjednik«.

Predsjednik vijeća poziva zamjenika OJT-a da pročita citirani prijedlog.

Zamjenik OJT-a čita prijedlog za zabranu raspačavanja lista »Hrvatski tjednik« broj KTR-767/71. od 29. srpnja 1971. godine.

Zastupnik izdavača protivi se prijedlogu za izricanje zabrane raspačavanja »Hrvatskog tjednika« te izlaže usmeno kao u svom pismenom podnesu koji je dao predsjedniku vijeća na uvid i da se pohrani u spis. Ukratko je naveo slijedeće:

Inkrimirani članak da nije bio uperen protiv politike SK Hrvatske a niti SK Jugoslavije. Sadržaj članka proizlazi samo kao reakcija na izjave odnosno kao komentar na izjave dvojice spomenutih političkih i državnih rukovodilaca.

Navodi da je »Politika« od 30. srpnja ove godine objavila inkrimirani članak bez komentara a isto tako i »Borba« od 30. VII. 1971. godine a spomenuti list sa kratkim komentarom, te da je taj tiraž 7 puta veći od tiraža »Hrvatskog tjednika« i čija se zabrana traži. Ova dva lista da nisu zabranjena pa prema tome da nema nikakve svrhe da se zabrani inkrimirani list to jest »Hrvatski tjednik« koji ima daleko manji tiraž od spomenute dva lista.

Navigo odluku Vrhovnog suda Hrvatske broj KZ-923/71. koja je Odluka donešena u postupku zabrane raspačavanja »Večernih novosti«, pa obzirom na tu odluku da bi to trebalo smatrati stanovištem Vrhovnog suda.

Analizira čl. 52 t. 2 Zakona o Štampi i drugim oblicima informacija, te drži da se ni u jednom slučaju iz zakonskog teksta ne bi mogla odnositi zabrana kako to predlaže javni tužilac.

Zastupnik izdavača predlaže da se u svrhu dokaza uzmu na uvid članci koji su napisani u »Politici« od 30. srpnja a isto tako i u »Borbici« sa istim datumom.

Prelazi se na izvođenje dokaza.

Uzima se na uvid inkriminirani članak naveden u »Hrvatskom tjedniku« broj 16 od 30. srpnja 1971. godine sa naslovom Dramatični trenutak Hrvatske.

Uzima se na uvid »Politika« od 30. srpnja 1971. godine, te se čita odnosno uzima na uvid na strani 6 napis pod naslovom »Mi to ne možemo shvatiti, mi smo zaprepašteni«.

Uzima se na uvid »Borba« latinskično izdanje od 30. srpnja 1971. godine te se čita napis na strani 9 pod naslovom »Hrvatski tjednik« — u povodu posebnih govora Bakarića i Blaževića.

Uzima se na uvid rješenje OJT-a Zagreb od 29. srpnja 1971. godine u vezi privremene zabrane raspačavanja novina »Hrvatski tjednik«.

Na poseban upit stranke izjavljuju da nemaju prijedloga za nadopunu dokaznog postupka. Daje se riječ strankama:

Zamjenik OJT-a izjavljuje da ostaje kod prijedloga za izricanje zabrane, ističe da ostaje kod toga da se zabrani raspačavanje samo prve stranice spomenutog lista gdje se navodi uvodni članak, te analizira izvedene dokaze, osvrće se na izjavu zastupnika izdavača i drži da inkriminirani napis podliježe odredbama čl. 52 t. 2 Zakona o Štampi i drugim oblicima informacija i u vezi s tim traži da se zabrani raspačavanje a kako je to navedeno i u rješenju OJT-a.

Zastupnik izdavača u svojoj završnoj riječi analizira inkriminirani članak i zaključuje da se iz toga članka uopće ne može zaključiti kao da se odstupa od 10. sjednice CK SKH. Smatra da su tvrdnje u prijedlogu javnog tužioca iskonstruirane i da se ne radi ni o kakvom napadu na CK Hrvatske. U članku je spomenut Blažević i dr. Bakarić i nitko drugi, i to zato što se uopće ne radi o njihovim istupanjima na sjednicama Sabora odnosno sjednicama SK, već njihovim izjavama koje su dali otvoreno i na drugim mjestima kao svoje stanovište. Inkriminirani članak je u stvari jedan otvoreni osvrt na njihov otvoreni dio govora a to je njihovo mišljenje ako su u tjedniku bile navedene njihove izjave koje oni nisu dali i da je to sve bilo izvrnuto i izpočinjeno onda su Jakov Blažević i dr. Vladimir Bakarić mogli putem suda ili na neki drugi način kao i ostali građani da traže ispravku ili tome slično.

Obzirom da je Jakov Blažević govorio o kontrarevoluciji, onda to znači da je to bilo njevovo vlastito mišljenje o tome pa bi to trebalo da izazove zaprepaštenje javnosti, a ne inkriminirani članak.

U našem društvu da postoji sloboda štampe i da su svih građani jednak pred zakonom a isto tako Jakov Blažević kao i dr. Vladimir Bakarić u »Hrvatskom tjedniku« objektivno nije mogao uznemiriti javnost, dapače to uznemirenje je moglo nastati upravo u dvojice spomenutih političara. Kritika svih društvenih pojava uključujući i dvojicu spomenutih u našem društvu je dozvoljena, te da je predsjednik CK SKH dr. Savka Dapčević-Kučar jučer to emitirano preko radija izjavila da je kod nas dopuštena društvena kritika.

Iz članka za koji se traži zabrana raspačavanja nigdje ne proizlazi da Blažević i dr. Vladimir Bakarić skreću sa odluka 10. sjednice CK, pa drži da takve konstatacije u prijedlogu za izricanje zabrane da su neosnovane i u potpunosti iskonstruirane i da se ne temelje na nikakvim osnovama to jest ne temelje se na inkriminiranom članku.

U koliko bi došlo do zabrane raspačavanja »Hrvatskog tjednika« da bi taj list došao u neravnopravan položaj u odnosu na Politiku i Borbu, koji su takođe u širim ili manjim izvodima objavili inkriminirani članak, pa kada nije došlo do zabrane ovih dva lista onda bi se tu manifestirala neravnopravnost štampe.

Citira odluku Vrhovnog suda Hrvatske, te tvrdi da je u načelnoj odluci a u povodu zabrane raspačavanja »Večernih novosti« istaknut osnovni princip kako ustavni tako zakonski i politički princip pune slobode štampe, te da bi se ovakva jedna načelna odluka morala primijeniti i u pogledu »Hrvatskog tjednika«.

U zaključku svog govora predlaže da se odbije prijedlog OJT-a i da se ukine zabrana.

Na poseban upit predsjednika vijeća od prisutnih nitko se nije javio za riječ: samo time da je javni tužilac doda da sud očijeni iz kojih razloga nije zabranjena »Politika« i »Borba« i iz kojih razloga su objavili inkriminirani članak.

Vijeće se povlači na vijećanje, a nakon vijećanja i glasanja predsjednik vijeća u prisutnosti stranaka objavljuje ovo

RJEŠENJE

odbija se prijedlog Okružnog javnog tužilaštva Zagreb za izricanje zabrane raspačavanja novina »Hrvatski tjednik« — 1. stranice broj 16 od 30. srpnja 1971. godine, a kako je to navedeno i opisano u rješenju od 29. srpnja 1971. godine, te se ponisti rješenje Okružnog javnog tužilaštva Zagreb o zabrani raspačavanja navedenog tjednika, te se određuje da se oduzeti primjerici »Hrvatskog tjednika« koji su privremeno oduzeti vrate izdavaču »Hrvatskog tjednika«.

Stranke su poučene u smislu čl. 64 Zakona o Štampi.

Dovršeno u 13.00 sati.

Predsjednik vijeća: Tadić mr Vjekoslav

Zapisničar: Rakar Branka

OKRUŽNI SUD ZAGREB

Posl. br. Kr-36/71-6

RJEŠENJE

Okružni sud u Zagrebu u vijeću sastavljenom od suca mr Vjekoslava Tadića kao predsjednika vijeća i sudaca porotnika Mustafe Ljubibjankića i Franje Cvitovca kao članova vijeća, uz sudjelovanje Branke Rakar kao zapisničara, povodom prijedloga Okružnog javnog tužilaštva Zagreb broj KTR-767/71. od 29. srpnja 1971. godine, za izricanje zabrane raspačavanja novina »Hrvatski tjednik« broj 16 od 30. srpnja 1971. godine, nakon održane rasprave u prisutnosti zamjenika Okružnog javnog tužioca Marka Marića i zastupnika Matije hrvatske Zagreb, izdavača »Hrvatskog tjednika«, Matije Očića odvjetnika iz Zagreba, dana 3. kolovoza 1971. godine,

rješio je

Poništava se rješenje Okružnog javnog tužilaštva Zagreb broj KTR-767/71. od 29. srpnja 1971. godine o privremenoj zabrani i odbija se prijedlog za izricanje zabrane raspačavanja »Hrvatskog tjednika« broj 16 od 30. srpnja 1971. godine, u nakladi Matice hrvatske u Zagrebu, kojeg je tiskao NIP »Vjesnik« u Zagrebu, zbog toga što su u članku pod naslovom »Dramatični trenutak Hrvatske« citatima iz izjave Jakova Blaževića, predsjednika Sabora SK Hrvatske i dra Vladimira Bakarića, člana Izvršnog biroa SK Jugoslavije, koji su ovi ukazivali na neke oblike neprijateljske djelatnosti usmjerenje protiv općeprihvaćenog kursa našeg društveno-političkog razvoja suprotstavili slijedeće svoje tvrdnje: »Mi proživljavamo dramatične trenutke!«

Dakle: Sada više nije riječ o neslaganju u ocjenama činjenica. Sada više nije riječ o ne slagaju u pitanjima taktike. Sada više nije riječ o neslaganju u pitanjima strategije. Sada više nije riječ o frakcionaštvi. Sada više nije riječ o pogreškama suputnika. Sada je rije

6 dokumenti

(Nastavak sa 5. strane)

I u tom trenutku zaprepastile su nas izjave dra Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića! Jer mi ne možemo shvatiti da je dramatična panorama, što nam se u njima pruža, rezultat našeg zanosa, naših nadi! Jer mi ne možemo shvatiti da je taj prizor nastao razvojem događaja koje je pokrenula vjera svih nas! Jer mi ne možemo shvatiti da je to stvarna slika njenog sadašnjeg trenutka, slika tako neočekivana, slika njoj tako suprotna! Mi to ne možemo shvatiti, mi smo zaprepašteni, jer nije u pitanju samo naša vjera, samo vjera današnja! U pitanju je i ona vjera koja je govorila:

«Hrvatski je narod vjekovima težio za stvaranjem svoje slobodne države... Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske izjavljuje: 1. Da odluke II. zasjedanja Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije kao zajedničko i jednodruštvo djele pravih predstavnika svih naroda Jugoslavije... osiguravaju... ujedinjenje svih hrvatskih zemalja i oživotvorene hrvatske državnosti.» (III. zasjedanje ZAVNOH-a),

— d a k l e, iznosili izopačena i alarmantna tvrdnja kojima se izaziva uzinemirenje građana, pa da je time počinjeno djelo iz čl. 52 st. 1 toč. 2 Zakona o štampi i drugim oblicima informacija.

Po čl. 62 Zakona o štampi svi primjerici »Hrvatskog tjednika« kao i tiskarski slog koji se oduzeti navedenom rješenjem Okružnog javnog tužilaštva Zagreb moraju se vratiti izdavaču »Hrvatskog tjednika«.

OBRAZLOŽENJE:

Okružno javno tužilaštvo Zagreb podnijelo je prijedlog za izricanje zabrane raspačavanja lista »Hrvatski tjednik« broj 16 od 30. srpnja 1971. godine i to radi djela iz čl. 52 toč. 2 Zakona o štampi i drugim oblicima informacija.

U obrazloženju tog prijedloga smatra se da su ispunjeni zakonski uvjeti za zabranu raspačavanja, jer da inkriminirani članak sadrži alarmantne vijesti i tvrdnje koje izazivaju uzinemirenost građana, pa da bi se iz navedenog članka moglo zaključiti kako Jakov Blažević i dr. Vladimir Bakarić odstupaju od programa X. sjednice CK Hrvatske. Takvo bi saznanje u javnosti, navodno, moglo da dovede do uzinemirenja.

Tijekom rasprave zamjenik Javnog tužiloca izmijenio je djelomično svoj prijedlog i odustao od zabrane cijelog lista, nego je predložio zabranu samo uvodnog članka pod naslovom »Dramatični trenutak Hrvatske«.

Zastupnik izdavača »Hrvatskog tjednika« u svom odgovoru na prijedlog javnog tužilaštva ističe da on nije osnovan na zakonu. Da se ni u kom slučaju ne može prihvati neargumentirano stanovište OJT-a Zagreb o iznošenju izopačenih i alarmantnih tvrdnji u inkriminiranom članku kojim se navodno izaziva uzinemirenje građana. Nadalje zastupnik osobito naglašava da se ne može prihvati ovakvo stanovište koje javni tužilac citira u svojem rješenju, jer upravo taj dio članka izražava stanovište suprotno zabrinjavajućim izjavama dra Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića, koje se u inkriminiranom članku citiraju; u uvodnici »Hrvatskog tjednika« da se iznose mišljenja dvojice spomenutih političara koja su zaprepastila piscu članka, budući da situacija nije i naprosto ne može biti takva kako bi to iz citiranje izjave spomenutih političara proizlazilo. Predmet inkriminiranog članka prema tvrdnjama zastupnika najobičnije je komentar održanih govora u to čak ne kritički, pa ni polemički, već komentar koji s izvjesnim čudenjem ocjenjuje pojedine dijelove održanih govora. Najbolji izraz smisla članka vidljiv je upravo iz pretposljednjeg pasusa, gdje se doslovce kaže: »I u tom trenutku zaprepastile su nas izjave dra Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića! Jer mi ne možemo shvatiti da je dramatična panorama, što nam se u njima pruža, rezultat našeg zanosa, naših nadi! Jer mi ne možemo shvatiti da je taj prizor nastao razvojem događaja koje je pokrenula vjera svih nas! Jer mi ne možemo shvatiti da je to stvarna slika jednog sadašnjeg trenutka, slika tako neočekivana, slika njoj tako suprotna.«

Izvodi iz govora dra Bakarića i Blaževića da su nesumnjivo citirani doslovno, pa element izopačenosti koji u svojem rješenju o zabrani spominje OJT apsolutno od pada, jer će čitalac i najprosječnijeg obrazovanja bez muke ocijeniti da li dio članka koji predstavlja komentar govora, znači smirenje ili alarmiranje javnosti, naročito kada se pri tome ima uvid smisla članka koji upravo dokazuje da situacija ni u kom slučaju ne može biti takva kakva bi proizlazila prema smislu govora spomenutih rukovodilaca.

Svi politički forumi u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj u svojim zaključcima od X. sjednice do danas da su ocjenjivali političku situaciju u Hrvatskoj naročito povoljno, pa da se ne bi moglo bez zaprepaštenja prihvati stanovište o postojanju osnova kontrarevolucijskog pokreta i nabujalim vodama kontrarevolucije. Uz ovakve društvene i političke uvjete koji su povoljni u Hrvatskoj, da je dopustivo zaprepaštenje i piscu članka »Dramatični trenutak Hrvatske« posebno kad se uzmre u obzir da su citirane izjave reči Predsjednika Sabora i član Izvršnog biroa predsjedništva Saveza komunista Jugoslavije.

Tvrđnje Okružnog javnog tužilaštva po kojima iz izjave dra Vladimira Bakarića i Jakova Blaževića a kako je to navedeno u obrazloženju rješenja o privremenoj zabrani raspačavanja lista »Hrvatski tjednik« da su potpuno proizvoljne i bez ikakvog temelja u inkriminiranom članku. U navedenom napisu da se ne govori ni o kakvom skretanju s kursa, a iz rješenja OJT-a da se ne može razabrati »ko skreće«, a niti »kamo skreće« tako da tvrdnja ostaje prazna i bez stvarne podloge.

Na kraju ističe da inkriminirani dio članka ne samo da ne izaziva nemir među građanima, nego taj dio članka nije čak niti podoban da takav nemir izazove.

Poziva se na Ustavne i zakonske principe slobode štampe i umjetničkog stvaralaštva, da je kod nas dopuštena društvena kritika, pa uz takve demokratski i društvene uvjete koji kod nas vladaju dozvoljeno je kritizirati i izjave navedenih političara. Različite aluzije iz izjave spomenutih osoba o kontrarevoluciji, o nabujalim vodama kontrarevolucije, kritika naših historiografa i tvrdnje da su povezani sa vrhovima katoličke crkve njihove su izjave koje su objavljene u različitim listovima te da te izjave nisu odluke i ocjene političkog rukovodstva Hrvatske. One su objektivno uznenimirele javnost a ne inkriminirani članak koji je samo komentirao takve izjave i ocjene.

Inkriminirani članak da je 30. srpnja ove godine u cijelosti u svom integralnom tekstu objavljen u »Politiku«, a u kraciću izvodima u »Borbu«, te da je tiraž ovih dva listova 7 puta veća od tiraže »Hrvatskog tjednika«, »Politika« i »Borbu« zbog svojih napisa da nisu zabranjeni, a s obzirom na navedenu tiražu da bi ti listovi mogli imati 7 puta veću mogućnost uznenirenja građana nego »Hrvatski tjednik«.

Zastupnik izdavača »Hrvatskog tjednika« citirao je u širim izvodima odluku Vrhovnog suda Hrvatske u vezi sa zabranom raspačavanja lista »Večernje novosti«, pa smatra da bi i u pogledu »Hrvatskog tjednika« trebalo primijeniti jednake Ustavne i zakonske principe. Rješeno je zatražio da se odbije prijedlog OJT-a za zabranu raspačavanja spomenutog lista i da se ponisti rješenje o privremenoj zabrani od 30. srpnja 1971. godine.

U svrhu dokaza sud je uzeo na uvid inkriminirani članak u »Hrvatskom tjedniku« broj 16 od 30. srpnja 1971. godine sa napisom »Dramatični trenutak Hrvatske«.

Uzet je na uvid list »Politika« od 30. srpnja 1971. godine kao i napis na 6. strani pod naslovom »Mi to ne možemo shvatiti, mi smo zaprepašteni«.

Da »Borbę« latinskično izdanje, od 30. srpnja ove godine u uvid je na uvid napis na strani 9 pod naslovom »Hrvatski tjednik« — u povodu posljednjih govora Bakarića i Blaževića. Uzelo se na uvid i rješenje OJT-a Zagreb od 29. srpnja 1971. godine u vezi s privremenom zabranom raspačavanja novina »Hrvatski tjednik«.

Na temelju provedenih dokaza sud je potvrdio da ne postoje zakonski uvjeti zabrane raspačavanja lista »Hrvatski tjednik« broj 16 od 30. srpnja 1971. godine, pa je zbog toga valjalo odbiti prijedlog i ponisti privremenu zabranu Okružnog javnog tužilaštva raspačavanja navedenog lista.

Sud je odbio prijedlog iz slijedećih razloga:

Sloboda štampe je jedna od temeljnih ustavnih sloboda i prava građana garantirana odredbama Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Prema čl. 40 Ustava zagarantirana je sloboda štampe i drugih vidova informacija, sloboda govora i javnog istupanja.

Premda stavu 2. citiranog člana građani imaju pravo da putem sredstava informacija izražavaju i objavljaju svoja mišljenja, da se koriste sredstvima informacija za svoje obavještavanje, da izdaju novine i drugu štampu i šire informacije putem drugih sredstava obavještavanja. Prema stavu 3. istoga člana ovim slobodama i pravima nitko se ne smije koristiti radi rušenja osnova socijalističkog demokratskog uredjenja, radi ugrožavanja mira, ravnopravne međunarodne suradnje ili nezavisnosti zemlje, rasprišivanja nacionalne rasne ili vjerske mržnje, ili netrpeljivosti, ili radi podsticanja na vršenje krivičnih djela niti na način kojim se vrijeda javni moral.

Spomenutim Ustavom u stavu 4. navedenog člana određuje se da se posebnim zakonom, utvrđuje u kojim slučajevima i pod kakvim uvjetima korištenje tim slobodama i pravima protivno Ustavu, povlači ograničenje ili zabranu njihovog korištenja.

Okružni javni tužilac u svom prijedlogu za zabranu raspačavanja inkriminiranog članka okvalificira je taj članak kao djelo iz čl. 52. toč. 2 Zakona o štampi i drugim oblicima informacija.

Citirana odredba iz Zakona o štampi određuje da će se zabraniti raspačavanje štampanih stvari putem kojih se iznose ili prenose lažne, izopačene ili alarmantne vijesti ili tvrdnje koje izazivaju uznenirenost građana, ili ugrožavaju javni red i mir.

Kada se analiziraju pojedine odredbe čl. 52 Zakona o štampi tada se vidi da je zakonodavac ovom odredbom točno odredio uvjete i stanovitu društvenu opasnost štampanih stvari i kada može doći do njihove zabrane. Iz ove odredbe proizlazi da će se zabraniti

raspačavanje štampanih stvari putem kojih se čine krivična djela protiv naroda i države ili protiv oružanih snaga Jugoslavije, objavljaju dokumenti ili podaci o oružanim snagama Jugoslavije ili o narodnoj obrani koji predstavljaju vojnu tajnu, objavljaju povjerljivi dokumenti, propagira ili raspiruje agresija ili drugi akti što su suprotni ciljevima Ujedinjenih naroda, nanosi povreda časti i ugleda naših naroda, njihovih najviših predstavnika i Predsjednika Republike, teško vrijeda moral, objavljaju dokumenti ili podaci štetni za interes pravosuda.

Nabranjem ovih razloga koji se po zakonu moraju ispuniti da bi došlo do administrativne zabrane raspačavanja nekog lista vidi se, da je ovde zakonodavac odredio zapravo točno određene uvjete i razloge kada se može primijeniti mjeru o zabrani.

Svi ovi razlozi po intenciji zakona imaju istu kategoriju društvene opasnosti te kada su ispunjeni točno ovi uvjeti dolazi do primjene čl. 52 Zakona o štampi.

Uzimajući na uvid inkriminirani članak »Dramatični trenutak Hrvatske«, kao i njegov sadržaj i poruku, vidi se očigledno da nisu ispunjeni zakonski uvjeti iz toč. 2 čl. 52 Zakona o štampi i drugim oblicima informacija. Prema stanovištu Javnog tužiloca inkriminirani napis predstavlja izopačena i alarmantna tvrdnja kojima se izaziva uznenirenost građana. Međutim objektivni sadržaj i smisao članka ne može se po ocjeni ovog suda tumačiti na takav način.

Taj članak zapravo predstavlja komentar pojedinih izjava i govora koji su u raznim pričicama dali Jakov Blažević i dr. Vladimir Bakarić. Pisac inkriminiranog članka je kako u njemu piše bio zaprepašten pojedinim tvrdnjama, pa je bio zabrinut da li se možda može očekivati odstupanje od programa i ciljeva X. sjednice CK SK Hrvatske.

Ovo tim prije što su Jakov Blažević i dr. Vladimir Bakarić visoki državni i politički radovedi očekivali u tom priješnjem političkom razdoblju.

Inkriminirani članak nije imputirao Jakovu Blaževiću i dr. Vladimиру Bakariću da oni odstupaju od programa X. sjednice a niti je spomenuo da je to znak odstupanja političkog rukovodstva Hrvatske od ciljeva spomenute sjednice, već je samo dao komentar i kada toga s obzirom na očitnu izjavu obojice političara ostao zaprepašten, zbrunjen i razočaran.

Dakle, autor članka nije ništa izopačeno iznosio a niti je u tom članku prikazana alarmantna tvrdnja, već je to u svojoj biti u najgorem slučaju stanovita kritika na poglede dvojice političara.

I nadalje, postavlja se daljnje pitanje da li je inkriminirani članak izazvao uznenirenost građana. Po ocjeni ovog suda ni taj uvjet iz zakona nije ispunjen. Valja istaći da bilo koji članak koji izaziva uznenirenost građana mora biti u objektivnom smislu zaista i stvarno uznenirenje građana, a ne samo da se predpostavlja to uznenirenje kako to pogrešno objašnjava Okružni javni tužilac u obrazloženju svog rješenja.

Gradnici koji bi čitali zabranjeni članak objektivno ne bi bili uznenireni, pa prema ocjeni ovog suda ne mogu nastati nikakve štetne posljedice a niti bi se mogli izvoditi zaključci da su Jakov Blažević i dr. Vladimir Bakarić odstupili od politike X. sjednice CK SK Hrvatske.

Sud nije prihvatio zahtjev zastupnika izdavača »Hrvatskog tjednika« da se ocjenjuje u kojkoj je mjeri više moglo doći do uznenirenosti građana zbog izjave Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića u kojima se tvrdi da su samo fankovci bili tvrdi na pitanju hrvatske državnosti, da su hrvatski historiografi impotentno vezani s katoličkom crkvom, da su nabujale vode kontrarevolucije i druge izjave, jer je to stvar političke ocjene a ne ovog suda.

Istina je, da je natpis članka možda prenaglašen, ali kada se analizira sadržaj napisa onda se ne i uz najbolju volju ne može taj članak, uključujući i njegov naslov, subsumirati pod odredbe toč. 2 čl. 52 Zakona o štampi.

I na kraju valja istaći i odluku Vrhovnog suda Hrvatske (KZ-923/71 od 7. VI. 1971. godine) u kojoj je navedeno da je zabrana raspačavanja štampanih stvari, kao ograničenje Ustavnog prava slobode štampe prema našem Ustavu, iznimna mjeru vlasti kojoj se može prići tek kada se iz svih činjenica i okolnosti nedvojbeno utvrdi da se radi zaista o zloupotrebi Ustavnog prava slobode štampe, kojom se zloupotrebo vrijedaju dobra zaštićena Ustavom a pobliže razrađena i odredena u čl. 52 Zakona o štampi.

Vidljivo u »Politiku« i »Borbu« od 30. srpnja 1971. godine vidi se da je objavljen integralni tekst inkriminiranog članka. Medu stankama je nesporno da ovi članci u »Politiku« i »Borbu« nisu privremeno zabranjeni. To drugim riječima znači da je javnost čitanjem ovih članova u navedenim listovima mogla biti upoznata i u vezi s tim i uznenirena a kako to predpostavlja Okružno javno tužilaštvo. Zabrana raspačavanja inkriminiranog članka u »Hrvatskom tjedniku« ne bi imala nikakvog smisla, pošto je svrha administrativne zabrane upravo u tome da se čitalačka publike ne upozna sa sadržajem inkriminiranog članka, kako bi na taj način bilo onemogućeno da nastanu štetne posljedice uslijed izopačenih i alarmantnih tvrdnja. Javnost je već upoznata sa zabranjenim člankom, pa bi administrativna zabrana koja bi uslijedila da je sud prihvatio stanovište Javnog tužiloca ostala bez ikakve svrhe. Takva bi zapravo odluka bila bez efekta a izazvala bi druge štetne posljedice, jer bi se u javnosti stvorilo mišljenje kako se ovdje u Hrvatskoj favorizira »Politiku« i »Borbu« s jedne strane i diskriminira »Hrvatski tjednik« s druge strane.

Iako ovi napisi u »Politiku« i »Borbu« za ovaj sud nije bilo pravno odlučujuće, ipak se to spominje, jer bi faktički zabrana zbog navedenih razloga ostala bez ikakve svrhe.

Zastupnik izdavača stavlja je prigovor prekluzije, smatrajući da rok iz čl. 57 st. 1 Zakona o štampi ima karakter prekluzivnog roka, pa postoje prekoraci taj rok da je valjalo iz tih razloga odbiti prijedlog bez upuštanja u raspravljanje.

Sud nije prihvatio ovo pravno stanovište zastupnika izdavača iz razloga što je u pitanju sudski rok a ne prekluzivni rok materijalnog prava.

OBRAZLOŽENJE:

Rješenjem od 29. srpnja 1971. br. Ktr 767/71 Okružni javni tužilac u Zagrebu izrekao je u smislu člana 53. Zakona o štampi i drugim oblicima informacija privremenu zabranu raspačavanja novina »Hrvatski tjednik« br. 16 od 30. srpnja 1971. u nakladi Matice hrvatske u Zagrebu.

Istovremeno Okružni javni tužilac u Zagrebu u smislu člana 54. st. 1. toč. 1. citiranog zakona stavlja je Okružnom суду u Zagrebu prijedlog za izricanje zabrane te štampanje stvari smatrajući da su ostvareni zakonski razlozi za zabranu raspačavanja iz člana 52. st. 1. toč. 2. citiranog zakona i to zbog napisa na prvoj stranici tih novina pod naslovom »Dramatični trenutak Hrvatske«.

Na raspravi od 3. kolovoza 1971. zamjenik Okružnog javnog tužioca izmjenio je odnosno suzio prvobitni prijedlog utoliko što je predložio da se zabrani samo prva stranica tih novina.

Okrugni sud u Zagrebu, nadležan u smislu propisa člana 56. Zakona o štampi i drugim oblicima informacija, svojim rješenjem od 3. kolovoza 1971. Kr 38/71-6 odobrio prijedlog javnog tužioca za izricanje zabrane raspačavanja navedenih novina i ponudio rješenje Okružnog javnog tužioca u Zagrebu kojim je izrečena privremena zabrana raspačavanja tih novina.

Protiv tog rješenja javni tužilac izjavio je pravodobno žalbu Vrhovnom судu Hrvatske u kojoj je predložio da rješenje Okružnog судa bude preinaceno i izrečena zabrana raspačavanja novina »Hrvatski tjednik« br. 16 od 30. srpnja 1971.

Zalba javnog tužioca je osnovana.

U pobijanom rješenju Okružnog судa u Zagrebu pravilno je istaknuto da je sloboda štampe jedna od temeljnih sloboda i prava građana, da je sloboda štampe garantirana Ustavom (član 40. Ustava SFRJ) pa zabrana raspačavanja dolazi do primjene samo iznimno, i to samo iz takstativno navedenih razloga koji su, u skladu s Ustavom, određeni u članku 52. Zakona o štampi i drugim oblicima informacija.

Svoj prijedlog za zabranu raspačavanja navedenog broja »Hrvatskog tjednika« javni tužilac zasnova na tom propisu, i to upravo na odredbi toč. 2. st. 1. člana 52. navedenog zakona, kojom je propisano da se zabranjuje raspačavanje štampanih stvari putem kojih se »iznose ili pronose lažne, izopacene ili alarmantne vijesti ili tvrdnje koje izazivaju uznenirenost građana ili ugrožavaju javni red i mir«.

Nakon što je razmotrio inkriminirani članak i sve spise predmeta Vrhovni sud Hrvatske je našao da ne može prihvati kao osnovan stav prvostepenog судa da nema činjeničnog osnova ni pravneg razloga za primjenu člana 52. st. 1. toč. 2. Zakona o štampi i drugim oblicima informacija, jer da u tom članku, kao što smatra prvostepenom sud, nije ništa izopaceno izneseno niti je u njemu iznesena neka alarmantna tvrdnja koja bi mogla izazvati uznenirenost građana.

Inkriminirani napis »Dramatični trenutak Hrvatske« počinje sa nekoliko citata iz izlaganja Jakova Blaževića, predsjednika Sabora SR Hrvatske i dr. Vladimira Bakarića, člana Izvršnog biroa Predsjedništva Saveza komunista Jugoslavije, koja su izlaganja bila već ranije objavljena u štampi. Citati su istrgnuti iz konteksta u kome su bili izneseni i prezentirani tako da je zamagljen njihov pravi politički smisao vidljiv iz integralnog teksta njihovih izlaganja i političkog trenutka u kome su izlaganja dana (ukazivanje na štetnost, osuda i političko ogradijanje od ekstremnih nacionalističkih stanovišta i takvi pogleda na republičku državnost i državnost uopće koji se ne mogu dovesti u sklad sa sistemom društvenog samoupravljanja koji se izgraduje u SR Hrvatskoj i SFR Jugoslaviji). Tekst koji slijedi iz navedenih citata ne predstavlja objektivno razmatranje niti pokušaj da se utvrdi pravi smisao ili dade kritička ocjena objavljenih izvoda, kako to smatra prvostepeni sud, već se naprotiv bez bližeg upuštanja u analizu navedenih citata i njihovog pravog smisla u daljnjem tekstu inkriminiranog napisa jednostavno polazi od tega da izlaganje Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića dovode u pitanje jedinstvo radnih ljudi Hrvatske u borbi za deklariranu i usvojenu politiku naroda i rukovodstva Hrvatske, tj. za afirmiranje republike državnosti i suverenosti kao značajnog elementa kojim se osigurava sloboda i ravнопravnost hrvatskog naroda i drugih naroda republike u našoj zajednici.

Na kraju inkriminiranog članka navodno negativan i uznenimirujući efekt stavova Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića još se više dramatizira iz integralnog teksta istrgnutim, podešenim citatima zaključaka III. zasjedanja ZAVNOH-a dovodeći u pitanje tim zaključaka. Cim proklamirano pravo hrvatskog naroda na slobodan i ravнопravan život u našoj državnoj zajednici i oživotvorenje hrvatske državnosti. Bez svake je sumnje da bi objavljanje članka s takvim sadržajem moglo izazvati uznenirenost građana u našoj republici. Razmatrajući ovaj zahtjev za zabranu raspačavanja »Hrvatskog tjednika« ovaj sud je imao u vidu činjenicu da su alarmantni dojam i ojeđovanje čitatog napisa pojačali upotrebljenim izrazima »mi smo zapravošteni«, »mi ne možemo shvatiti« i sl. a pogotovo nješovim naslovom »Dramatični trenutak Hrvatske« koji je uz to štampan velikim masnim slovima preko cijele prve strane uokvirene deblijim crnim okvirom. Kad bi se zaista radišlo samo o kritičkom osvrtu na izlaganje Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića, očigledno je da napis ne bi nosio takav naslov niti bi bio objavljen na takav način.

Posebno je značajna činjenica da članak nije potpisana pa kao takav ne izražava subjektivnog pojedinca, već stav redakcije s očitom pretenzijom da ga predstavi kao izraz javnog mišljenja.

Uostalom i sam prvostepeni sud u obrazloženju pobijanog rješenja navodi da inkriminirani članak izražava zabrinutost pa i zapravoštenje redakcije zbog navedenih izlaganja Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića jer da bi se iz njih, po stanovištu redakcije, trebalo izvući zaključak o odstupanju od politike utvrđene na X. sjednici Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske. Stvaranje u javnosti utiska da predstoje tako radikalni zarez u politici zemlje, u pitanjima koja predstavljaju najvažnija dostignuća i ciljeve opće usvojene politike afirmirane u tek donesenim amandmanima Ustava SFRJ, sigurno bi uznenirilo javnost u našoj zemlji. Ovo tim više kad se takva misao izvodi iz izlaganja Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića koji spadaju među najistaknutije državne i političke funkcionere zemlje.

Ovaj Vrhovni sud smatra opravdanim i stanovište izraženo u žalbi javnog tužioca, da činjenica što su »Politika« i »Borbac« objavile izvadke iz inkriminiranog članka »Hrvatskog tjednika« niukoliko ne predstavlja zapreku za izricanje zabrane raspačavanja »Hrvatskog tjednika«. To tim više jer su te novine objavile samo skraćene izvadke iz tog članka i na način da je očigledno da se ne suglašavaju sa stavovima članka, a »Borbac« sa svojim komentaram i izričito ogradija od sadržaja članka.

Na osnovu gore iznesenog ovaj Vrhovni sud nalazi da sadržaj napisa i način na koji je on iznesen, daje osnov za pouzdani zaključak da se u navedenom napisu iznose izopacene i alarmantne tvrdnje koje izazivaju uznenirenost građana, pa da je stoga ostvaren zakonski razlog iz člana 52. st. 1. toč. 2. Zakona o štampi i drugim oblicima informacija za izricanje zabrane raspačavanja tijekom s tim napisom.

Stoga je Vrhovni sud Hrvatske uvaživši žalbu javnog tužioca, preinacio prvostepeno rješenje i izrekao zabranu raspačavanja prve stranice novina »Hrvatski tjednik« br. 16 od 30. srpnja 1971, kako je to predloženo u prijedlogu Okružnog javnog tužioca u Zagrebu.

Odluka o oduzimanju navedenog dijela novina osniva se na propisu člana 61. st. 2. Zakona o štampi i drugim oblicima informacija, a odluka o objavljuvanju ovog rješenja u »Službenom listu SFRJ« na propisu člana 65. istog zakona.

U Zagrebu, 12. kolovoza 1971.

ZAPISNIČAR:
Dragutin Peheim v.v.

PREDsjEDNIK VIJEĆA:
Dr Dražen Sesardić v.r.

Suglasnost ovog prijepisa s izvornikom ovjerava:
Voditelj kancelarije:
Ljubica Nadaljic

Poslovni broj Kr-36/71.

OKRUŽNI SUD ZAGREB

NAREDBA

Okružni sud u Zagrebu po sucu Okružnog судa Tadić Vjekoslavu kao predsjedniku vijeća u predmetu zabrane raspačavanja novina »Hrvatski tjednik« u Zagrebu, dana 18. kolovoza 1971. godine,

n a r e d i e j e

I) Oduzmite od izdavača prvu stranicu novina »Hrvatski tjednik« broj 16 od 30. srpnja 1970. godine, što ih izdaje Matica hrvatska u Zagrebu u svim primjericima.
II) Ostale dijelove u toč. 1. ove naredbe navedenih novina vratite izdavaču »Hrvatskog tjednika«.

III) Izvršenje ove naredbe povjerava se Sekretarijatu javne sigurnosti Gradske uprave Zagreb.

OBRAZLOŽENJE:

Rješenjem Vrhovnog судa Hrvatske u Zagrebu od 12. 8. 1971. godine broj Kč-1274/71-3 preinaceno je I-stepeno rješenje ovoga судa od 1. 8. 1971. godine broj Kr-26/71-6 te je izrečena zabrana raspačavanja prve stranice novina »Hrvatski tjednik« broj 16 od 30. srpnja 1971. godine, što ih izdaje »Matica hrvatska« u Zagrebu i to zbog redakcijskog nepotpisanog članka pod naslovom »Dramatični trenutak Hrvatske«.

U navedenom rješenju riješeno je, da se od izdavača ima oduzeti prva stranica tih novina u svim primjericima.

8 obziru na navedeno rješenje Vrhovnog судa Hrvatske u Zagrebu, valjalo je donijeti naredbu kao u dispozitivu.

OKRUŽNI SUD ZAGREB

18. kolovoza 1971.

Predsjednik vijeća:
Mr Tadić Vjekoslav

o tom obavijest:

1) OJT-Zagreb na KTR-767/71.

2) SJS Gradske uprave Zagreb — operativno preventivni sektor

3) »Matica hrvatska«, Zagreb, Matice hrvatske 2

4) Novinsko, izdavačko i štamparsko poduzeće »Vjesnik«, Zagreb, Ljubice Gerovac 1

NAŠE STAJALIŠTE...

Ako za nekoga tvrdimo da je karakteran, slobodno možemo prešutjeti podatak o njegovoj čelavosti

Rješenje Vrhovnog судa Hrvatske izvršeno je: 16. broj Hrvatskog tjednika objavljen je bez inkriminiranog uvodnika. Ali, mi smatramo da je u dokazima Rješenja iznevjeran pravi smisao stajališta.

Vrhovni sud Hrvatske tvrdi da smo se služili »citatima istrgnutim iz konteksta u kome su bili izneseni...«.

Mi smo citirali zaključne, generalne sudeove iz govora Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića. Takvi sudovi u sebi sadrže i svoj kontekst, pa im se on citiranjem ne može ni oduzeti, ni promijeniti.

Ako, na primjer, tvrdimo da su jedino na rijeci Savi svi mostovi drveni i da se i danas nastavljaju s takvom gradnjom, onda nema konteksta po kojem bi ti mostovi postali željeni, ili možda čak pomalo kameni. Također, ako tvrdimo za jednog čovjeka da je ordinarni kriminalac, onda nema konteksta po kojem bi on postao uzorita poštenjačina, a da ne bi smio biti kondukt. Svaki od tih sudova dolazi na kraju niza istkusta, dokaza, činjenica, predstavlja zaključak iz njih, obuhvaća njihov opći sadržaj, smisao i značenje. Navodeći ih bez materijala preko kojeg se do njih došlo, mi ih ne falsificiramo, jer se taj materijal u njima podrazumijeva i korisno ocjenjuje. Tako, kad dr. Vladimir Bakarić kaže »jedino su frankovci bili vrlo tvrdi na pitanju hrvatske države i to su i danas nema tog konteksta po kojem bi onaj tko je »vrlo tvrd na pitanju hrvatske države mogao postati revolucionar ili liberalni mekušac. Također, kad Jakov Blažević tvrdi da netko u našem maticom revolucije nego ide u nabujale vode kontrarevolucije, onda nema tog konteksta po kojem bi te vode postale nešto drugo, ili bar nestale.

Prema tome mi citiranjem nismo mogli »zamaglit« ili »izopaciti« smisao sudaova Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića. Zato i smatramo da ti citati ne mogu biti dokaz protiv našeg uvodnika.

Vrhovni sud Hrvatske prigovara nam da smo »bez bližeg upuštanja u analizu navedenih citata... Jednostavno pošli od toga da izlaganja Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića dovode u pitanje jedinstvo radnih ljudi u Hrvatskoj...«.

Sudovi Jakova Blaževića i dr. Vladimira Bakarića predstavljaju jednostavne, jasne i određene političke ocjene. Nikakvom »bližom« analizom u njima se ne mogu otkriti elementi, koji bi njihov smisao izmjenili, proširili ili dopunili. U судu da je jabuka preovjetljiva na najbližom analizom ne možemo otkriti ocjenu cvjetova jorgovana! Ali, možda, Vrhovni sud Hrvatske pod »bližom« analizom pomišlja ispitivanje opravdanosti tih sudova? Jer, ako pretpostavljamo da mogu biti netočni, zašto nas onda zabranjuje? Ako pak smatra da su točni, on nas upućuje na analizu koja može jedino ponoviti analisirano, dakle na tautologiju, što znači na bespredmetan posao, koji ne bi doveo ni do kakvih promjena.

A spominjući »jedinstvo radnih ljudi u Hrvatskoj« Vrhovni sud Hrvatske uvedi u raspravu temu o kojoj ni u citatima, ni u našem uvodniku uopće nije bilo govora: ni jedne jedine riječ!

Vrhovni sud Hrvatske tvrdi da smo se služili »iz integralnog teksta istrgnutim, podešenim citatima zaključaka III. zasjedanja ZAVNOH-a...«.

»Istrgnutim« i »podešenim« nazivamo one citate kojima se pri upotrebi mijenja izvorni smisao. Mi smo iz zaključaka III. zasjedanja ZAVNOH-a citirali samo one dijelove, koji se odnose na temu našeg uvodnika. To je uobičajeni postupak pri dokazivanju pomoću citata. Smisao rečenice »Hrvatski je narod vjekovima težio za stvaranje svoje slobodne države...« ne može se nikakvim nastavkom izmjeniti, ukoliko te promjena ne pogodjuje sam narod; na primjer, nastavkom: jer je to narod frankovaca. Izostavljajući neka mjesta iz zaključaka, mi smo reducirali njihov sadržaj, ali nismo izmjenili njihov smisao. Zato ne možemo prihvati ocjenu Vrhovnog судa Hrvatske: ona ta dva postupka izjednačuje, — postupak izostavljanja dijela sadržaja i postupak mijenjanja smisla onoga što citiramo — a to je neodrživo. Ako za nekog čovjeka tvrdimo da je karakteran, slobodno možemo prešutjeti podatak o njegovoj čelavosti!

I u ovom komentarju mi se služimo redukcijom sadržaja: ne ispitujemo cijelo rješenje Vrhovnog судa Hrvatske, jer time ne bi utvrdili ništa novo o metodama kojima su izvedeni njegovi dokazi. Ona je pokazana na najvažnijim slučajevima, slučajevima koji su za rješenje presudni. A za nas je upravo to bilo bitno.

Mi ovim komentarom ne možemo promijeniti sudbinu inkriminiranog uvodnika. Ali želimo unaprijediti postupak utvrđivanja ili osporavanja krivnje u svakom budućem prijepornom slučaju: želimo pomoći porastu pravde i njenog dostojarstva u našem društву.

Na kraju napominjemo da u rješenju Vrhovnog судa Hrvatske postoje i stajališta s kojima se slažemo: stajališta o ciljevima naše politike, o značenju X. sjednice, o mogućnostima što ih našoj zemlji pružaju nedavno usvojeni amandmani, o razočaranju što bi ga izazvalo napuštanje te politike, mijenjanje

HRVATSKI SUEZ

Ako je vjerovati Herodotu, još je za vrijeme faraona Neka izgrađen sustav kanala koji je omogućavao oplovljavanje Afrike. Sudbina Sueskog kanala nama, Starom svijetu, slična je sudbini egipatskih hijeroglifa koji su, jednom zaboravljeni, ponovno pročitani tek u prošlom stoljeću, kada je izgrađen i novi Sueski kanal (g. 1869.). Ne doživješi 100. obljetnicu, Kanal je zatvoren nakon petodnevног rata između Izraela i Egipta 1967. g. (Tko zna kakav je rat ili nepogoda u nekom mileniju prije nas uništila Nekove kanale?) Posljednjih se godina činilo da je sudbina Sueskog kanala zapečaćena i da je on odigrao svoju ulogu. Započela je izgradnja ogromnih brodova, posebice tankera, koji odjednom prevezu oko Afrike nekoliko puta više nafte nego bi se to moglo kroz Sueski kanal. No potrebe za prijevozom u svijetu takve su i rastu takvom brzinom, a toliko su i raznovrsne, te je očito da će, unatoč svemu, Sueski kanal, kada bude ponovno otvoren, biti važniji prometni put nego je bio ikada prije posljednjeg zatvaranja i djelomičnog zatrpanja.

Prema nekim izvorima čini se da je već prije dva ili više milenija postojala kanalska veza negdje u sklopu ušća Drave u Dunav, i to između tih dviju rijeka i Save. To područje je, čini se, vezano i za legendu o zlatnom runu. I, slično sudbini Sueza, stoljeća i mileniji prolaze, ali potreba za izgradnjom veze između evropskih rječnih i kanalskih putova i Save (a preko nje s Jadranom) ne prestaje. Borba za tu vezu traje, njezino se značenje ne sporava, ali se na nju i zaboravlja, kao i na egipatske hijeroglife, da bi se kod svakog obnavljanja bitke za nju tražilo novo proučavanje, upravo kao da je riječ o potrebi odgonetavanja zaboravljenih egipatskih hijeroglifa.

More se je najdublje usjeklo u evropsko kopno i najviše približilo zemljama Srednje i Istočne Evrope najvećim zaljevom Sredozemnoga mora — Jadranskim morem. Grad Rijeka jest mjesto iz kojega vodi najbolja i najkraća veza od Jadranskoga mora u Panonsku nizinu i njenim najvećim angloameričkim i prometnim raskrižjima: Zagrebu, Budimpešti i Beču. Ova se veza s iznimnim intenzitetom već u XVIII. i XIX. stoljeću iskoristavala kao žitni put, i to ne samo u smjeru Panonska nizina — Jadransko more, nego i obratno: Južna Amerika i Rusija — Jadransko more — Srednja Evropa. Već tada, u vrijeme nedovoljno razvijenih prometnih sredstava, ostvaren je za ono doba iznimno velik promet povezivanjem rječnih (Drava — Dunav — Sava — Kupa), cestovnih (kola) i pomorskih prometnih veza.

Prednosti prometa vodenim putevima

U neposrednom spoju Jadranskog mora — Dunav (i preko njega spoj s ostalim evropskim plovnim putovima) nedostaju dvije veze: Dunav (i Drava) — Sava, te Sava (i Kupa) — Jadransko more. Izgradnjom kanala kojima bi se spojili Jadran i Kupa, koja je kod Risnjaka udaljena

Izgradnjom kanala kojim bi se neposredno spojilo Jadransko more s Dunavom bila bi stvorena prometnica koje bi međunarodno značenje bilo toliko da bi zavrijedila naziv — Hrvatski Suez!

na od Rijeke svega 14 km, te kanala Dunav — Sava (čini se da je najpovoljnija lokacija Vukovar — Šamac) došlo bi se do prometnice kojoj bi međunarodno značenje bilo toliko da je u ovom času prikladno nazvati je HRVATSKIM SUEZOM. Promet vodenim putovima višestruk je jeftiniji od prijevoza na bilo koji drugi način; vozarina za prijevoz željezne rude morem od brazilske luke Vitoria do Bakra (koji je u sklopu luke Rijeka), dokle za udaljenost od 11.000 km, jednaka je, prema postojećim tarifama naših željeznica, željezničkoj vozarini za udaljenost od 280 km. Zato se vodenim putovima iskoristavaju kad god je to moguće i u kombiniranim prijevozima. Tako su na primjer, da bi se paralizirale prometne posljedice zbog zatvaranja Sueza, već uspostavljeni stalni cestovni koridori Crveno more — Sredozemno more i obratno, a oni omogućuju vezu preko Afrike morskim putem bez njezinog oplovljavanja. (Promet se osobito ubrzava korištenjem kontejnera-prikolica. Oni se iskrcaju iz broda na Sredozemlju, odmah se prikupaju na cestovne tegljače koji ih odvlače do broda što ih čeka u Crvenom moru, a brod tom istom tegljaču predaje svoje prikolice i u najkraće vrijeme ukrcava dovezene.)

I tako Suez, ne samo kao plovni put već i kao pojam za stvaranje najkraćih prometnih veza, opet daje primjer kako se ostvaruju veze na razne načine i kako se treba sjetiti i onih već zaboravljenih načina: u našem slučaju, slučaju HRVATSKOG SUEZA, onih desetina tisuća seljačkih kola koja su svladavala našu jadransko-savsku prevlaku u prošlim stoljećima spajajući u prijevozu morske brodove što su čekali na Rijeci s našim rječnim brodovima na kraju plovnih putova Kupe i Save.

Kad je riječ o izgradnji kanala kojima bi se spojilo Jadransko more s evropskim plovnim putovima, posred pomanjkanja finansijskih sredstava (što je manji problem), bili su prisutni različiti interesi koji su sprječili da se ta veza ostvari makar i u ograničenom opsegu i u etapama.

Kakvo je stvarno gospodarsko i prometno značenje i vrijednost HRVATSKOG SUEZA, dobar dokaz može biti činjenica da se Austriji isplati platiti željeznički prijevoz od Bakra do Osijeka za aktualni prijevoz kupljene rude u Brazilu, samo zato da bi 50% te rude prevezla svojim brodovima od Osijeka Dravom i Dunavom do Linza. Ovo je, inače jedna od onih prometno-gospodarsko-finansijskih međunarodnih konstrukcija koja pokazuju kako treba ulaziti u međunarodnu podjelu rada (ali podjela rada pretpostavlja i reciprocitet, dokle takvu podjelu posla da obje ili sve strane nađu u toj podjeli svoj interes, a pokazuju i to i kako se

integriraju realno, a ne formalno i konkurenčne prometne grane.

Žestoki otpori internacionalizaciji naših plovnih puteva

No i ovako izvanredno koristan posao i aranžman za našu zemlju naišao je na žestok napad. Jugoslavensko rječno brodarstvo, rječno prometno poduzeće iz Beograda, energetično protestira jer nas takvi poslovi guraju u direktnu propast. (Milorad Arbutina, direktor razvoja JRB). »Argumenti« Jugoslavenskog rječnog brodarstva, koje »NIN« u svom broju od 8. VIII. 1971. stavlja u usta »predstvincima rječnog brodarstva« izgledaju ovako: »Predstavnici rečnog saobraćaja smatraju da se uplovljavanje jednog austrijskog rečnog konvoja u nacionalne vode ne može da opravda širim ekonomskim razlozima, jer su oni u ovom slučaju trenutni i veoma ograničeni, a štete koje takav potez nanosi, i rečnom saobraćaju i jugoslovenskoj privredi — nesagledive. Još manje se može pravdati zahtev za internacionalizacijom nacionalnih plovnih puteva. Sasvim je nejasno, kažu predstavnici ove grane, na koji bi način i naš rečni saobraćaj i cela privreda od toga imala koristi, čak i ako zanemarimo razloge bezbednosti.«

Dakle, »nesagledive štete« dugoročno će se nanijeti ne samo rječnom prometu već i »jugoslavenskoj privredi« time što će se luka Bakar, Jugoslavenske željeznice, luka Osijek i poduzeće »Tranzit« u Osijeku uposlit na prijevozu i pretovaru sve rude za Austriju, a usto i poduzeće rječnog prometa »Dunavski Lloyd« iz Siska u prijevozu 50% te rude od Osijeka do Linza Dravom i Dunavom, i to samo zato što će se u sklopu tog čitavog aranžmana dati i austrijskoj zastavi da preveze 50% rude od Osijeka do Linza. (Recimo, od 3 milijuna tona — koliko je predviđeno za prijevoz — 1,5 mil. tona. Koliko će se stvarno prevesti ovisi o tome kako ćemo taj posao obaviti.) A nisu li, ipak, i luka Bakar i željeznice u Hrvatskoj i luka Osijek i poduzeće »Tranzit« i »Dunavski Lloyd« iz Siska dijelovi jugoslavenske privrede? Nisu li njihovi prihodi što će ih ostvariti ovim i budućim poslovima — ujedno i prihodi »cijele« jugoslovenske privrede? Odakle šteta, kada tih prihoda ne bi ni bilo da se malo od čitavog tog kolača ne da i austrijskom partneru?

Interesi JRB — status quo

Možda ovaj posao smeta JRB jer on pokazuje kako treba raditi i što prometno, finansijski i uopće gospodarski znači HRVATSKI SUEZ, i dokazuje da je zbog dosadašnjeg neposlovnog odnosa JRB prema

stranim partnerima u rječnom prometu, koje je nastojao potpuno izolirati od svakog posla. Jugoslavija do sada pretrpjela goleme štete, uz opasnost da se isključi i iz novih prometnih kombinacija, koje ne znače samo posao za rječne brodove već i pomorske i rječne luke i njihove pretovarne kapacitete, željeznicu pa i cestovni promet (i to dobro pokazuje slučaj s kombiniranim prijevozom brazilske rude u Linz u Austriji preko Osijeka). Moguće kombinacije gotovo su neograničene, osobito ako se s odgovarajućim poslovnim smislim u prometne transakcije uključe i vanjskotrgovačke i finansijske.

Već prvim petogodišnjim planom FNRJ trebalo je stvoriti prve uvjete za prometno povezivanje Jadran i evropskih plovnih putova, osobito obnovom i proširenjem luke Rijeka, regulacijom Save i izgradnjom kanala Sisak-Zagreb (Podsused). Kanal Vukovar—Šamac ušao je u petogodišnji plan SR Hrvatske za razdoblje 1961—1965. Zašto ovi planovi nisu ostvareni, otvoreno je pitanje. Umjesto odgovora na ta pitanja »NIN« nam pozivom na neke osobe koje se bave problemima našeg prometa predlaže »svestranu izučavanje problema internacionalizacije Save i Drave, a to znači i ponovno odlaganje optimalnog rješenja veze Jadran—Dunav ad calendas Graecas. Upućuje nas na ponovno odgonetavanje hijeroglifa. Kao da smo ih mi opet zaboravili.

Nema se više što čekati i »izučavati«

HRVATSKI SUEZ dosta je čekao na svoju realizaciju. Idejni projekti veze Dunav—Sava stari su već gotovo 250 godina. Ekonomski i tehnička opravdanost kanala Vukovar—Šamac već je bezbroj puta dokazana, pa zato i planom SR Hrvatske još 1961. godine i ozakonjena, kao što je ozakonjena i izgradnja kanala Sisak—Zagreb i zagrebačka rječna luka još 1947. godine prvim petogodišnjim planom FNRJ. Zato valja odmah priступiti njihovoj izgradnji i dovršenju. A kada se usto (nadamo se što prije) izgradi još i željeznička pruga Rijeka — Zagreb s dolinom Kupe, kraća od postojeće za 70 km, prvi dio HRVATSKOG SUEZA bit će završen.

Drugi dio, neposredna veza vodenim putom Jadran—Kupa—Sava—Dunav, zasad je stvar budućnosti i zato je sada vrijeme za njeni izučavanje, utoliko više što postoje već i neka tehnička rješenja. S razvitkom evropskih plovnih putova doći će do izražaja i potreba njezine izgradnje. A kako se tehniku sada nevjerojatno brzo razvija, vremenska razlika će sigurno biti manja nego u slučaju Suseza, od Neka do Lessepsa.

Ali se zato glede realizacije prvog dijela HRVATSKOG SUEZA nema više što čekati i nema se više što izučavati. Hijeroglifi su otkriveni i ponovno pročitani. I to potpuno i do kraja.

Hrvoje Šošić

I pored toga što ustavni amandmani ne definiraju precizno sadržaj pitanja koja će se rješavati novom političkom metodologijom, već samo daju načela na kojima bi trebalo pristupiti rješavanju pitanja, mi ćemo ipak ovdje izložiti osnovne poglede na dva pitanja koja su ključna za hrvatsku gospodarsku strukturu kao nacionalnu ekonomiju, a to su:

1. odluke o tržištu;
2. odluke o jedinstvenom vanjskotrgovačko i deviznom sustavu.

Tržište predstavlja ključnu komponentu suvremenog sistema privredovanja i prvenstveno sistema dohodovanja. Preko tržišta manifestira se najveći dio instrumenata privrednog sustava i najznačajniji dio gospodarskog procesa. Kroz tržišta se vrši primarna razdoblja narodnog dohotka i određuje ekonomski položaj proizvođača i naroda Jugoslavije. U gospodarskom životu ne postoji poklapanje između procesa stvaranja narodnog dohotka i procesa njegovog prisvajanja. To drugim riječima znači da može postojati značajno variranje između stvorenog dohotka u procesu reprodukcije i prisvojenog dohotka u procesu razmjene na tržištu. Tržište se, kao što je poznato ne može uspostaviti automatski, nego djeveljanjem instrumenata ekonomske politike pomoći subjekat koji donose taj instrumentarij. To znači da treba sagledati tko i kako formira cijene proizvoda pojedinih grana i koja je logika i procedura, koja može biti općenito prihvaćena, a na kojoj treba stvoriti prostor za formiranje cijena.

Kako svaka nacija ima različitu strukturu privrede i različitu težinu pojedinih grana u formiranju njenog narodnog dohotka i viška rada za proširenju reprodukciju, to će ambicije pojedinih republika u odnosu na pojedine grane biti sasvim različite. To traži da se odredi oblik djeveljanja zakona o vrijednosti u našim uvjetima i da se naša privreda otvori utjecaju svjetskog tržišta. Što više, dakle, budemo priznavali ekonomske zakone, a prije svega zakone tržišta i utjecaj svjetske privrede na našu strukturu, to će mehanizam zajedničkog tržišta biti efikasniji i prihvatljiviji za sve narodne Jugoslavije. No, kako će ekonomski znakoni i otvorenci jugoslavensko tržište potpuno demisificirati postojeće trome i ekonomske nerentabilne strukture, koje predstavljaju značajne dijelove nacionalnih ekonomija, to će se u početku pojaviti silni otpor ovakvim promjenama i nastojat će se doći do povoljnijih odnosa na tržištu.

Problem središta financijske moći

Daljnje pitanje koje će biti značajno jest problem postojećih središta finansijske moći u novoj tržišnoj situaciji.

GOSPODARSKI I DRUŠTVENO-POLITIČKI TEMELJ USTAVNIH PROMJENA (5)

DVA KLJUČNA PITANJA

Odluke o tržištu i odluke o jedinstvenom vanjskotrgovačkom i deviznom sustavu nisu samo ključan problem za Hrvatsku, već i za radničku klasu Jugoslavije jer o njima najvećim dijelom zavisi daljnji razvitak socijalističkog, samoupravnog, dohodovnog društva

Raspolažanje finansijskim kapitalom u suvremenoj je privredi jednak značajno kao i proizvodna sposobnost, jer je jugoslavenska, naročito hrvatska privreda, totalno nelikvidna i ne može normalno podmirivati svoje tekuće i dugoročne finansijske obvezne. Prema tome, da bi hrvatsko gospodarstvo moglo biti ravnnopravno u pregovorima o tržištu, a tako i u manevriranju na novom tržištu Jugoslavije, ono mora imati pozicije u kapitalu Jugoslavije koje će biti približne udjelu Hrvatske u formiranju društvenog proizvoda Jugoslavije. To drugim riječima znači da se za ravnopravnost hrvatskog gospodarstva, kao i drugih gospodarstava na globalnom jugoslavenskom tržištu, kao primarno pitanje pojavljuje uklanjanje umjetno stvorenih bankarski i reksportnih središta finansijske i trgovачke moći.

Medurepublički odnosi na tržištu

Ključna prednost jedinstvenog tržišnog sustava u Jugoslaviji jest u tome da svaku poduzeću i naciju može prodavati svoje proizvode na jugoslavenskom tržištu od 20 milijuna stanovnika, umjesto na tržištu od npr. 400 tisuća u Crnoj Gori, 2 milijuna u Sloveniji ili oko 5 milijuna u užoj Srbiji. U zadnje vrijeme svaka republika nastoji zatvoriti svoje tržište pristupu drugih proizvođača iz Jugoslavije, a svojim kapitalom i dru-

gim kanalima osvojiti tržište drugih republika za svoju privredu. Interes je svih proizvođača i nacija, ako ga protjeramo na dugi rok, da jugoslavensko tržište bude otvoreno i da se izgradi rigorozna procedura provjeravanja otvorenosti pojedinih nacionalnih tržišta. U tom pravcu Hrvatska bi se trebala veoma rigorozno postaviti prema tendencijama zavarivanja tržišta drugih republika, s obzirom na to da je ona eksportno razvijenija ekonomija i s obzirom na to da je ona kao najrazvijeniji turistički i uslužni kompleks najatraktivnije tržište drugih republika. Prema tome, ona je duboko zainteresirana za ravnopravnu otvorenost prema drugima, ali isto tako mora biti spremna da poduzme sve ekonomske i druge sankcije ukoliko bilo tko diskriminira njenu privredu na svome tržištu. Da bi se to moglo realizirati, potrebno je izgraditi potpuno nov koncept i instrumentarij provjeravanja diskriminacije na jugoslavenskom tržištu od strane pojedinih lokalnih zajednica i republika.

Vanjskotrgovački i devizni odnosi

Drugo pitanje koje je za Hrvatsku ključno jest problem izgradnje sustava vanjskotrgovačkih i deviznih odnosa. Kao što je poznato, Hrvatska formira preko 40% jugoslavenskog deviznog globala, i to prije svega s konvertibilnog područ-

ja. Hrvatska ima platni suficit od preko 350 milijuna dolara, a neki ekonomisti smatraju, ako se uzme u obzir i privatni kliring, da taj suficit iznosi i preko 600 milijuna dolara. S druge strane, iz čitavog niza razloga od društveno-ekonomske reforme našavamo otvoreni je realan proces devavljace dinara u odnosu na vodeće svjetske valute. Na osnovi tog procesa stalno su se otvarale škare između nominalnog kursa dolara proklamiranog reformom i realnog kursa, koji biva određen realnim paritetom kupovnih snaga na svjetskom tržištu.

I pored svih stimulacija izvoza hrvatsko je gospodarstvo počelo gubiti važan dio svoga dohotka uz prelijevanje u one republike koje su manje izvozno orijentirane na zapad, a čija privreda radi na uvezanim repro-materijalima iz deviza u kojima hrvatsko gospodarstvo ima ključni udio. Na taj je način destimuliran proces ekspanzije izvozne privrede Jugoslavije, a posebno Hrvatske, jer se uz ovakav devizni sistem ne isplati forsirati takva privreda u kojoj se gubi znatan dio dohotka poduzeća. Na taj način umanjuje se stopa rasta hrvatskog gospodarstva, a pogoršava se i platna bilanca Jugoslavije, jer se kažnjavaju stvaraoci deviza, a nagradjuju njihovi potrošači. S druge strane, premoć saveznih banaka u kapitalu omogućuje im da ucjenjuju izvoznu privredu i da retenzionu kvotu otkupljuju po službenom kursu a da je prodaju po daleko višim cijenama privrednim organizacijama koje moraju doći do deviza kako bi mogli normalno privredavati. Osim toga, devize naših radnika u inozemstvu služe za podmirivanje saveznih računa, a ne i za povratak samih radnika u domovinu, što dovodi do veoma ozbiljnih gospodarsko-političkih problema to više što se većina tih radnika želi vratiti u domovinu i spremna je da svojim deviznim uštedevinama sama financira svoj povratak. Međutim, čini se da savezna birokracija nema puno razumijevanja za radničku klasu Jugoslavije, a posebno ne za radničke klase onih naroda koje se u velikom broju nalaze na evropskom i svjetskom tržištu rada.

Zato ustavnim promjenama primjereni rješenje deviznog i vanjskotrgovačkog sustava nije samo ključan problem Hrvatske već i radničke klase Jugoslavije i daljnog razvijenog socijalističkog, samoupravnog, dohodovnog sustava.

(Svršetak)

Marko Veselica

Problemi Like

Izlaz je u intenzivnom stočarstvu

Lički kosač

U Plitvicama je 23. srpnja o.g. održan sastanak Predsjedništva Međuopćinske konferencije Saveza komunista Like, na kojem je središnje pitanje rasprave bila kronična nelikvidnost ličke privrede.

Na ovom sastanku politički predstavnici Like bili su jednodušno ocijenili situaciju u kojoj se već duže nalazi privreda ličke regije kao veoma tešku. Nelikvidnost, taj višegodišnji balast privrednih organizacija Like, onemogućuje da se radnicima isplaćuju redoviti mjesечni osobni dohoci, makar bili i lički, tj. i najminimalniji. Mnoge ličke privredne organizacije, iščekali su lički komunisti, ne mogu da dva, tri ili čak i više mjeseci zaredom isplatiti radnicima osobne dohotke! Sto je ličku privredu dovelo do takve situacije? Odgovor je složen. No, pokušajmo izdvojiti i istaknuti samo neke njegove dijelove: U cijeloj Lici, jednom od najintegrativnijih dijelova Hrvatske, već punu četvrt stoljeća Krivuda se, traži, pokušava, luta u pronalaženju sigurnijih pravaca razvijanja ličke privrede. U vrijeme administrativnog socijalizma u nas, ovaj ustanički hrvatski kraj vrlo je malo dobio (priča se da su tome krivi poslijeratni rukovodiovići u pojedinim mjestima Like, koji su velikodušno vracali ponudene i dobivene pare, ne znajući, navodno, kamo će s njima i plašći se, navodno, da ih krivo ne upotrijebi!). Ono, pak, što je Like i dobila od republike i federacije, dobrim dijelom može se ukratko definirati kao ulaganje u ono što je nesvrishodno i neisplatno. S tim u svezi možemo navesti jednu činjenicu: ni jedna proizvodna lička radna organizacija danas ne radi sa sigurnom rentabilnošću i kako bi trebalo, a prosječni dohodak po radniku u njima ni izdaleka ne dostiže republički, savezni projekti. Odatle vuče korijene i stalna migracija iz Like onih koji su do juče bili zaposleni u ličkim privrednim granama, no s ono malo nesigurnih sredstava nisu vidjeli perspektivu sigurnijeg ospaljaka u okvirima ličkog područja.

Istodobno dok je u ličkoj industriji ovakvo stanje, lička poljoprivreda, nekad priljivo razvijena i unosna, osobito što se tiče stočarstva, sasvim je zapuštena, tako da i Like, zajedno s drugim našim krajevima, sudjeluje u podjeli uvezenih stočarskih proizvoda: mlijeka, sira, jaja, mesa itd. Zar nije tragomimo, npr., da mi Ličani danas jedemo »kiselinu« (lički izraz za jogurt), koja je našim očevima bila svakodnevna, najobičnija, domaća hrana, i to dopremljena iz najudaljenijih krajeva zemlje?! Zar nije otužno da mi Ličani, stanovnici Gospića, Gračaca, Otočca i drugih ličkih gradica, s mukom dolazimo do mesa i najteže ga dobivamo švercom od privatnih poduzetnika!

Jedini koji u smislu rehabilitacije poljoprivrede danas u Lici nešto čini jest Poljoprivredno-prehrambeni kombinat,

koji pokušava na razne načine da nekad rentabilnu ličku poljoprivrednu, osobito pak stočarstvo, oživi, obnovi i dalje razvije i unaprijeđe. Međutim, sam gospički PIK preslab je da na tom planu nešto ozbiljnije i učini, dok god ciljeve njegove akcije ne shvate najozbiljnije i podupri svi društveni čimbenici Like. Svi Ličani, naime, trebaju sudjelovati u traženju izlaza iz kronično nesnošljive situacije njezine poljoprivrede. Posebno u pogledu inten-

zivnog razvijanja stočarstva, za što cijela Like ima iznimno dobre uvjete! Zavirimo li tek malo u ličku statistiku, otkrit ćemo da Like ima pod livađama i pašnjacima 230 tisuća hektara (oko 14% cjelokupne hrvatske poljoprivrede) ne površine pod pašnjacima i livađama); da Like pod oranicama ima blizu 80 tisuća hektara plodnog tla, te da cijela lička poljoprivredna površina prelazi 300 tisuća hektara obradivog i plodnog tla! Na ovom području dosad ima ukupno blizu 400 tisuća komada svih vrsta stoke, koja živi usprkos činjenici da se od poljoprivredne površine u Lici danas praktički iskoristava tek nešto više od polovice.

Danas, na primjer, zbog smanjenog broja grila, kao i zbog nedostatka sposobne radne snage (koja se razlaže po raznim krajevima globusa „trbuhom za kruhom“, ostaju nepokojene mnoge ličke kvađe i dragocjeno ličko stjeno i trava mogu se kupiti za neizrecivo sitni novac, i čak dobiti i besplatno!

Ne bi bilo teško dokazati da bi se u Lici moglo uzgajati preko milijun grila razne stoke i da bi u toj stočnoj mjestu dominantno mjesto mogli imati ovce i goveda; stoka, dakle, koja bi se i te kako skupo i lako mogla iskoristiti za dobivanje raznih proizvoda za kojima upravo očajnički vapi Lici susjedno turističko tržište pokraj mora!

Osnovno je pri tom da bi trebalo ličku poljoprivredu i stočarstvo postaviti na zdrave gospodarske temelje koje

diktira suvremeni način proizvodnje i plasiranja stvorenih dobar.

Nužno je da lička proizvodnja krumpira, mlijeka, »kiseline«, sira, jaja, mesa dobije neophodan robni karakter!

S robnim karakterom svoje unaprijeđene i na

racionalne temelje postavljene poljoprivrede Like bi veoma jednostavno i u veoma lako našla svoje mjesto u današnjoj hrvatskoj, Jugoslavenskoj i međunarodnoj poljoprivrednim djelima rada.

Poljoprivreda — osobito stočarska proizvodnja u Lici mogla bi biti i trebala bi biti glavni izvor primorskog turističkog tržišta, deficitarnog poljoprivrednog proizvodima!

Međutim, u svezi sa svim spomenutim valja istaknuti i još nešto. Da bi Like unaprijedila svoju poljoprivrednu, osim gospodarskih potrebnih su i još neki, poglavito politički i upravni »pothvati«! Trebalо bi, naime, promijeniti dosadašnji sustav oporezivanja ličkog poljoprivrednika, koji je — ukratko rečeno — bio takav da je do kraja destimulirao uzgoj stoke i obradu zemljišta. Zašto porezom drastično utamanjivati proizvodnju, koja bi u ovom lijepom podvelebitskom kraju bila osnova opstanak, i jedino opravданo i mudro gospodarsko rješenje?

No, usto bi bilo nužno da se ličkoj poljoprivredi omogući mehanizacija uz pomoć prihvatljivog kreditiranja od strane šire zajednice, kao i pomoću mogućih i neophodnih carinskih elastičnosti i povlastica!

Sve bi to pridonjelo ponovnom oživljavanju ličke poljoprivrede, njenom podizanju do stupnja moderne robne proizvodnje, koja bi rezultirala sigurnošću visokog standarda, a to bi mnogobrojne Ličane što su se razbjegali svijetom vratilo njihovim domovima i njihovom rodnom podvelebitskom ognjištu!

Nikola Bičanić

Nitko nije bio posebno iznenaden kad je na X. sjednici CK SKH predsjednik hrvatske vlade Dragutin Haramija rekao: »Svaki pripadnik svake naše nacionalnosti ima pravo da ispoljava svoj nacionalni osjećaj, jer mu to nitko ne smije osporavati, to je njegovo pravo koje mu je zagarantirano Ustavom, a ponekad smo i to dovodili u pitanje, jer možda se čak radilo o tome da je netko mogao reći da je Makedonac, Srbin, Slovenac, pa nismo u tom gledali nikakvo zlo, ali ako je netko rekao da je Hrvat, onda je tu odmah nešto bilo sumnjičivo da li se radi o ustaštvu ili se radi o nečemu drugom.«

Unatoč jasnim i neprijepornim ustavnim načelima i odredbama o slobodi nacionalnog izražavanja oblikovana su naziranja o kojima su pored Haramije govorili i drugi delegati na Desetoj sjednici. Ta naziranja, naravno, nisu mogla tek ostati i biti dio deformirane svijesti pojedinaca, ona su povremeno nalazila svoju potvrdu u djelovanju i odlukama nekih društvenih organa, pa i onih samoupravnih.

Sve je počelo šaptom

Slučaj koji se zbio u osjećkom poduzeću »Mobilija-Ivo Marinković« uoči same Desete sjednice, nastavio je da traje još podosta dugo, pa se tako njegove posljedice još uvijek osjećaju te nas potiču i obavezuju na predotčvanje činjenica, kako se slični slučajevi ne bi više ponovili. Događaj u kojem radnici »Mobilije« i sada s neskrivenom bojaznjom govorile počeo je šaptom. Uoči proslave XII. slavonske brigade nad glavnim ulazom u »Mobiliju« pored jugoslavenske i partijske zastave nije bilo hrvatske zastave, na njezinu mjestu se vjorila srpska zastava, koju je, kako se naknadno ustanovilo zabunom izvjesio Aca Stankić. Kako je zastava zabunom ostala visjeti tijekom čitavog dana radnici su se skupljali na ulazu, šaputali i mrmnjali, ali se nitko nije usudio prosjedovati. To je naknadno, na prvom sastanku Radničkog savjeta, učinio Mato Smoljan. Njegov prosjed mada je bio blago i upitno sročen konsternirao je izvjesne ljudi u poduzeću. Fantazmagorična zbijanja koja su se poslije toga odigravala u »Mobiliji« moguće donekle slijediti pomoći spisu Općinskog suda u Osijeku. Na glavnoj raspravi koja je održana 25. VI. 1970. kod tog suda Pavao Vlahović je ukratko opisao početak vrzina kola: »Nakon sjednice Radničkog savjeta 29. X. 1969. pozvao me je sekretar poduzeća Drago Klenović i zatražio od mene da potpišem izjavu, koju mi je on diktirao, a u kojoj je trebalo stajati da je Mato Smoljan član neke terorističke organizacije koja ruši jedinstvo ovog poretka. Napose je tražio da priznam da je Smoljan tražio od mene da pristupim u tu organizaciju. Ja sam mu rekao da ja nisam taj, a on mi je na to rekao da postoje u SUP-u druga sredstva, kako bih ja rekao ono što se od mene traži. Ujedno mi je tada napominjao i pitao me da li imam stan od poduzeća, da li imam dijete, da li imam kredit, a sve je to dobro znao, jer je moj susjed. Obzirom da nisam potpisao izjavu, Drago Klenović mi je rekao da eu u istu vreću s Matom Smoljanom.« Način na koji se ta prijetnja nastojala ostvariti opisao je pred vijećem Općinskog suda Mato Smoljan: »Ja sam se na sjednici Radničkog savjeta čiji sam bio član 29. X. 1969. javio za riječ i pitao direktora zašto nije na glavnem ulazu pored nacionalne srpske vjorila i hrvatska zastava na dan proslave XII. slavonske udarne brigade. Sutradan, odmah poslije sjednice Radničkog savjeta, mene je zvao u svoju kancelariju sekretar Drago Klenović i tražio od mene da mu dam podatke o Pavlu Vlahoviću. Od mene se tada tražilo da dam pismeno očitovanje i izvješće što sve znam o Vlahoviću, na što sam ja rekao da Vlahovića poznajem od g. 1960. i to dobro i da o njemu neću davati nikakve pismene izjave. Klenović mi je na to rekao: »Ako nećeš sada reći češ to kod SUP-a, oni imaju druge metode.« Iza toga slijedila je neugodna situacija s islijednikom SUP-a Bogdanom Kriškovićem koji me je pozvao i saslušavao na te iste okolnosti, pa mi je čak na kraju našeg razgovora rekao: »Pa što ti hoćeš kad je historijski poznato da je u XII. slavonskoj brigadi bilo više Srba nego Hrvata.«

DOGAĐAJ KOJI JE UZNEMIRIO RADNIKE PODUZEĆA »MOBILIA – IVO MARINKOVIĆ« U OSIJEKU

KRIVCI / OKRIVLJENI

Montirane optužbe stvaraju nezdravu atmosferu i umanjuju radne napore

Optužbe su nadene

Neuspjeh što ga je doživio s Vlahovićem i Smoljanom nije obeshrabrio sekretara poduzeća Dragu Klenovića, on je u svoju sobu doveo spomenuto službenika SUP-a i od radnika »Mobilije« počeo prikupljati izjave protiv Mate Smoljana i Pavla Vlahovića. Dva mjeseca poslije toga, nakon što su bile zadovoljene sve zakonske formalnosti Mato Smoljan i Pavao Vlahović bili su isključeni iz radne organizacije. U obrazloženju rješenja na koje nije imao pravo žalbe Smoljanu su nabrojene glavne optužbe:

— U razgovoru s Pavlom Vlahovićem raspravljao kako se u poduzeće primaju svoji ljudi, tj. srpske nacionalnosti;

— Kako u pogledu prijema nove stručne radne snage (inžinjera, tehničara i ekonomista) odlučuju dva čovjeka i kako uzimaju samo svoje ljude;

— Prepričavao je, s određenim interesom, da u poduzeću stvari nezadovoljstvo, kako poduzeće objavljuje svoje konkurse samo u listu »Politika«, jer te novine izlaze u SR Srbiji, te da se zbog toga i javlja više Srba po nacionalnosti u poduzeće;

— Po dolasku novih radnika raspitivanje se kako im se završava prezime, da li s -ić ili -vić, te po tome zaključivao što su po nacionalnosti i time vodio neku svoju statistiku.

Optužbe protiv Pavla Vlahovića bile su slične. U obrazloženju rješenja o njegovom isključenju iz radne organizacije stoji: »Drug Vlahović je u Pripremi proizvodnje nudio svojim radom i držanjem veoma teške materijalne i političke posljedice, jer je vječito vodio veoma nezdrave i opasne diskusije, kao na primjer:

— javno je ispoljavao mržnju i šovinizam prema novim kolegama, te ih je javno upozoravao da trebaju govoriti hrvatsko-srpski, a ne srpsko-hrvatski, — prilikom dolaska novih službenika u poduzeće (inžinjera, tehničara i ekonomista) raspitivanje se zajedno s drugom Smoljanom kako kome završava prezime, da li na -vić ili -ić, misleći pri tom da li je Srbin ili Hrvat, — ponašao se vrlo nekolegialno, gotovo vulgarno prema kolegicima s kojom radi, te je odbijao da s njom surađuje jer je ona završila školu u Novom Sadu i govorila ekavskim narječjem, te kad je ona od njega zatražila neke stvari kao npr. trougao, glavaš, makaze, rekao je da on to nema, ali samo da ima trokut, rajšinu i škare.«

Rješenja o njegovom isključenju iz radne organizacije potpisao je predsjednik Radničkog savjeta Nikola Lukačević i glavni direktor Stevo Bosanac, koji je Smoljana nazvao banditom već na sastanku Radničkog savjeta kad je ovaj postavio pitanje o zastavi. Zanimljivo je upozoriti da je kasnije na Općinskom sudu Nikola Lukačević tvrdio za Matu Smoljanu:

osjetljivim, zapravo, za moj pojam vrlo nezdravim stvarima a to je šovinizam.« Na njezino zaprepaštenje »svi članovi SK u njihovoj blizini su na te riječi ostali gluhi.« Tu začudujuću gluhoću članovi SK objasnila je sama Koviljka Vukomanović kad je počela nabrajati šovinističke ispadne svojih kolega: »Kao prvo često su postavljali pitanje zašto se primaju tehničari iz Virovitice, zašto se natječaji objavljaju samo u »Politici«, zašto sva prezimena završavaju na »vić« od onih koji se primaju u radni odnos.« Ova izjava ozbiljno je uznenimirila istančana čutila Drage Klenovića o čemu je s neskrivenom ponosom govorio na sudu: »Radeći na općim poslovima informirajući se doznao sam određene stvari od kojih me je naročito frapiralo kazivanje Koviljke Vukomanović u odnosu na ponašanje tužitelja (tj. Mate Smoljana i Pavla Vlahovića — napomena B.B.). Poznavajući Vlahovića još od ranije dok smo zajedno radili u Stambenoj zadruzi, pa tako sada i ovde mogu reći da ja imam jedno iznijansirano zapažanje, a to je naročito izraženo pravcem da je Vlahović u kontaktu sa sebi ravnima, sebi podčinjenima, ili sebi nadredenima imao običaj ispravljati pojedine riječi napisane ili izgovorene ekavskim narječjem umjesto i jekavskim.«

Radnici srpske nacionalnosti brane hrvatske »šoviniste«

Na Općinskom sudu u Osijeku Koviljka Vukomanović je u glavnom potvrdila navode iz svoje izjave, ali je ujedno i posvjedočila i ovo: »Ja nisam primijetila za vrijeme dok sam radila s Matom Smoljanom, da bi on ispoljavao neke šovinističke naklone, kao i vršio nacionalističke ispadne. Govoreći o Pavlu Vlahoviću ona je rekla: »Koliko je bilo potrebno, a i moguće mi smo dobro surađivali, međusobno se šalili, a nikada nisam primijetila niti se osjećala od Pavleta nacionalno povrijedjena.« Brojni svjedoci srpske nacionalnosti davali su slične ili još pohvalnije izjave o dvojici svojih kolega, koji su isključeni iz radnog kolektiva poradi stvaranja tobožnje nacionalne netrpeljivosti. Sto više na sjednici radničkog savjeta kad se u mučnoj atmosferi pod sjenom službenika SUP-a raspravljalo o krivnji i isključenju iz poduzeća Mate Smoljana i Pavla Vlahovića radnici hrvatske nacionalnosti ukoliko nisu nerado i teškom mukom odobravali onda su šutjeli, naprotiv, radnici srpske nacionalnosti ustali su u obranu svojih optuženih kolega. Očito, oni se nisu bojali da poradi toga budu optuženi poradi šovinizma.

Govoreći o Mati Smoljanu Milan Petričević je rekao: »Ja sam s njim radio dvije godine u istom odjelu i to sto do stola i nisam primijetio da bi tužitelj davao neke izjave u smislu narušavanja bratstva i jedinstva, i da bi pravio neke šovinističke i nacionalističke ispadne.« Sreten Mitrović je za istoga rekao: »Nisam primijetio da bi on ikada dao izjave, kojima bi vrijeđao drugi narod, a napose srpski narod. Protestirao je kad su mene nazivali cigom.« Sreten Mitrović je dao sličnu izjavu i o Pavlu Vlahoviću: »Pavle ne samo da mene nije vrijedao kao pripadnika srpske nacionalnosti, nego mi je suprotno čak i pomagao jer ja sam ovako crne puti, pa su me neki koji me ne poznaju ili mušterije, a i koji poznaju zafrkavajući me govorili »Cigo! Cigo!«, a Pavle je stavljajući se k meni u zaštitu objašnjavao tim ljudima i govorio im da imadu krivo, jer da sam ja njihov, kako je Pavle govorio »naš čovjek.«

Nakon što je utvrdio materijalnu istinu i razotkrio montirane optužbe Općinskog sud u Osijeku poništo je rješenje Radničkog savjeta »Mobilija-Ivo Marinković« kojim su Matu Smoljan i Pavla Vlahović isključeni iz radne organizacije, te je odredio da ih se ponovno vrati na njihova prijašnja radna mjesta. Rukovodioči »Mobilije« pokorili su se toj sudske odluci, ali nisu propustili prosvjedati kod političkih foruma protiv odluke Općinskog suda. Naravno, njihov je prosvjed odbijen, ali ni protiv tvoraca ove montirane intrige ništa nije poduzeto, ni sudske, ni političke. Radnici »Mobilije« stoga s pravom strahuju, da se u izmijenjenim prilikama i pod drugim izgovorom slični slučajevi ne bi ponovili, oni sada ne šapuću, oni šute.

Bruno Bušić

DOTJERIVANJE MORA BITI OPRAVDANO

U POVODU PRIJEDLOGA DA SE IZRASI JEDNA IZMJENA U HRVATSKOJ HIMNI

Prijedlog da se Mihanovićeve riječi *Kud li šumiš u trećoj kitici hrvatske himne zamijene riječima Sinje more*, Mate Šimundić u 17. broju Hrvatskog tjednika obrazložio nizom prihvatljivih argumenta. Dotjerivanje umotvorina koje su ponikle u narodu ili koje je narod prihvatio kao svoje, zaista nije nepoznata pojava u književnosti. Ali, kako kaže i Šimundić, dotjerivanje »mora biti opravданo i treba ga izvoditi vješta ruka«. To vrijedi osobito kad je riječ o jednoj himni.

Kad sam prije nekoliko godina proučavao tekst hrvatske himne, zaključio sam da bi u trećoj kitici valjalo izvršiti nekoliko manjih preinaka da se tako u njoj, s jedne strane, »što obuhvatnije odrazi domovina Hrvatska« — kako bi rekao Šimundić — a s druge strane, da se odrazi i suvremenih hrvatskih književnih jezika, koji se u ponečemu razlikuje od jezika kojim je pisao Antun Mihanović. Kako se moje mišljenje o potrebi izmjene u toj kitici donekle razlikuje od dostašnjih mišljenja, osjećam da sam upravo sada — prije donošenja novoga Ustava SR Hrvatske, u kojem će, sigurno, biti govora i o hrvatskoj himni — dužan to mišljenje iznijeti na svjetlo dana.

Da bi se moje izlaganje moglo pratiti bez teškoća, evo ponajprije treće kitice hrvatske himne kako glasi u izvornoj pjesmi Antuna Mihanovića:

Teci, Sava hitra, tec
Nit' ti Dunaj silu gubi,
Kud li šumiš, svijetu reci:
Da svog doma Horvat ljubi...
Mnogi tu kiticu danas poznaju samo u ovom obliku:
Teci, Savo, Dravo, tec
Nit' ti Dunay silu gubi,
Sinje more, svijetu reci:
Da svoj narod Hrvat ljubi!

Mate Šimundić predlaže da se ta kitica prihvati baš u tome obliku. Iako mi se — kako sam već iznio — čini opravdanim prijedlog da se u njoj spomene i »sinje more«, ipak mislim da bi tu kiticu trebalo prihvati u nešto drugičijem obliku:

1. Ako se uzme da je Mihanović spomenuo Savu, najznačajniju središnju hrvatsku rijeku, kao *pars pro toto* (po toj je riječi u našoj historiografiji prozvan dio Hrvatske sjeverno od Gvozda Posavskom Hrvatskom), čini mi se da je naknadno spominjanje rijeke Drave, koja se nalazi na periferiji hrvatskoga etničkoga prostora, posve suvišno. To je spominjanje rijeke Drave suvišno pogotovo stoga što bi izazvalo potrebu spominjanja i drugih rijeka koje se nalaze na periferiji hrvatskoga etničkoga prostora, a imena svih tih rijeka jedva bi stala i u dva stiha. Uz to treba upozoriti da bi spominjanjem većeg broja rijeka oslabila i umjetnička vrijedost stiha, da ne govorim o tome kako bi u tom slučaju bio oslabljen i dojam što bi ga činio treći stih kad bi u njemu bilo spomenuto more. Po momu mišljenju, u prvom stihu izvorne Mihanovićeve pjesme trebala bi — osim zamjene oblika Sava oblikom *Savo* — biti provedena još samo zamjena pridjeva *hitra* prilogom *hitro* i izvršen pomak jednog zareza za dva sloga ulijepio (Teci, Savo, hitro tec).
2. Nitko do danas nije gotovo ništa mijenjao u drugom stihu. Jedino je oblik *Dunay* zamjenjivan oblikom *Dunav*. Međutim, malo je onih koji kako valja razumiju taj stih. Naime, u njemu ime *Dunaj* (*Dunav*) ne dolazi u nominativnom, nego u vokativnom značenju, tj. u pjesmi Antuna Mihanovića oblik je *Dunaj* zapravo nominativni oblik u vokativnom značenju, jednako kao u prvom stihu oblik *Sava*. Ako je, dakle, u prvom stihu oblik *Sava* zamjenjen oblikom *Savo*, oblik *Dunaj*, u drugom stihu trebao bi biti zamijenjen ne oblikom *Dunav*, nego oblikom *Dunave*. Smisao je toga stiha: »Ni ti, Dunave, ne gubi snagu (moč)«. Da je pravi smisao toga stiha ostao skriven i ponekom stručnjaku, najbolje pokazuje činjenica da ni u nekim izdanjima hrvatske himne oblik *Dunav* (*Duna*) ne stoji među zarezima, što uglavnom znači da nije bio razumjevan kao oblik s vokativnim, nego, pogrešno, kao oblik s nominativnim značenjem. Zbog potrebe da se oblik *Dunav* zamjeni oblikom *Dunave* morale bi se u dru-

gom stihu — da bi u njemu ostao isti broj slogova — izvršiti i neke sitnije izmjene. Međutim, te izmjene ne bi smjele promijeniti sadržaj toga stiha, nego bi taj sadržaj morale učiniti samo razumljivijim. Drugi bi stih mogao, dakle, glasiti ovako: *Oj Dunave, moć ne gubi*. Usput rečeno, uzvik oj Mihanović i sam upotrebljava u drugom stihu prve kitice (*Oj junačka zemljo mila*).

3. Kako je Hrvatska od svoga izlaska na povijesnu pozornicu bila u velikoj mjeri upućena prema moru i kako Hrvatsku to more i danas najbolje povezuje s cijelim svijetom, u trećem bi stihu svakako trebalo istaknuti i tu činjenicu. Stih *Sinje more, svijetu reci* sam po sebi djeluje veoma snažno. Taj stih u toj popravljenoj verziji djeluje zajedno s četvrtim stihom znatno jače nego što djeluju originalni Mihanovićevi stihovi.

4. Kad u četvrtom stihu Mihanović kaže »da svog doma Horvat ljubi«, onda on riječ *dom* u tome stihu upotrebljava u značenju domovina. Možda bi Mihanović u tom stihu upotrijebio i riječ *domovina* (kao u prvom stihu prve kitice) da ga ritmički zahtjevi riju primorali da za isti pojam upotrijebi kracu riječ. Kako se u današnjem hrvatskom književnom jeziku riječ *dom* upotrebljava uglavnom u značenju kuća i kako je ta riječ u Mihanovićevu stihu upotrijebljena još i s padežnim nastavkom koji nije u skladu s današnjom jezičnom normom, prirodno je što je već odavno došlo do težnje da se četvrti stih uskladi sa zahtjevima suvremenoga hrvatskoga književnog jezika. Očito je, međutim, da nije nadeno najsjretnije rješenje i da bi pjesnikovo zamisli, a i duhu čitave hrvatske himne (koju Mihanović nije bez razloga nazvao Hrvatskom domovinom), više odgovaralo kad bi taj stih glasio: ovako: *Da Hrvatsku Hrvat ljubi*. Uostalom, sadržaj četvrtre kitice uskladen je upravo s takvim sadržajem posljednjega stiha treće kitice. Naime, ne treba zaboravljati da je »u zadnjem, završnom akordu« Mihanovićevu Hrvatsku domovinu »izražena vječna ljubav Hrvata prema njegovoj zemlji« (Barac), odnosno prema njegovoj domovini, prema Hrvatskoj.

Dakle, kako se vidi, meni se čini da bi treću kiticu hrvatske himne valjalo prihvati u ovom obliku:

Teci, Savo, hitro tec,
Oj Dunave, moć ne gubi,
Sinje more, svijetu reci
Da Hrvatsku Hrvat ljubi...

Znam da mnogi koji su već navikli na drukčiju verziju te kitice, neće lako prihvati tu novu verziju. Upravo sam zbog toga težio za tim da što potanje opravdam svaku promjenu u toj kitici.

Danijel Alerić

SPORT

Nogomet bez ijedne psovke

U povodu jednog »Politikinog« feljtona

U svom broju od 20. kolovoza 1971. »Politika« je na unutrašnjoj političkoj stranici, a pod naslovom »Fudbal i poneka psovka« i poduzim četverostupačnim podnaslovom podvrgla kritici moj pozdravni govor što sam prilikom proslavljenja 70-te obljetnice subotičke »Bačke« — »iskoristio auditorijum« i »iz dalekog Zagreba« pozdravio »Bačku« kao sportsko društvo bunjevačkih Hrvata, što sam izrazio žaljenje, da su izostali pozdravi i čestite zagrebačkih nogometnih društava, kao i žaljenje, što su u novijem razdoblju slabe (gotovo nikakve) veze između društava iz republike Hrvatske sa hrvatskim jedinicama i društvinama, koji žive izvan Republike.

Istdobro je kritiziran i moj članak, koji sam u istom smislu napisao u Hrvatskom tjedniku od 13. kolovoza 1971. godine.

Točno je da sam na proslavnoj skupštini subotičke »Bačke« pozdravio njenu dijamantnu obljetnicu kao športskog društva bunjevačkih Hrvata, jer to odgovara povijesnoj istini. Dobro mi je naime poznato porijeklo, osnutak, razvoj i djelovanje subotičke »Bačke«, sastav njenog članstva, kao i opredjeljenost najvećeg broja njenih navijača — sve do prošlog rata. U istom takovom smislu proslavnu skupštinu »Bačke« pozdravio je u svom brzojavu i drug Geza Tikvicki, jedan od najistaknutijih političkih predstavnika AP Vojvodine. U spomenutom brzojavu, koji je prvi pročitan na navedenoj skupštini, rođeni Subotičanin, drug Geza Tikvicki, donedavni ambasador FNRJ u Budimpešti, a od nedavno član Saveznog izvršnog vijeća kao tajnik za poljoprivredu izrazio je svoju radost što može čestitati proslavu 70. godišnjice »Bačke«, kluba bunjevačkih Hrvata.

Točno je i to da sam izrazio žaljenje što zagrebački klubovi nisu pozdravili obljetnicu »Bačke«, a isto tako da mi je žao što u novijem razdoblju postoje slabe, gotovo nikakve veze između društava iz republike Hrvatske s hrvatskim jedinicama, koje žive izvan Republike. Prvo je — najblaže rečeno — propust zagrebačkih nogometnih društava, ako zbog ničeg drugog, a ono što se radi o vrlo značajnoj proslavi najstarijeg nogometnog društva u zemlji.

Upravo je međutim čudna »optužba« o mom žaljenju o nedostatku boljih veza između hrvatskih društava u Republici i izvan nje. Nijednim ustavnim, a ni kojim drugim pozitivnim propisom, nije zabranjeno održavanje veza sa društvinama izvan Republike. Održavaju se na pr. kulturne i sportske veze sa Gradiščanskim Hrvatima (koji žive u drugoj državi!), isto tako održavaju se i čvrše veze sa našim prekomorskim seljenicima putem Hrvatske bratske zajednice s jedne strane i Matice hrvatskih seljenika s druge strane, pa je

tim prirodnije održavanje veza sa sunarodnjacima, koji žive u okviru zajedničke države, što je uostalom u skladu i sa proklamiranim načelom bratstva i jedinstva.

U spomenutom feljtonu navodi se da »Bačka« nije nikakav bastion hrvatskog Subotici, već športsko društvo čije boje zastupaju pripadnici svih naroda i narodnosti, pa da su stoga prozirni moji navodi u Hrvatskom tjedniku da je »Bačka« klub bunjevačkih Hrvata u Subotici. Ako je to uistinu tako, kako to — i zašto to — da »Bačka« iako je odmah u prvim danima okupacije raspustena njena uprava i uvedena uprava putem povjerenika, kako to da — iako se njeno članstvo listom priključilo Narodnooslobodilačkoj borbi, davši oslobođenju i svoj prilog u krvi — nije mogla produžiti svoje djelovanje pod dotadašnjim svojim »krsnim imenom, kako to da se kroz skoro 25 godina prešućivalo da je »Bačka« najstariji nogometni klub u zemlji, kako to da je ovom klubu sjajne prošlosti, tek prije dvije godine — 1969 — povraćen njegov stari naziv?«

Kako to, napisljeku, da je tek na proslavnoj skupštini navjesteno, da će sa službenе strane uslijediti prijedlog Predsjedniku Republike o odlikovanju »Bačke«...

Zar se takav prijedlog nije mogao pravodobno postaviti, jer se već skoro prije godinu dana znalo, da će se održati proslava 70-te obljetnice, pa da se upravo na proslavnoj skupštini slavljeniku uruči najveće i zasluženo odlikovanje.

U spomenutom feljtonu se navodi da je moje »istupanje i pisanje naišlo na oštru osudu među pripadnicima svih naroda i narodnosti u Subotici«. Za vrijeme mog trodnevнog boravka u Subotici nitko mi nije rekao ni riječi o mom navodnom »istupanju«, nego je činjenica da je moja pozdravna riječ izazvala pljesak najvećeg dijela »auditorija«, i to pljesak koji po svojoj jačini nipošto nije bio kurtoazan, nego potvrda održavanja rečenog.

Na koncu iz cijelog feljtona kao da probija dojam, da nekome smeta ne samo što se »Bačku« smatra klubom bunjevačkih Hrvata, nego da se uopće Bunjevce naziva — Hrvatima.

Bilo je, ne samo u prošlosti i drugaćijih »teorija«. Nedavno je čak i tiskano jedno »naučno« djelo beogradskog odvjetnika dr. Kuntića, u kojem se postavlja tvrdnja da Bunjevci nisu Hrvati, nego Srbi!

Što više, prilikom nedavnog popisa pučanstva sa farnoznim »Uputama« pokušavalo se bunjevačke Hrvate popisati kao jednu — u najmanju ruku — etnički neodređenu narodnost...

Jedno su, međutim, želje, nastojanja i pokušaji, a drugo su stvarne činjenice, što sam se mogao dobro uveriti i prilikom nedavnog boravka u Subotici.

dr. Jerko Šimić

Pripomena: Ovakav članak, u skraćenoj verziji poslao sam Redakciji beogradske »Politike«.

UPRAVO IZISLO IZ Tiska

MILJENKO SMOJE:

»HAJDUCKA LEGENDA«

- Knjiga o najpopularnijem i najstarijem hrvatskom klubu
- Knjiga o nezaboravnim golovima, igračima i prvenstvima
- Knjiga o klubu iz malog mesta koji je ušao u vrh europskoga nogometa
- Knjiga o povijesti kluba rođenog iz prkosa prema autonomaštvo, a koji je za II. svjetskoga rata predstavljao Titov Jugoslaviju
- Knjiga o šest osvojenih prvenstava Jugoslavije, o jednom trijumfu u Kupu Maršala Tita i jednoj pobjedi u prvenstvu Hrvatske
- Knjiga o gostovanjima na pet kontinenata, anegdotama, o »najljudima« navijačima »na svitu«.

KNJIGU ĆETE DOBITI UPLATOM 25 DINARA NA ADRESU:

NAKLADNI ZAVOD »MARKO MARULIC«, SPLIT, IZA LOŽE 9,

ILI UPLATOM NA TEKUĆI BROJ 344-1-348 SDK SPLIT.

12 književnost

the bridge 25
b

the lute and the lattice

croatian
poetry of
the 15 and 16
centuries

the bridge 22
b

DER EXPRESSIONISMUS UND DIE KROATI- SCHE LITERATUR

3 ZAGREBER
LITERATURGESPRÄCHE

Među književnim revijama i listovima koje izlaze u SR Hrvatskoj, uz novčanu pomoć Republičkog i općinskih fondova za kulturu, revija »Most« koju izdaje Društvo književnika Hrvatske zauzima posebno mjesto...

Da, »Most« je ne samo jedina nego i prva hrvatska književna revija koja izlazi na stranim jezicima. Za sada, njezin je osnovni zadatak sustavno prevodenje hrvatske književnosti i samim time informiranje svijeta o našoj kulturi (slična revija već duže vrijeme izlazi u Sloveniji, a odnedavna i u Srbiji). »Most« izlazi šest puta godišnje; do sada je izšla 27 brojeva u kojima su objavljivani prijevodi na engleski, francuski i njemački jezik.

Znači li to da ste prve teškoće »prebrodili«?

Prebrodili smo samo »dječje bolesti«. A teškoće smjenjuju jednu drugu. Ipak, najvažnije je od svega da »Most« izlazi i da se neprekidno šire krugovi njegovih prijatelja i naših ambicija. U početku su mnogi sumnjali ne samo u uspjeh »Mosta« nego i smisao našeg rada. Na žalost, među njima je bilo i pisac koji su »prošli svjetske kulturne metropole«. Strašili su nas da u Zagrebu ne samo nedemo nači književne prevođioce za strane jezike, nego ni strojopisače koje bi mogle ko-rektno prepisati tekstove na engleskom, francuskom, njemačkom...

A vi ste ih ipak pronašli.

Naravno, tu, u Zagrebu, pronašli smo nekoliko vrlo dobrih prevodioča. Tu su Francuzi, Hindi, Nijemci, Rusi koji stalno ili povremeno borave u našoj sredini i dobro poznaju hrvatski jezik, s kojeg prevede na svoje materinske jezike. Ali nismo se zaustavili na vlastitom pragu. Nakon nekoliko godina izlaženja »Mosta« počeli su nam se javljati i prevođioce iz drugih zemalja, pa čak i s drugih kontinenata. Neke smo od njih preporučili društvaru književnika iz drugih republika, da bi bili dovoljno zaposleni...

Jeste li konačno uvjerili naše »nevjerne Tome« u potrebitost izlaženja »Mosta«?

Problem je mnogo ozbiljniji nego što to u prvi mali izgleda. Ima u nas još uvijek dosta ljudi u kulturi koji potcenjuju svaki potхват praktične naravi. Šeću po Zagrebu i tvrdim kako smo mi neizlječiva europska provincija, nesposobni da shvate kako su to provincijsko medju nama upravo oni. Eto, takvi su nas uvjeravali da je besmisleno prevoditi hrvatsku književnost na tzv. svjetske jezike, jer da su sve to »bolje napisali drugi. Međutim, pisma koja »Most« prima iz Engleske, Francuske, Njemačke itd. govore upravo suprotno. Neka su pisma upravo porazna za našu nehnjost. Morate znati da je »Most« mnogima prava kakva-takva informacija i o samom postojanju hrvatske književnosti. Naravno, za pet godina nismo mogli učiniti čudo. Trebat će i dvadeset godina da ubeđemo prve značajnije plodove. Ali, eto, nismo više na mrtvoj točki.

Znači li to da smo mogli, pa da i sada možemo učiniti još mnogo više za poznavanje hrvatske književnosti u svijetu?

Nesumnjivo, naše su stvaralačke sposobnosti mnogo značajnije nego što to slutimo. Ali moramo sami medju sobom naj-otvorenije progovoriti o nekim nedostacima koji umiruju polovicu snage svakog našeg nastojanja. Ne zaboravite da naša takozvana »stilidnost« pred svjetom ide ruku pod ruku s potcenjivanjem tog istog svijeta. Jer suvremeniji svijet zai-sta više nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi oni ostali, ponekad i manji od nas. Prošle godine je u Zagrebu, u organizaciji Društva književnika Hrvatske, održan međunarodni književni skup koji je raspravljao o kulturnoj integraciji i književnostima malih naroda. Neki medju nama su ispalili mnogo gromova nad glavama Engleza, Franca, Nijemaca i Rusa jer nas navodno potcenjuju i premalo prevode djela naših književnika na svoje jezike. Cijelo vrijeme htio sam isti nisu samo dva-tri velika naroda, nego i svi

KNJIŽEVNOST VJETU

**ALIČEM, GLAVNIM UREDNIKOM
BJAVLJUJE PRIJEVODE IZ
VNOG STVARALAŠTVA**

TKO MARKUS

Zapravo će to biti knjige...

Da, ali vrlo jeftine knjige. Antologija suvremene rumunjske poezije stajala bi kao knjiga kakvih 140.000 dinara. Kao broj revije »Most« neće stati više od 50.000 dinara.

Smisili ste izdavačko »Kolumbovo jaje«...

Takvi »Kolumbovi jajci« u nas na vagone! Sjetite se samo: u SR Hrvatskoj izlazi dvadesetak književnih revija. Kad bi svaka od njih godišnje samo jedan broj posvetila našim međunarodnim književnim vezama, drukčije bi se u svijetu odnosili prema nama. Ali, da bi se postigao pun uspjeh, bilo bi potrebno da glavni urednici svih književnih revija sjedu za stol...

I tako nas opet na kongres hrvatske kulture...

Ne, ja mislim da je za takvo nešto potrebljano mnogo manje. Dovoljan je jedan dobro pripremljeni sastanak bilo u Komisiji za kulturne veze s inozemstvom, bilo u Fondu za unapredovanje kulturnih djelatnosti, bilo u Društву književnika Hrvatske. Međutim, nepochodno je da sastanku prisustvuju predstavnici i jedinih i drugih i trećih, te da svi shvate važnost ovog posla...

Imate li još kakav sličan prijedlog?

Prijedlog nije moj, ali ja ga svesrdno podupirem. Da bi se moglo dati, potrebno je da se u nas konačno organizira Društvo hrvatskih izdavača, koje bi suradnjom moglo riješiti mnoge probleme hrvatske kulture.

I još nešto?

Pa, nedostaje nam takoder i vlastita autorska agencija...

Ovo su svakako zanimljivi prijedlozi za jedan potencijalni kongres hrvatske kulture. Ali vratimo se »Mostu«. S obzirom da mu je svrha propaganda hrvatske književnosti u svijetu, »Most« ne može računati na prodaju. Kako onda izlazite?

Rekao sam već, u početku je mnogima trebalo dokazati potrebu izlaženja jedne takve revije. Danas, kad se vidi da takva revija u nas može izlaziti, da smo postigli i stanovite rezultate, mnogo je lakše. Za nas je osobito mnogo značilo formiranje Republike komisije za kulturne veze s inozemstvom, koja je velikom obećanjem afirmacije hrvatske kulture u svijetu. Kažem obećanje, jer mi se čini da Komisija raspolaže i odviše skromnim novčanim sredstvima. Koliko sam mogao izračunati, francuska vlada troši mnogo više za održavanje svoje zagrebačke čitaonice, knjižnice, diskoteka i dvorane za predavanje! — Osim Komisije, novčano nam pomaže

još i Republički fond za unapredovanje kulturnih djelatnosti SR Hrvatske, te Gradska fond za kulturne djelatnosti Zagreba. Svima im hvala... Ali mi ne potcenjujemo ni mogućnost prodaje revije »Most« u svijetu i u nas. Zar ne bi bilo logično da se svi hoteli u SR Hrvatskoj koji ugošćuju strance pretplate na barem jedan primjerak »Mosta« (The Bridge — Le Pont — Die Brücke — Il Ponte)? Valjda se medju stotinama njihovih gostiju nade poneki koga zanimalo što je s kulturnom narodom s kojim se netom upoznao? Na »Mostu« bi se također trebale pretplatiti i sve osmogodišnje i srednje škole (ne zaboravite, naša revija donosi prijevode najboljih djela naših pisaca na engleski, francuski i njemački jeziku). Zar ne bi bilo i pedagoški i patriotski na sati engleskog jezika pročitati na engleski jezik prevedene odlomke iz proza M. Krleže, V. Desnice, R. Marinkovića, M. Božića ili također na engleski jezik prevedene stihove J. Kaštelana, V. Parun, I. Slamniga? Covjeku dode da upri torbu na leđu i kreće od hotela do hotela, od škole do škole, od knjižnice do knjižnice (koje je pred koju godinu netko — zašto? — prekrstio u biblioteke; — možda mu to otmjenje zvuči?).

I tako, evo nas opet na kongres hrvatske kulture...

Da, da, netko bi sve to morao početi raditi.

Raspolažete li podacima kako je »Most« ocijenjen u svijetu? U reviji »Most« do sada su četrnaestorici hrvatskih pjesnika, od S. S. Kranjčevića do I. Zidića, objavljene male antologije njihove poezije u prijevodu na francuski jezik. Kasnije su ove antologije tiskane i kao zasebni separati. Cak osam od tih antologija dobilo je u Belgiji razne nagrade za poeziju drugih naroda prevedenu na francuski jezik (T. Ujević, A. B. Simić, D. Česaric, D. Tadijanović, V. Parun, S. Mihalić, A. Soljan, D. Horvatić, I. Zidić). Ako ništa drugo, ovo govori o vrijednosti francuskih prijevoda (Janine Matillon) u »Mostu«. Ili ovaj primjer: nedavno smo primili pismo glavnog urednika engleske revije »Oasis« (koja objavljuje prijevode iz drugih književnosti) u kojemu nas moli da mu dozvolimo pretiskivanje poezije i proze iz »Mosta«. Ovo opet govori o vrijednosti naših prijevoda na engleski. Pišu nam, podržavaju nas i pozivaju na suradnju iz Francuske i Njemačke, Danske i Belgije, sa Filipinima i Čileom, USA, Ceylonom itd. Moj prvi razgovor o reviji »Most« bio je objavljen u Poljskoj, u listu »Književni život« (Krakow). Djelatnost »Mosta« doveća je do toga da će u Francuskoj u svega jednu godinu biti objavljene dvije antologije hrvatske poezije (prva je izašla i već je rasprodana). Ili da govorim jezikom statistike, svaki broj »Mosta« odlazi na oko 700 adresu u oko 40 zemalja, doslovno na svim kontinentima. Imamo u svijetu čak i preplatnika, što je prava rijekost za reviju ove vrste. Na primjer, na »Most« su preplaćena i mnoga sveučilišta u USA.

Za one koji sada prvi put čuju o »Mostu«, navedite što je sve iz hrvatske književnosti prevedeno na njegovim stranicama. Teško bi bilo navesti sve... Na engleskom jeziku objavili smo najprije »Smrt Smail-age Čengića« I. Mažuranića, zatim Antologiju hrvatske renesansne poezije, te Antologiju suvremenе hrvatske poezije. Pune dvije godine radili smo na izdavanju Antologije hrvatske proze na engleskom jeziku. Prva knjiga Antologije već je izašla, a drugu dajemo u tisku ovih dana. U njoj je novelama i odlomcima iz romana zastupljeno oko četrdeset hrvatskih prozaika. Cijeli jedan broj »Mosta« na francuskom jeziku posvetili smo Miroslavu Krleži. Tu su njegove »Balade Petrice Kerempuhac«, neki njegovi sad već povijesni tekstovi, itd. Uz već spomenutih četrnaest antologija hrvatskih pjesnika, na francuskom jeziku objavili smo i pregled povijesti hrvatske glazbe. Na njemačkom jeziku objavili smo Antologiju suvremenе hrvatske poezije, zatim zbirku esaja pod naslovom »Ekspresionizam i hrvatska književnost«, a ovih dana izađe iz tiska, također na njemačkom jeziku, zbirka rasprava na temu »Kulturalna integracija i književnosti malih naroda«...

A planovi?

Ubuduće ćemo mnogo više pažnje posvetiti hrvatskoj glazbi, likovnim umjetnostima, filmu, kazalištu, itd. Tako će još ove godine cijeli jedan broj »Mosta« biti posvećen nadrealizmu u hrvatskom slikarstvu. Pripremili smo za tisk u Držićeva »Dunda Maroja« na njemačkom jeziku. A iduće godine pojavit će se i prvi brojevi »Mosta« na ruskom i talijanskom jeziku. O nekim drugim planovima govorio sam ranije...

Reviju »Most« izdaje Društvo književnika Hrvatske. Kako ste vi i tajnik Društva književnika Hrvatske, možete li nam reći što Društvo poduzima za poboljšanje međusobnih književnih veza u našoj zemlji?

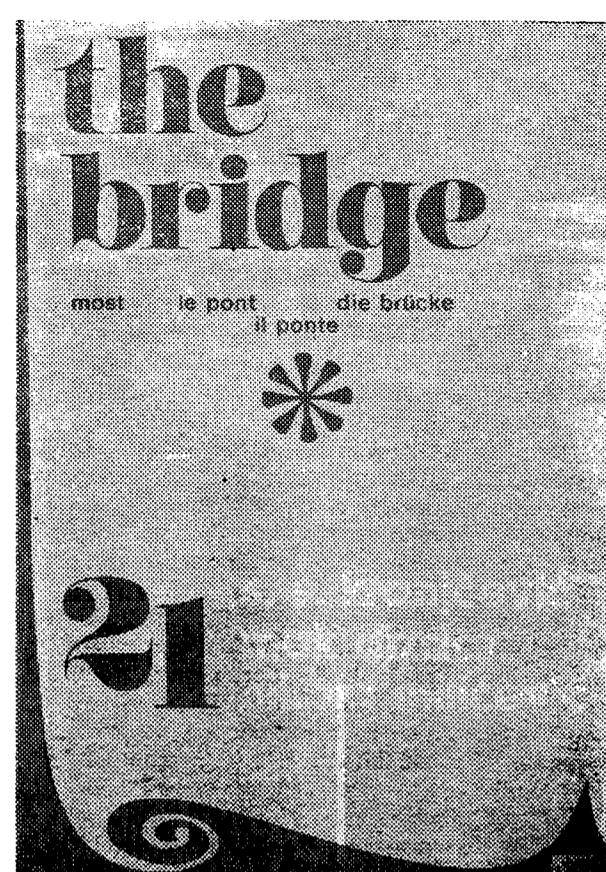
Zvući nevjerojatno, ali istina: mi Hrvati nemamo rječnika madarskog, rumunjskog, danskog, finskog, turskog, bugarskog, češkog, slovačkog, ukrajinskog i toliko drugih jezika (iako bi mnogi od njih bili i te kako »komercijalni«)... Ali ista tako mi nemamo ni hrvatsko-slovenski, hrvatsko-makedonski i hrvatsko-albanski rječnik. Sada poslušavamo da se ispunje barem neke praznine. Uz novčanu pomoć Republičkog fonda za unapredovanje kulturnih djelatnosti objavit ćemo Antologiju slovenske poezije, antologiju makedonske poezije i novele, te hrvatsko-makedonski rječnik. U stvari radi se o našim dogovorima s društvima književnika Makedonije i Slovenije. Za uzvrat, u Sloveniji će izići Antologija hrvatske poezije, u Makedoniji antologije hrvatske poezije i novele, te makedonsko-hrvatski rječnik.

A ovogodišnji Zagrebački književni razgovori?

Bit će održani tek u studenom, pa je možda prerano govoriti podrobnije. Za sada Vam mogu reći to da će to biti velik sastanak pjesnika. Poziv su upućeni još prije mjesec dana i sada već stižu prvi odgovori.

Imate li kakvu primjedbu na naš list?

Zaista, i vi biste mogli nešto učiniti za naše međunarodne književne veze. Na primjer, otvoriti jednu stalnu stranicu prijevodnoj književnosti. Ali nemojte početi s odlomkom iz do sada neobjavljenog romana E. Hemingwaya. Upozoravam vas na odlične rumunjske i poljske pjesnike, danske i nizozemske noveliste... Samo nastojte da se ta stranica ne oblikuje slučajno... Meni bi, na primjer, zanimali finski i ukrajinski pjesnici... Uvjeravam vas: nije to teško nabaviti... Uh, gotovo samaboravio... Luka Paljetak je odlično preveo neke slovenske pjesnike. Objavite neke od njih...

le pont

18

poésie croate contemporaine

Antun ŠOLJAN

le lanceur de pierres

magreb, 1969

le pont

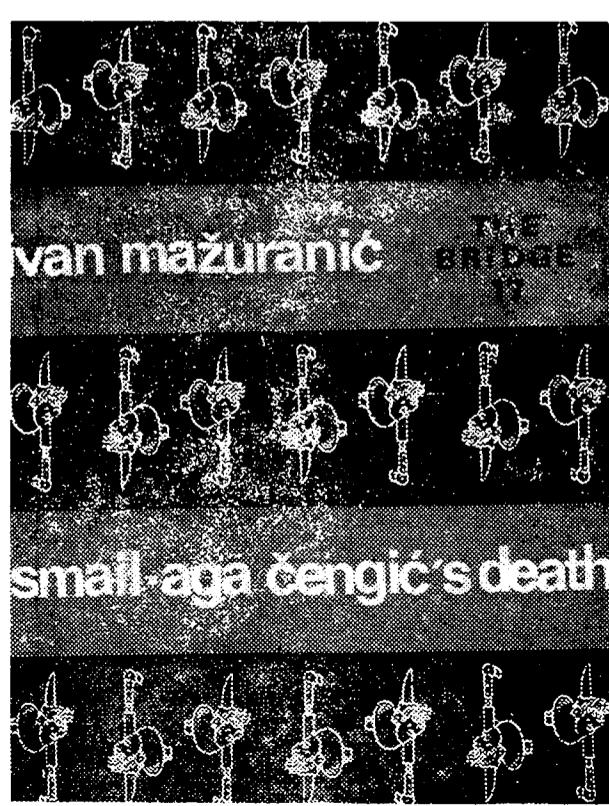
21

poésie croate contemporaine

Nikola Milićević

parole et poussière terrestre

magreb, 1970

14 jezik i književnost

HRVATSKI JEZIK

Još o početku hrvatskog književnog jezika

Razumljivo je što je članak o početku hrvatskoga književnog jezika pobudio prilično zanimanja. Ne samo da je bilo usmenih napomena, nego smo dobili i dva članka, ali, na žalost, niti jedan članak nije pravi prilog potkrepljenju pitanja o kojem raspravljamo. Zanimljivo je da su se odmah javila dva nestručnjaka; jer oni na probleme jednostavno gledaju pa imaju odmah i jednostavna rješenja.

Članak Ž. S. potpuno je promašen. On postanak hrvatskog jezika povezuje s Baščanskom pločom. Prvo, hrvatski je jezik mnogo stariji od Baščanske ploče. Ž. S. ne čita pažljivo pa se zalijeće. Raspravlja se o hrvatskom *književnom* jeziku, a to nije baš isto. I ja sam mislio na Baščansku ploču kad sam tvrdio da hrvatski književni jezik ima kontinuitet od 11. stoljeća do danas. Mislim da nema nikoga tko će to pobijati, jer pobiti se ne može. Riječ je o *današnjem* obliku hrvatskoga književnog jezika, a to je već nešto drugo. Doduše, Ž. S. i na Baščanskoj ploči vidi naš današnji književni jezik i navodi ga kao dokaz, ali — u prijevodu. Uz to je članak pun i drugih netočnosti i svadljivih riječi. Tako se ozbiljno raspravljati ne može!

Jozo Vrkić, književnik, prigovara što se osvrćemo samo na pjesnički jezik i kao dokaz hrvatskoga jezičnoga standarda u 14. stoljeću navodi Poljički statut i njegov jezik. Prvo, Poljički je statut iz 1444., a to je 15. stoljeće, da i ne ističemo kako je sačuvan tek u mlađim prijepisima, od kojih je najstariji s kraja 15. ili s početka 16. stoljeća. A što je još važnije, u osnovi je Poljičkoga statuta ipak čakavsko narječje, a naš je današnji književni jezik štokavski. J. Vrkić navodi kao važan razlog razumljivost. Valja odmah reći da u Poljičkom statutu ima odlomaka koji nisu tako razumljivi, ali još je važnije da razumljivost nije dovoljan kriterij. Treba biti mnogo precizniji. Treba dosegnuti Brozovićevu razinu pa raspravljati precizno, s črvsttim kriterijima, jer vremena u kojima se o problemima hrvatskog književnog jezika raspravlja po općem dojmu, s uzbudnjem, brzopletu (kao što čini Ž. S.) treba da su iza nas.

Treći je osrt bio usmen, ali veoma vrijedan. V. Dabac, autor Tehničkoga rječnika, pažljivo čita rječnik Fausta Vrančića i zadivio se jeziku moralitvenih tekstova. Pa to je naš današnji jezik! Ja sam tekst Očenaša iz Vrančićeva rječnika čitao na nekoliko javnih predavanja (u Đakovu, Puli), a u Hrvatskom tjedniku nisam ga naveo zbog ograničena prostora. Kako je to neobično važan dokaz, govori tako očito da mu tumačenje nije potrebno, a potvrđuje i Brozovićovo načelo o uključivanju u međunarodnu civilizaciju, bit će dobro da se upoznamo i s tom potvrdom:

Očenaš iz 1595:

Oče naš koji jesi na nebesih. Sveti se ime tvoje. Pridi kraljestvo tvoje. Budi volja tvoja. Kako na nebu tako i na zemlji. Kruh naš svagdanji daj nam danas. I otpusti nam duge naše, kako i mi otpušćamo dužnikom našim. I ne uvedi nas u napast, da osloboди nas oda zla. Amen.

Faust Vrančić:

DICTINARIVM QVINQVE NOBILISSIMARVM EVROPÆ LINGVARVM, Venecija, 1595, str. 127. (Prijepis današnjim pravopisom.)

Za preciznu usporedbu evo današnjega Očenaša. Očenaš iz 1968:

Oče naš, koji jesi na nebesima!
Sveti se ime tvoje!
Dodi kraljevstvo tvoje!
Budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji!
Kruh naš svagdanji daj nam danas!
I otpusti nam duge naše kako i mi otpuštamo dužnicima svojim!
I ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla!

Biblja, Stvarnost, Zagreb, 1968, Novi zavjet, str. 5.

(Jezik rječnika Fausta Vrančića potanko proučava J. Vončina i možemo se nadati da će nam za koji mjesec moći iznijeti svoj sud.)

Stjepan Babić

ZDENKA JUŠIĆ-SEUNIK

ČETIRI PJESENKE

IZ MRTVIH PROSTORA

Mnoge su godine,
rasklikane i rasplakane,
izbrisane na traci događaja.

U sjene zaborava uselio se život,
proživljen ispod urušenih zidova.

Lica nekadašnjih ljudi rasuta su u prašini.
Dolaze novi stanovnici, grade zbilju,
vječnost bi u temelje uzidali.

Dolaze novi. Ne čuju davni plač
iz mrtvih, zazidanih prostora.

VRATIT ĆE NAS DALJINE

Nesagledivi krajevi u pomaku misli,
gradovi nedodirnuti prolaženjima,
zemlja izorana radom nepoznatih,
unesena u srce, žedno doživljaja.

Ako se ikada zađe u neviđeno,
osluhne skrivenu dozivu,
vratit će nas daljine kamenju našega tla,
našim neizbrisivim stopama.

ISELJENIK

Prolaziš poljima nepreglednim.
Prostiru se iza tvog napuštenog zavičaja.
Na ramenima nosiš beščutno obzorje,
zvijezde i oblaci šutnjom te ispraćaju.

Srce je tvoje uzneseno
u daleki svijet kojem se primičeš.
Brišu se slike odmaklih dana,
vjetri te biju u leđa,
korake ti požuruju
da uđeš što prije u zemlju nepoznatu.
Ubojiti vjetri vijaju se poljima.

VELIKI DAN

Raskriljuju se vidici u praskozorje svjetla,
u smioni hod života.
Iz šikara se izvijaju staze,
zelen je izrasla uz bijele zidine.
Čuje se govor, blizak i jasan.
Mirisi kaplju iz grla sna.

Iz korijenja tajnog šiknula je pjesma,
mlazom je probila kamenno tlo,
snagu je ponijela jaki žar
u nerođen još veliki dan.

VITALAN I NEUNIŠTIV

Ljudevit Jonke: Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća; Matica hrvatska, Zagreb 1971.

Ljudevit Jonke, poznati i uvaženi hrvatski jezikoslovac, objavio je ovih dana jednu knjigu u kojoj znanstvenim argumentima dokazuje pravo hrvatskoga naroda da svoj jezik naziva i razvija u skladu s višestoljetnom tradicijom i pokazuje kako je medij narodne kulture: jezik — vitalan i neuništiv.

Premda je hrvatski jezik vrlo star, te ima svoju bogatu kulturnu i književnu baštinu, ipak je na svojem razvojnom putu imao na momente gotovo nesvladive teškoće u borbi za opstanak i slobodu u razvijanju. Upravo je nevjerojatno kako je jedan narod, u ovom primjeru — hrvatski narod, morao proživljavati tako dramatski uzbudljive trenutke u borbi za svoje osnovno i prirodno pravo da svoj, materinski, jezik naziva svojim imenom i razvija kako on to sâm želi i kako njemu odgovara. No, to nije bilo samo u 19. stoljeću, i prije, nego i u našoj dobi, tj. poslije oslobođenja. U to se mora uvjeriti svatko tko pažljivo pročita knjigu "Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća" prof. Ljudevita Jonkea, i tko je bio svjedok vremena o kojem je riječ. Do kakve spoznaje dolazimo? Unitaristička i šablonška težnja za izjednačavanjem u jeziku u socijalističkoj Jugoslaviji bila je više nego štetna. U prošlosti su tome uzrok bili tuđinci, a u novije doba razni čimbenici, bilo u Hrvatskoj, bilo izvan nje, tj. u široj jugoslavenskoj zajednici.

U 20. stoljeću hrvatski je književni jezik stekao pouzdanu stabilnost na ostvarenoj normi i kodifikaciji književnog jezika, ali je već u drugom desetljeću bio podvrgnut nekim prisilnim nastojanjima. Mogli bismo reći da u 20. stoljeću hrvatski narod gotovo doživljava kulminaciju u borbi za svoj hrvatski književni jezik. Najočitiji primjer za to jesu želja i nastojanje Jovana Skerlića da ekavski tip književnog jezika, odnosno srpski književni jezik, postane i književni jezik u Hrvatskoj, potom i unitarističke težnje u socijalističkoj Jugoslaviji u tzv. Rankovićevu razdoblju, što je osobito došlo do izražaja nakon potpisivanja i prihvaćanja Novosadskog dogovora o hrvatskom i srpskom književnom jeziku. No, zahvaljujući upornosti raznih ustanova i pojedinaca, među kojima Lj. Jonke zauzima značajno mjesto, u Hrvatskoj i prirodnom razvoju jezika takva nastojanja i prisile nisu prodiše plodom, iako su ostavile velike posljedice.

Nakon oslobođenja i uspješno provedene socijalističke revolucije, u kojoj je vrlo aktivno sudjelovala i hrvatski narod s ostalim narodima u Jugoslaviji, hrvatski je narod, s pravom, vjerovao i zahtjevao uz političku, društvenu, državnu — i jezičnu slobodu. No, ta sloboda postojala je samo formalno, na papiru, pa čak u nekim razdobljima ni to, samo navodno zbog neke tzv. unitarističke Jugoslavije, kao da se sloga i bratstvo mogu osigurati prisilom. No, poslije Novosadskog dogovora g. 1954., od kojega se mnogo očekivalo, gdje je dogovorena ravno-pravnost (ne znam koliko se puta i zašto hrvatski narod mora dogovarati o svojem književnom jeziku, i uviđek s drugima?), ponovno oživljuju unitaristi i stupaju na scenu, jer se sustavno zloupotrebljava dogovorena ravno-pravnost, odnosno u Novosadske zaključke o jeziku ušla je i misao kako je hrvatski i srpski književni jezik jedan i jedinstven, a to je kasnije upravo i postalo kamen smutnje u provedbi u život Novosadskih zaključaka.

Kako se to odrazilo u praksi? Pocinje se sustavno favorizirati ekavski, tj. srpski književni jezik u Hrvatskoj. Gde i kako se to očitaju? Primjera ima vrlo mnogo, a navest ćemo samo neke, koje navodi i Jonke u svojoj knjizi.

U Zagrebu, glavnem gradu SR Hrvatske, u zajedničkim emisijama u 22 sata daju se radio-vijesti, koje se i najviše slušaju, u ekavskom književnom izgovoru (Novosadski dogovor jednoglasno je zaključio da su ekavski i ijejkavski književni izgovori potpuno ravnopravni), zatim uredništvo časopisa "Krugovi" proglašeno je šovinističkim zato jer je kritiziralo odluku Zagrebačke radio-stanice da se narodni izrazi za mjesec siječanj, veljača, ožujak itd. posve zabrane; šef lektora i spikera na Zagrebačkoj radio-stanici naredio je da se u svim govornim emisijama Zagrebačke radio-stanice moraju da brišu riječi kao što su skladba, skladatelj, tisuća i zamjenjuju drugim riječima, tj. kompoziciju, kom-

pitor, hiljada; vodi se ostra kampanja o izjednačavanju scenskog akcenta i scenskog jezika u hrvatskosrpskom jeziku, razumije se na štetu hrvatskoga književnog jezika, provode se diktati u odabiranju riječi (nipošto povijest, nego samo historija, pa čak i istorija!), ne priznaje se činjenično stanje o postojanju dviju varijanata u hrvatskosrpskom jeziku: jedne, zapadne (hrvatske), i druge, istočne (srpske). Razumije se da unitaristi neće ni da čuju da postoji književni jezik Crnogoraca, crnogorski književni jezik i jezik bosansko-hercegovačkih Muslimana, itd.

Stoga danas možemo shvatiti, iskreno i slobodno rečeno, zašto se pojavila Deklaracija o hrvatskom književnom jeziku 1967. g., koja je u trenutku objavljivanja izazvala »veliku buru« u nas. (Jedan od grijalih protivnika Deklaracije bio je ONAJ kojega je nekoliko godina kasnije osudio plebiscitarno čitav hrvatski narod, kao i mnogi Srbi u Hrvatskoj, i to zbog njegovih unitarističkih shvaćanja i djelovanja! Koliko nam je poznato, on je još i danas član SKJ!)

Deklaracija je, između ostalog, javno upozorila na jednu očitu činjenicu: srpski književni jezik favorizira se na štetu hrvatskoga književnog jezika. (U jugoslavenskim razmjerima primjer za tu tvrdnju jesu vojska, savezna administracija i dr.) Stoga i nije čudno što su Hrvati, i neki drugi, odbacili ove godine Novosadski dogovor (Matica hrvatska, Hrvatsko filološko društvo. Institut za jezik JAZU, zatim i neki pojedinci potpisnici Novosadskog dogovora, npr. Petar Segedin, Ljudevit Jonke).

Danas tek možemo konstatirati kako je prof. Lj. Jonke predosjetio nekoliko godina prije opasnosti koja prijeti Novosadskom dogovoru zato što se njegovi zaključci u praksi prisilno provode na štetu hrvatskoga književnog jezika, a u korist srpskoga književnog jezika, kad je u polemici s Đordem Rašovićem u "Telegramu" 1. travnja 1966., između ostalog, napisao i ovo: »Ako bi se Novosadski zaključci tumačili i provodili po Rašovićevu shvaćaju, moglo bi to imati takvu posljedicu da se ozbiljno zamislimo nad njihovom stvarnošću i da odstupimo od njih.« (str. 349; potcrtao I-S.).

Danas smo na dobrom putu, premda ne smijemo nikada zaboraviti sve ono loše što se događalo u borbi za hrvatski književni jezik, da se više nikada ne ponovi — na dobrom smo putu jer uskoro treba ići iz tiska Hrvatski pravopis; zatim, skupina autora iz Zagreba najavljuje ubrzano izlaženje Jezičnog savjetnika s gramatikom (vjerujemo hrvatskoga književnog jezika); Milan Moguš, predstavnik srednjeg naraštaja hrvatskih lingvista izdaje ovih dana »Fonološki razvoj hrvatskog jezika«, a obavješteni smo od kompetentnih da se užurbano radi na pisanju suvremene i znanstvene gramatike hrvatskog književnog jezika i rječnika. Dakle, knjige koje smo davno već čekali i trebali, koje će sigurno mnogo pridonijeti slobodnom razvoju hrvatskoga književnog jezika. Zato su naša nadanja i optimizam opravdani.

Danas smo u takvoj fazi našeg socijalističkog i samoupravljačkog socijalizma u Hrvatskoj kada imamo svoju državnost u okviru federalne socijalističke Jugoslavije, kada se i službeno vraća naziv hrvatski jezik u hrvatske škole i urede, u sve društvene djelatnosti i u sve društvene slojeve. Stoga svi moramo obratiti osobitu pozornost na hrvatski jezik u Hrvatskoj — to je pogotovo važno što je hrvatski jezik materinski i književni jezik i Srba u Hrvatskoj, koji slobodno i ravnopravno

ostvaruju svoja ljudska i prirodna prava u SR Hrvatskoj — pa tako ono što znanstvenici i jezikoslovci mukotrpno istražuju, njeguju, odabiru, a dobri književnici stvaraju, moraju provesti u život prije svega škola, zatim sredstva javne komunikacije, pisaci, svaki pojedinac u svakoj prilici i na svakom mjestu. Stoga upozoravam na ovu misao o tom problemu koja u spomenutoj knjizi Lj. Jonke glasi: »Ako jedan narod želi sačuvati svoj jezični izraz i u književnosti i u školstvu i u administraciji i u javnoj komunikaciji, tada mu to nikakve teorije ne mogu i ne smiju osporiti. A u višenacionalnoj državi to je jedan od važnih temelja za skladne međunarodne odnose.« (str. 378).

Za one koji žele neke konkretnе podatke o knjizi prof. Lj. Jonke navodim ukratko samo neke.

Knjiga se sastoji od četiri dijela. U prvom je riječ o prirodi i pravu hrvatskog književnog jezika. (Pogrešno misle oni koji tvrde da nije važno kako govorimo, nego je tobože važno samo to da se razumijemo — jer mi svoje znanje, svoja znanstvena i društvena dostignuća moramo usavršavati i prenijeti drugima, onima koji dolaze poslije nas, a to se ne može ako ne razvijamo i ne obogaćujemo svoj jezični izraz.) U drugom dijelu riječ je o hrvatskom književnom jeziku u 19. st. (hrvatski književni jezik doista je u 19. st. prošao kroz mnoge mijene!); u trećem dijelu govori se o hrvatskom književnom jeziku u 20. stoljeću (u 20. st. unitaristi, i prijeratni i poratni, nasilno žele ugroziti organski razvitak hrvatskoga književnog jezika!). U četvrtom dijelu objavljeni su polemički članci u vezi s provođenjem Novosadskog dogovora. U toj polemici prof. Lj. Jonke vrlo aktivno sudjeluje. Na osnovi četvrtog dijela, i ja sam napisao prvi dio svoga članka prikaz o Jonkeovoj knjizi, ili bolje reći, iznio svoje dojmone o spomenutoj knjizi jer držim da je taj dio posebno zanimljiv i koristan.

Osećam obvezu da ovom prilikom rekнем nešto i o autoru knjige, Lj. Jonkeu.

Lj. Jonke u borbi za hrvatski književni jezik pokazao je upornost, karakternu neslomljivost i svoje golemo stručno znanje o tom problemu, očitujući uvijek tolerantan stav u obrani svoga materinskog jezika i poštivanje tuđega. Lj. Jonke uime svoje savjete i savjete svoga naroda progovarao je, a i danas još uvijek progovara, o vrijednosti koja je uz ljudsku slobodu najveća vrijednost — o materinskom jeziku, pogotovo u ovo naše odlučujuće i povijesno neobično važno doba, a za to je, uostalom, i najpozvaniji, kao redoviti profesor i šef Katedre za hrvatski jezik pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bez takvih čina otpora i obrane preva hrvatskoga književnog jezika još bi više carovala unitaristička concepcija o jeziku u nas, koja je i tako nanijela velike štete hrvatskom književnom jeziku u proteklih 25 godina.

Svojim raspravama, studijama, člancima i knjigama prof. Lj. Jonke unapredio je razvoj hrvatskoga književnog jezika, zalagao se i borio za njegovo ljudstvo i nesrećna samoprijegora, ali i odvražnosti, imajući uvijek na pameti ljudsko, znanstveno i političko pravo hrvatskoga naroda na svoj književni jezik. Jonkeovi radovi o jeziku, a tako i njegova najnovija knjiga o kojoj je riječ, koju prosudujemo — najbolja su potvrda, kako je on uvijek stručno na visini, odvažan, kako se ljudski časno borio za osnovno i prirodno pravo svoga naroda da ima svoj jezik i da ga naziva svojim narodnim imenom. Želim posebno istaknuti da prof. Lj. Jonke isto tako nastupa i kao nastavnik, što znači i mogu potvrditi mnogi njegovi studenti danas u Hrvatskoj, i diljem Jugoslavije, a to mu i kao čovjeku i nastavniku služi na čast i ponos! Na kraju, držim da će svaki onaj koji želi upoznati hrvatski književni jezik i njegov razvojni put u 19. i 20. stoljeću procitati Jonkeovu knjigu i neće požaliti, i ujedno će se složiti sa završetkom napisanim na omotnici knjige, koji glasi: »Stoga 'Hrvatski književni jezik u 19. i 20. stoljeću' nije suhoparna knjiga, nego dramatičan prikaz borbenosti, vitalnosti i neuništivosti neobično važnog medija narodne kulture — jezika.«

Ivan Sović

Čudesni svijet pomorja

(uz knjigu "Živo more"; autori J. Y. Cousteau i J. Dugan; "Zora", Zagreb, 1971)

Naše livade i naše šume čine nam se pustoš kad ih usporedimo s onim što pruža more... (Charles Darwin) Odvajkada more opaja i zove, otvara nove neslućene vidike, a prekrasne boje njegovih stanovnika, kaleidoskopski odrazi vode, osjećaji dubine i same prepreku su opasnosti. Znatiželja, ta najstarija i najkreativnija bolest čovjekova, jača je od njega samoga; iako svjestan da ulazi u njemu stran i neprijateljski svijet, čovjek ne može a da ipak ne okuša svoje snage. More je vuklo, a mnogi i mnogi svoju znatiželju platiše gladom. A oni rijetki koji su izlazili iz njegovih dubina, razotkrivali su njegove tajne, odgitali su vela njegove misterioznosti. Jedan od takvih znatiželjnika jest i Jacques Yves Cousteau, čovjek i znanstvenik koji je od svih najviše pridonio da se milijardama stare tajne mora bar donekle otkriju.

Ne treba posebno govoriti o Cousteau: pred desetak godina čitali smo njegovu knjigu "Svijet tišine", sa zanimanjem smo nedavno na televiziji gledali njegove filme (za film "Svijet bez sunca" primio je i najveću filmsku nagradu, "Oskar"!), poznato nam je da upravlja najvećim "hramom mora" na svijetu — glasovitim "Oceanografskim muzejom" u Monaku. Cousteau nije "papirnati", kabinetski znanstvenik; i upravo stoga on s bocom kisika na svojoj ronilačkoj opremi uranju u dubine da bi se sam uvjerio u čudesnu i neslućenu ljepotu podmorskih krajolika. Uz to što osobno nadzire sve istraživačke rade, Cousteau se prvi spušta u čovjeku nepoznate dubine i izvršava najopasnije zadatke. On upravo obožava more, a to je možda i jedan od razloga što pronađe nove opreme kako bi što dublje prodru u

nom, jednim od glasovitih američkih oceanografa, koji se istakao i kao pisac i scenarist.

Ne smatramo pretjeranim ako odmah utvrdimo da je knjiga "Živo more" doista jedinstvena. Ona nas "uranja" u čudesni svijet tišine, otkriva nam tajnu davno potopljenih brodova, upoznaje nas s bizarnim oblicima života, ronilačkim tanjurom spušta nas u još do sada neistražene prostore, usidruje nas u velikim dubinama, — a sve zahvaljujući blistavim opisima Cousteaua i Dugana.

Autori pišu živo, temperamentno i iznad svega plastično, tako da čitalac ne treba imati mnogo maštete da bi shvatio kako je svaki redak ove prekrasne knjige pisan s velikim oduševljenjem! Knjiga se jednostavno guta, a čudesni svijet mora sa svim svojim tajnama postaje čitaocu blizak.

I još nešto: iako je pisana sa svom znanstvenom akribijom i iako mjestimice vrvi stručnim biološkim i oceanografskim nazivljem, knjiga "Živo more" ne doimlje se kao "znanstveno" djelo. Možda bismo je ujvetno mogli prozvati "znanstvenim podmorskim putopisom", kojemu obilje stručnosti ne odmaže, već samo pridonosi; čitaocu s većom naobrazbom ona će samo pomoći da proširi horizonte svoga znanja.

Opriješljena i više nego primjerno, ilustrirana s mnogo fotografija u boji i crno-bijeloj tehniči (koje samo pridonose općem izgledu knjige), u doista izvrsnom prijevodu Josipa Matijaša, knjiga "Živo more" jedna je od sada najbolje napisanih knjiga s područja prirodnih znanosti.

Tomislav Hruškovec

16likovne umjetnosti

PORTRETI ŠOLTANSKI »BARD BOJE«

Razgovor s Eugenom Buktenicom,
slikarom, poljoprivrednikom i ribarom,
koji u svojoj osami stvara djela prepuna
svjetla i ljubavi prema prirodi

U kratkoj i sažetoj autobiografiji objavljenoj na kraju »Kataloga Galerije primitivne umjetnosti u Zagrebu, uz reprodukcije svojih slika na prošlogodišnjoj izložbi Eugen Buktenica kaže:

»Roden sam u Grohotama 28. studenoga 1914. od oca Josipa i majke Antice rod. Gomoić, na otoku Šolti, Šolta — Split. U trećoj godini života, uslijed bolesti u grlu, izgubio sam jedan dio sluka. Završio sam 6 razreda osnovne škole, a poslije sam se bavio zemljoradnjom, i preko ljeta ribotovom, što i danas radim. (...) Želio sam otici na koju radnu akciju gdje bih se mogao bolje upoznati preko tečaja sa slikarstvom, ali mi to nije uspjelo. Tako ni do danas nisam ni od koga imao podrške da se mogu dalje razvijati u slikarstvu, koje volim (...)«

A on se ipak razvijao — i upravo zahvaljujući toj svojoj upadljivoj osamljenosti, Eugen Buktenica postao je čudesna i osebujina ličnost našega naivnog slikarstva. On svojom pojmom, svojom ličnošću i, naravno, ugodajem što ga svojim slikama stvara, predstavlja u ovoj našoj hiperprodukciji naivnoga (»naivnoga«) slikarstva »kontinentalnog« tipa jedan otok, malen i izoliran, okružen morem sa svijetu strana, prepušten sâm sebi, a ponajviše proljeću i miru, cvijeću i moru...

Ako Buktenica predstavlja čistu suprotnost svojim podravskim i slavonskim kolegama (a on to doista predstavlja), to je samo zbog njegove duboke ljubavi i neraskidive sveze s njegovim rodnim otokom Šoltom, koja svojim krajolicima, bogatstvom raslinja, toplim sjajem svojih zvjezdica, mnoštvom starih balatura i ponistra prepuniči cvijeća, a nadasve čistoćom plavetnili svojega mora, nudi uvijek nove i nove motive, daruje uvijek nove detalje svojemu slikaru, svojemu Deniku, kako ga mještani zovu.

◆ Upitah Buktenicu kako je zapravo počeo slikati.

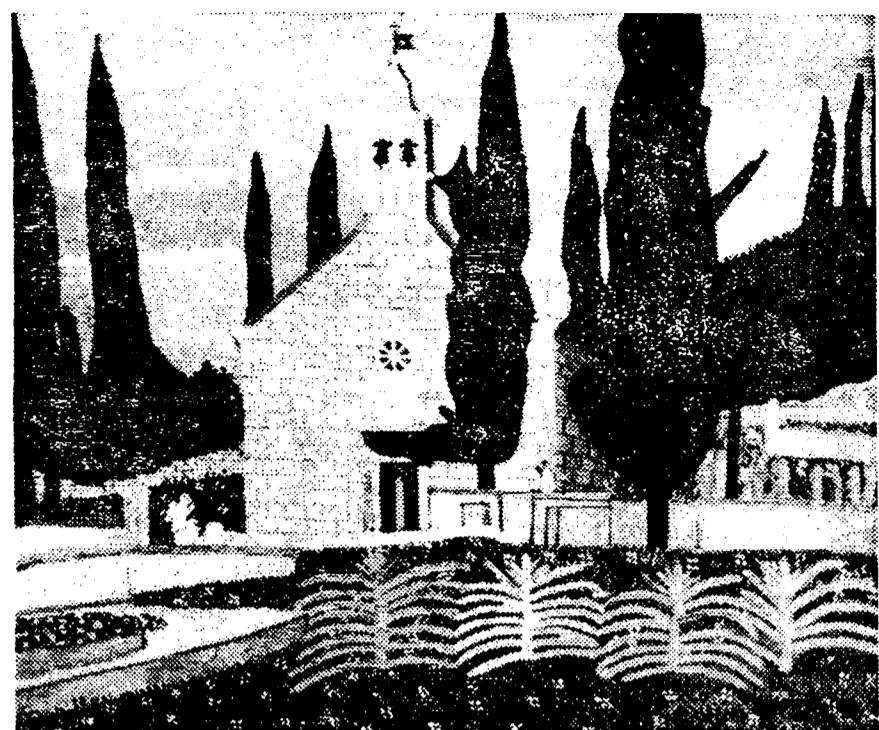
Još sam u školi pokazivao osobitu nadarenost za ortanje. Ali mnogo takvih imade i vjerujem da, s obzirom na udaljenost mojega jesta od umjetničkih središta i s obzirom na nemogućnost da se čovjek susretne s

umjetnošću na jednom malom otoku, nikad ne bih uspio postati ono što jesam da se u vrijeme rata nisam slučajno našao u Zagrebu. Ostao sam tamo i nakon rata, a kako me slikarstvo upravo neodoljivo privlačilo, neumorno sam obilazio tadašnje izložbe u Zagrebu, pa su neke od njih, to mogu zasigurno ustvrditi, djelovale na me i na moj budući rad.

A onda, prvi koraci u prirodu i ulicama mojega mesta rezultirali su, potpuno spontano, crtežima mojih kalâ i balatura, pitarâ s cvijećem i krpanja mreža uz more. Ipak, mislim da se sve to može svesti na jednu tvrdnju: ljubav prema slikama ponukala me je da ih i sam počem stvarati.

◆ Kakav je odnos Vaših sumještana prema Vašem slikarskom radu? U početku malo ih je bilo koji su me hvalili, poticali i hrabrili. Većina se mogla podijeliti na dva »tabora«: na one koji su se rugali tim mojim pokušajima, i na one iskreno dobro-namjerne koji me usrdno odvraćahu od te moje »rabote« turmačeći mi kako je to jalovo i beskorisno, te neka se ja i dalje bavim svojim poljem i ribolovom. Naravno, niti sam ih htio niti mogao poslušati, jer — ljubav prema slikama bila je jača, želja za slikanjem svega što je lijepo, svjetlo i toplo rasla je u meni u danu u dan, iz godine u godinu, a raste i danas.

Onda je Seljačka umjetnička galerija u Zagrebu (sada Galerija primitivne umjetnosti, op. A. B.) saznaла за me i otkupila nekoliko slika, što je znacilo ne samo početak mojega puta u naša umjetnička središta i u svijet nego i poticaj za daljnji rad. Nakon brojnih izložaba širom naše zemlje i svijeta mogu reći da sam zadovoljan onim što sam do danas postigao, a ima dosta izgleda da će moje slike uskoro opet na put preko oceana, u SAD. Naime, jedan se ugledni gradašin Los Angeles, pošto je kupio jednu moju sliku na izložbi, toliko oduševio njome da je stupio sa mnom u dopisivanje, te mi obećava da će učiniti sve kako bi mi omogućio da slijedeće godine priredim samostalnu izložbu u najpoznatijim galerijama SAD. Nadam se da će naići na podršku ne samo američkih institucija i pojedinaca nego i računih

Crkva u Srednjem Selu, 1967

društava naših iseljenika, što bi me osobito obradovalo. Sto se pak već ugovorenih izložaba tiče, u listopadu o. g. održat će samostalnu izložbu u Hamburgu, a početkom 1972. idem u Düsseldorf (ta je izložba bila ugovorena za lipanj o.g., ali je odgodena za početak 1972.). Želio bih još jednom istaći Galeriju primitivne umjetnosti u Zagrebu, s kojom sam u stalnom kontaktu i kojoj povremeno, ovisno o mojem radu i zahtjevima Galerije, šaljem nove slike.

◆ Je li se nakon svih Vaših doista velikih, iako na žalost kod nas premašili poznatih uspjeha, odnos Vaših sumještana prema Vama i Vašem slikarskom radu u čemu promjenio? I, što je sa Splitom? Tamo, naime, najmanje, gotovo nikako ne izlazežete, iako Vam je to najbliži grad??

Da, svakako, odnos ljudi prema meni promjenio se, i to osjetno. Oni me sad ipak drukčije gledaju, priznaju mi moje uspjehove, nema više sumnjičavog klimanja glavom. Ali, jedna je druga stvar čudna, čak bolna, a to je Split i odnos, tj. nezainteresiranost njegovih galerija za me (udaljenost između Splita i Šolte iznosi samo 9 morskih milja, op. A. B.). Da, Split »preskačem«. Zašto? Zato što nitko osim Doma gluhanjem u Splitu (i nekih pojedinaca-kolekcionara) nije pokazao nikakvo zanimanje za moje slike. (Čudna je i žalosna ta činjenica, osobito ako se uzme u obzir i to da je Šolta prije desetak godina prestala biti samostalna općina a postala integralnim dijelom splitske općine, te je tako i Eugen Buktenica zapravo stanovnik Štreha područja splitske općine; nadati nam se je jedino da će taj propust biti u što skorije vrijeme ispravljen, odnosno da će se naći netko tko će ovog skromnog, ali širokog svijeta priznatog slikara — naivca iz njihove općine dostoјno predstaviti i svim žiteljima te iste općine. (Op. A. B.)

◆ Vi ste i poljoprivredničar i slikar. Kako spajate te dvije djelatnosti, obradu zemlje i slikanje? Slažu li se one kod Vas, upotpunjaju li se ili Vam katkad predstavljaju prepreku, smetnju; osjećate li, naime, kako Vam jedna od tih djelatnosti oduzima dragocjeno vrijeme i energiju potrebnu za drugu?

O svojem radu vodim evidenciju, te mogu prilično precizno odgovoriti na ovo pitanje. Prije me poljoprivreda doista sprečavala u slikarskom radu. Ranijih sam godina naslikao oko osam slika na godinu. Nisam bio zadovoljan, to nije bilo onako kako valja. Osjećao sam strahovit poriv da slikam i slikam...; osjećao sam da se u meni nešto gomila i da će prsnuti; jedini mogući »ventil« bilo je slikanje, no vremena nije bilo, a polje te žega njeđi i bura zimi iscrpli bi iz mene sve. Biće je to prava kriza. Onda sam stao razmišljati. Zaključak? Slikaju sam posvetio gotovo sve svoje slobodno vrijeme, jer — od same se poljoprivreda veoma slabo, gotovo nikako ne živi ovdje kod nas, na ovom od svijeta zaboravljenom otoku. Na primjer, nikad se ne zna hoće li Poljoprivred-

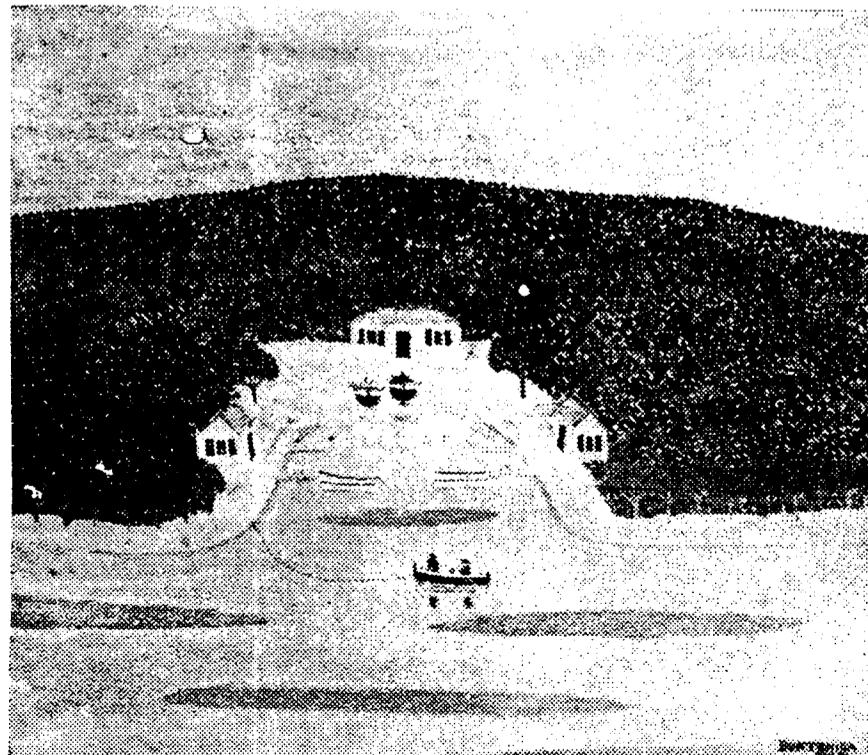
na zadruga otkupiti vino ili neće, a ako ga i otkupi, to čini za upravo smiješno niske cijene, dok novac od otkupa dove u ruke poljoprivrednika tek 6—12 mjeseci nakon otkupa. Isto je ili još gore stanje sa svim ostalim poljoprivrednim proizvodima. — Op. A. B.) Tako sam ostavio rad na slabijim parcelama, dok one bolje još uvijek obradujem. Otada sam mnogo zadovoljniji jer imam mnogo više vremena za svoje slike, a i materijalno mi se stanje otada znatno popravilo.

◆ I na kraju, molim Vas da mi kažete nešto o motivima za Vaše slike, nešto po Vašem vlastitom izboru. Dosad sam napravio oko 200 slika. Motive nastojim mijenjati: ipak, ponajčešće su to motivi iz prirode, onda oni iz mog rodnog sela Grohotá, pa Srednjeg Sela, Donjeg Sela, motivi iz lukâ Maslinice, Rogaća, Nećujma, a katkad u mašti stvorim neki prizor koji prenosim na platno, no i u takvim slikama uvijek je prisutan poneki detalj iz mojega malog svijeta u kojem živim. Katkada sami kupci požele da za njih ponovim neke svoje ranije radove, no kako to ne činim baš rado, a nastojim ih zadovoljiti, ponavljam npr. dio slike, ali mijenjam pozadinu, razne detalje itd. Kupci ponajviše traže more, motive iz ribarskoga života, a to najviše i radim. Najradije slikam more s ladama, brodovima, galebovima, suncem. Želim da posjetiocu na kolektivnim izložbama, na kojima izlažem skupu s kolegama iz unutrašnjosti, osjetje da sam iz Dalmacije, te da i sam tu Dalmaciju osjeća na mojim slikama, da je uđišu kroz njih.

Osim mora najradije promatram cvijeće, cvijeće u proleće. Osjećam potrebu i za prenošenjem na platno ostalih motiva iz svoje okoline, volim slikati sve što me okružuje: kuće, radove u polju, radove u selu, unutarnjost kuća, osobito interiore na likovima u kojima su se kretale naše majke i bake (upravo radim na motivu stare kućušine).

Eto, to je o sebi rekao Eugen Buktenica, slikar-poljoprivredničar iz jednoga »maloga mesta« na jednom malom otoku, koji je velik u svojoj izoliranosti i zbog nje slikar-malac koji se toliko razlikuje izrazom, bojom i naravno motivima od svojih kontinentalnih kolega, te predstavlja pravo osvježenje u često monotonim katalozima primitivne umjetnosti. Vedrine i svjetlost tonova, blaga izražena, teku naslućena sjeti i beskrajna ljubav za prirodu, duboko doživljavanje te prirode — to je ono što Bukteničine slike čini bliskim i na neki način umirujućim; umirujućim zbog toga što one kao da nam poručuju kako na zemlji ipak postoji nešto, mimočit krušak gdje je »krug Pristope« još neoskriven, a osamjedan zver bojač kao da nas pomoći svojih oku i duši ugodnih tvorevinu od svjetova i sunaca poziva da mu se i mi, umorni, pridružimo i uživamo te bilje svjetla...

Razgovor vodila i tekot napisala Antonija Bezle

Luka, 1968

**UZ PRIPREMANJE
MEMORIJALA
VACLAVA HUMLA**

UTEMELJITELJ ZAGREBAČKE VIOLINISTIČKE ŠKOLE

U Zagrebu će 1973. biti svečano proslavljenja 70. obljetnica dolaska Vlačava Humla u našu sredinu i 20. obljetnica smrti velikog pedagoga — Međunarodno natjecanje violinista koje ulazi u program Memorijala — velika šansa za afirmaciju mladih talenata i našeg glazbenog stvaralaštva uopće

Zaista je sretan potez učinilo ravnateljstvo Glazbene škole Hrvatskog glazbenog zavoda, škole iz koje je izrasla današnja Muzička akademija, postavivši Vlačava Humla na mjesto učitelja violine na samom pragu stoljeća — 1903. g., jer samo nekoliko desetljeća nakon toga Huml je i od vlastitih sunarodnjaka (prof. dr. G. Černušak u Čehoslovačkom muzičkom rječniku osobā i institucijā), iako rođeni Čeh, proglašen kao »hrvatski pedagog za violinu, češkog porijekla... i »pedagoški voda hrvatske violinističke škole«. Tom međunarodno priznatom činjenicom u pozadini koje stoji da je Huml djelovao u Zagrebu točno pola stoljeća, sve do svoje smrti 6. I. 1953., odgojivši stotinjak prvorazrednih violinista — hrvatska glazbena kultura i naša kultura uopće može se pohvaliti da je stvorena u red malobrojnih evropskih guslačkih škola koje su glavni izvor današnjih svjetskih reproduktivnih vrhova na violinu.

Huml je 1919. jedan od osnivača Zagrebačkog kvarteta. Pokazujući posebnu glazbenu nadarenost, postao je na Praškom konzervatoriju učenik znamenitog Otaraka Ševčika, jednog od prvih imena Češke guslačke škole i svjetske violinističke pedagogije. Za vrijeme studija Huml se nalazi u najboljem društvu svojih kolega guslača, svirajući u Kvartetu praškog konzervatorija (1896. g.) zajedno s Janom Kubelikom. Jednom zgodom umalo što svi zajedno nisu isključeni: nastupali su u pokrajini s Kvartetom a bez odobrenja. Nastavničko vijeće Konzervatorija odustalo je od stroge prakse onog vremena samo zato što se radilo o studentima posebnog talenta. Da se Huml poveo za nekim laskavim i primamljivim ponudama, vrlo bismo lako bili mogli ostati

Vlačav Huml — znameniti pedagog Mužičke akademije u Zagrebu, utemeljitelj Zagrebačke violinističke škole

bez njega, a onda i bez tradicija koje su stvorile pojam Violinističke škole u Zagrebu. Huml je, boraveći u Zagrebu, već 1907. bio pozvan na konzervatorij u Odessu, zatim u dva navrata u USA, pa u London a nakon drugog svjetskog rata u Prag! Huml sve to odbija, pa tako i poziv da se vrati u svoju prvu domovinu, uvjeren da je ovdje na izvoru talenata iz cijele države i da ima slobodne ruke raditi po osjećaju vlastitog umjetničkog poriva i po znanju i metodama svoje majstorske struke. Tako je vlastitim iskustvima i stvorio temelje Zagrebačke violinističke škole.

Prisutnost Humla kao člana žirija na međunarodnim natjecanjima violinista u Varšavi (1935.), u Beču (1937.) i u Pragu (1947.) znak je njegove velike inozemne reputacije već u vrijeme kada su počela takva natjecanja. To je do sada najveći uspjeh nekog od naših mužičkih pedagoga. Zahvaljujući takvom ugledu, kod Humla je u Zagrebu studiralo više stranaca iz raznih država Evrope, što su prvi vjesnici budućeg položaja Zagreba kao evropskog mužičkog središta u kojem se može steći visoko glazbeno znanje i umijeće.

Huml je 1919. jedan od osnivača Zagrebačkog kvarteta u sastavu Huml, Graf, Miranov, Fabbri. Zatim je 1937. pedagoški voda Zagrebačkog komornog orkestra, kada najbliže surađuje s dirigentima Lovrom Matačićem, Rudolfom Matzom i Milanom Sachsom. Stručno je nadgledao rad svojih učenika u orkestru i tako stvorio zasadne koje u vremenu nakon drugog svjetskog rata, u sastavu njegovih izravnih učenika, čine osnovu Komornog orkestra RTZ (dirigent Stjepan Šulek) i Zagrebačkih solista (dirigent Antonio Janigro), koji će uz pomlađene sastave Zagrebačkog kvarteta (danas u sastavu Klima, Kuzmić, Živković i Stojanović) pronijeti glas Zagreba na svih pet kontinenata.

Svakako najznačajniji rezultat sveukupnog Humlova rada jest odgoj velikog broja izvrsnih violinista. Iz te grupe od oko stotinu njegovo učenika posebno se izdvajaju violinisti virtuozi koji su požnjieli slavu koncertirajući u domovini i inozemstvu, kao Zlatko Baloković, Miroslav Šlik, Vladimír Kolić, Braco Jovanović, Ljerko Spiller, Ivan Pinkava, Zlatko Topolski, Petar Tošković i Josip Klima. Uz ove istaknute soliste ističu se i violinisti, Humlovi učenici, iz sastava Zagrebačkih solista, Zagrebačke filharmonije i drugih orkestara, te nekoliko poznatih pedagoga violine i komornih mužičara u zemlji i inozemstvu.

Huml nije bio samo prvorazredan majstor svog instrumenta i u prvom redu izvrstan didaktičar, već je njegovo djelovanje u Zagrebu imalo odlučnog značenja za opću mužičku odgoj, stjecanje mužičkog ukusa i smisla za interpretaciju stilova u muzici na osnovi tehničke instrumenta. Isto tako, širina Humlova stručnog znanja došla je do izražaja kao znatan utjecaj na zagrebačke violinčeliste, njegove učenike.

Poslije Humlove smrti, 1953. godine, Hrvatski glazbeni zavod ustanovio je nagradu »Vlačav Huml«, koja se dodjeljuje povremeno izrazitim koncertantima guslačima, diplomiranim na Mužičkoj akademiji u Zagrebu, danas drugom koljenu Zagrebačke violinističke škole. Odgoj »drugog koljenja« rezultat

je zamaha mužičkog školstva poslije oslobođenja, kada se otvaranjem niza mužičkih škola stvorila prava osnova za ono što danas nazivamo Zagrebačku violinističku školu. Huml je i ovdje pomogao djelujući kao inspektor. Postojanje Zagrebačke violinističke škole vidno je izraženo i ugodnim iznenadenjem Yehudiya Menuhina, koji je u svom prvom nastupu u Zagrebu opazio kod violinista Zagrebačke filharmonije, orkestra koji ga je pratilo, da svi sviraju na isti način, što je očiti dokaz postojanja zajedničkog interpretativnog gledišta, a po njegovim riječima to je u svijetu danas rijetkost i dokaz čvrste tradicije.

Svi ovi uspjesi zasluguju se profesora Vlačava Humla, koji je na taj način svojim predanim radom kroz pola stoljeća veoma mnogo zadužio našu sredinu. Stvorio je temelje violinističke škole u Zagrebu razgranatom mrežom svojih učenika, nastavnika mužičkih škola. Njegov pionirski posao oko preobražaja diletantskih i amaterskih shvaćanja u visoko profesionalne u općoj kulturnoj javnosti početkom XX. stoljeća bio je jedna od popratnih vrijednosti njegova rada, koji je uvek bio dostoјno predstavljen slušateljstvu Zagreba u Velikoj dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda preko javnih nastupa njegovih učenika. Tipični zahtjevi gradanske sredine onog vremena nisu ni težili nekoj većoj razini instrumentalne reprodukcije, bez obzira radi se o violinu, klaviru, violončelu ili nekom drugom instrumentu. Svi naši glazbeni umjetnici bili su priznati najviše u inozemstvu, jer odgovarajući mogućnosti većeg umjetničkog djelovanja u domovini nije bilo. U takvim prilikama, uz zahtjeve vrhunske reprodukcije i zahtjeve da se napusti i najmanji dašak diletantizma u nastavi, Huml je svojom beskompromisnošću i sustavnošću sigurno otvorio put ne samo svojim učenicima srednje generacije, koji će u najvećem broju ostati u domovini, već je pripremio teren za opću preobražaj gledišta, a posebice za profesionalni napredak vrhunske mužičke pedagogije unutar buduće Mužičke akademije u Zagrebu. Tako je Huml sve nas, Zagreb, Hrvatsku i druge glavne gradove naše šire domovine, zadužio svojom ličnošću, stvorivši tradicije unutar Zagrebačke violinističke škole, Zagrebačkog kvarteta, Zagrebačkih solista te gudačkih sastava svih onih komornih tijela ili orkestara širom domovine gdje se danas već zrcale uspjesi »drugog koljenja« njegove violinističke škole.

Savezna vlada FNRJ odlikovala je Vlačava Humla 1950. I. nagradom za visok kvalitet njegova pedagoškog rada i Ordenom rada I. reda za životno djelo, i to prilikom proslave 70. godišnjice njegova života što je održana u Zagrebu u Hrvatskom glazbenom zavodu 4. XII. 1950. Iz programa svečanog koncerta održanog tom prilikom vidljivo je da je u proslavi organizacijski sudjelovao velik broj uvaženih tijela i kulturnih ustanova. Ta manifestacija zahvalnosti svekolike naše javnosti Vlačavu Humlu za njegov životni rad bila je ujedno umjetnički sastanak velikog broja izravnih Humlovih učenika iz domovine i inozemstva, koji su visokim dometom izvedenog programa proslavili još jednom ime svog velikog učitelja.

Humlovi učenici sastali su se ponovno tek nakon 20 godina. 14. IV. 1970. u Hrvatskom glazbenom zavodu, na inicijativu pisca ovih redaka. Televizija Zagreb donijela je nekoliko momenata sa svečane sjednice, kojom je prilikom izabran Odbor Memorijala Vlačava Humla 1973. Danas ovaj odbor, sastavljen od nekoliko naših poznatih violinista, djeluje pod okriljem Hrvatskog glazbenog zavoda, te veoma aktivno nastoji da 1973. g. dostoјno organizira manifestacijom proslavi 20. obljetnicu smrti i 70. obljetnicu dolaska Vlačava Humla u Zagreb. Posebnu brigu vodi Odbor Memorijala oko organiziranja međunarodnog natjecanja violinista, koje ulazi u program Memorijala. Tom manifestacijom, a posebno međunarodnim natjecanjem violinista, dobili bi konačno naši brojni mlađi talenti jednu međunarodnu priredbu s velikim imenom i s izravnim prilikom solističkog plasmana koji može značiti, ukoliko tu šansu znalački i zajednički svi pregaoci naše glazbene kulture iskoriste, i kulturni prestiž među narodima i svjetski plasman domaćeg glazbenog stvaralaštva, jednako starijega kao i modernoga i avangardnoga.

Stoga ustanovljenje Medunarodnog natjecanja violinista »Vlačav Huml«, u sklopu istoimenog Memorijala, možemo izjednačiti s osnivanjem kulturne vojske koja se treba boriti za naš glazbeni prestiž svojom potencijalnom moći, kao što to uz obilnu novčanu pomoć čine svi kulturni narodi u svijetu, s izrazitom težnjom da je slijede daljnje karike u lancu naših želja, mogućnosti i postojećih glazbenih vrijednosti.

Zlatko Stahuljak

Vlačav Huml i Zlatko Baloković

18 televizija i kazalište

POGLED
IZ NASLONJAČA

Televizija je moćna

Da nije bilo televizije, trećerazredni spektakli, kao što su, recimo, odbojka, kasačke i biciklističke trke, maraton i još neke športske grane, ostale bi i dalje anonimne, kao što to i zasljužuju. Da nije bilo televizije, ni košarka ne bi najednom postala predmetom općenarodnog zanimanja, a umjetničko klizanje i gimnastika zajedno s filatelijom i planinarstvom (koje su još uvek nepoznate u televizijskom smislu) postat će jednom i stvar dobrog odgoja. Prvi izravan prijenos uspona na Triglav pretvorit će pasivne mase promatrača u vatrene alpinističke stručnjake. Poslije ovih nesretnih orkana u Zagrebu (o kojima se toliko piše kao da smo za dlaku izbjegli smak svijeta) široke narodne mase još su više zbole svoje redove oko Rupnika, Sijerkovića i Vučetića, dajući im počasno mjesto u svojim top-listama. Televizija je kadra iz meteorologije napraviti dramu, a pravu, umjetničku dramu, s režiserom i glumcima, pretvoriti u čistu meteorologiju. Televizija može sve. Ona je kadra iz jedne tako mračne rabe kakva je zabavna glazba (koja u nas većim dijelom predstavlja hrvpu dosadnih, neinventivnih i prilupnih nesmislica) stvoriti nedostigni ideal naše socijalističke stvarnosti. Ona je kadra da od drugorazrednih pjevača i pjevačica (koji nisu u stanju otpjevati imalo složeniji šlageri ili malo ozbiljniju pjesmu) stvari TV-zvezde o kojima piše naše »lihtne novinstvo, te se pri njihovim pojavama na ekranu ljudi ozbiljno pitaju jesu li ti njihovi miljenici nesretni u braku, pate li od bubrežnog kamenca i kako provode slobodno vrijeme. Mediokritstvo, lažne senzacije, lažni problemi (seksualni odgoj, droge, jet-set seanse, moda, skijanje i tenis) postaju svakodnevni pratnici širokim narodnim masama na njihovom mukotrpnom putu od radnog mjesto do postelje. I što je najgorje, upravo te šroke mase TV-gledalaca zahtijevaju takvu televiziju, jer ih je svojim dugogodišnjim dirlom sama televizija na to priučila. Uz dvostruki salto nekog skačača (prijenos skokova u vodu) TV-gledalač, i ujedno potrošač, lakše će progutati obavijest o dvostrukom poskupljenju jestivoga ulja i smješni hermafroditizam u vijestima o Šumskim požarima na obali.

Portreti hrvatskih filmskih umjetnika (treći nastavak)

Serijske televizije o hrvatskim filmskim umjetnicima, koju dosta uspiješno vodi prof. Rudolf Sremec, u svom trećem nastavku, posvećenom Veljku Bulajiću (nakon Hanžekovića i Vukotića), dostigla je najnižu razinu svoga postojanja. Ne toliko zbog Bulajića (premda se i njemu omaklo nekoliko izrazito narcoidnih mišljenja o vlastitom opusu) emisije. Pri izboru tzv. ilustrativnog materijala za potkrepu određenih tvrdnji i stavova u predstavljanju filmskog režisera ne smije se zapostaviti ni medij televizije, koji ne podnosi scene snimljene u totalu, a još manje podnosi scene snimljene u totalu i s kopom. Tako su inače lijepi kadrovi iz »Vlaka bez vozog reda«, a donekle i iz »Uzavrelog grada«, izgledali kao dvije prijave krpe na malom ekrantu. To je jedna stvar. A druga se odnosi na sam izbor filmova. Ne slazem se s činjenicom što su prikazane scene iz filma »Pogled u zjenicu sunca«, a nisu, recimo, iz »Skopja 63«. Koliko god se prof. Sremec trudio da dokaže kako i taj propali Bulajićev film ima neko opravdavanje u njegovu »stvaralačkom kontinuitetu«, toliko je bilo očito da je riječ o čistom natezanju. I još jedna pripomena. Nisam sasvim siguran da je scena opijela iz filma »Kozara« pripomogla boljem shvaćanju i lakšem tumačenju tog filma. Ta scena nije uopće karakteristična ni za Bulajićev stil ni za stil i ideje izražene u filmu »Kozara«. Mislim da bi sekvenci noćnog okršaja bila dinamičnija u smislu televizijske ezeline i adekvatnija za tumačenje i poimanje tog Bulajićeva filma. I tako: ne zamjeram ja to prof. Sremecu onako kritikantski, nego stvarno. To više ako imamo na umu da je ta serija prvi hvalevrijedan napor da se preko televizijskog medija ozbiljno i autoritativno progovori o nekim važnim ishodnicama i razvitku hrvatskoga filma. U tom smislu prof. Sremec i za ovu emisiju zasljuže priznanje. Ali ne u onom drugom smislu, o kojemu sam malo prije govorio.

Vladimir Vuković

ČUJMO I DRUGU STRANU

Od napadaja do stvarnih mogućnosti

Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, najeminentnija je kazališna kuća u Hrvatskoj, o čijoj kulturnoj ulozi i misiji nije potrebno posebice, ovom prigodom, govoriti. Značajno mjesto u njoj drži, svakako, Drama. O djelovanju Drame Hrvatskog narodnog kazališta u posljednjoj sezoni 1970/71. čulo se dosta kontroverznih mišljenja u javnosti, pa smo upravo na kraju sezone, s početkom mjeseca srpnja, o tome razgovarali s njenim direktorom, redateljem PETROM ŠARČEVICEM.

HT: Vjerujemo da Vam je poznat sud, svojedobno javno izrečen, kako HNK nije posvećivalo dovoljno pažnje domaćoj dramskoj produkciji i njezinom izvođenju na sceni. Iako ste relativno kratko vrijeme direktor Drame HNK, biste li bili voljni odrediti se spram takovih sudova?

Prigovori nisu opravdani

SARČEVIC: Kad se govorio o repertoaru Drame HNK na velikoj sceni — a mogu govoriti samo o velikoj sceni, jer komorne pozornice još uvek nemamo — onda se najprije može reći da se onaj tko sastavlja repertoar nalazi u poziciji Isusa Krista koji treba da s pet riba nahraniti dvije tisuće ljudi. Cini mi se da svih razgovori oko repertoara Drame HNK moraju započinjati od nemogućnosti da se mnogostruko zahtjeva potpuno zadovolji s tako malim brojem mogućih premijera u sezoni. Sto se tiče mišljenja da nismo dovoljno igrali domaću klasičnu, možemo samo navesti nekoliko brojeva i naslova premijera. Naime, od 29. studenog 1969. do 1. srpnja 1971. odigrano je 12 premijera, i to devet domaćih i tri strana djebla. Omjer, vjerojatno bez presedana, u praksi ne smo HNK nego i drugih kazališta Zagrebu, od oslobođenja do danas. Možemo sad govoriti o tome zašto je bio izveden ovaj a ne onaj autor ili ovo a ne ono djelo, ili o domaćima predstava, ali to je stvar pojedinačnog ukusa i, konačno, tema drugih razgovora.

Svaka se generacija želi potvrditi na Krleži

HT: Postoji prigovor da je HNK svojedobno postavilo Krležinu dramu »U agoniji« u dvije različite redateljske verzije, dok s druge strane nikada nisu bile prikazane neke od »Legendi«, što se dosad opravdava nedostatkom tehnike.

SARČEVIC: Kad je riječ o dvjema »Agonijama«, treba poći od činjenice da je Krleža pisac na čijim su se tekstovima umjetnički potvrđivale generacije glumaca i redatelja. Pošlo se od »Agonije«. U preminim razgovorima oko podjele uloga uvidjelo se da u ansamblu za pojedine uloge postoji više od jedne kombinacije, da imamo više Laura, Križovaca i Lembača. Tada se rodila, a poslije realizirala ideja o dvjema predstavama »U agoniji«. Mislim da je to bio dobar potez koji je dao vrijednih rezultata.

A što se tiče »Legendi«, o njima zaista nije moglo biti govora prije rekonstrukcije zgrade, dok su predstave »Agonije« pravljene prije ponovnog otvorenja i one se »vuku« još iz onog našeg »čergaškog« perioda. Osim toga, na pomolu je 80. obljetnica Krležina života, kad ćemo odigrati barem pet njegovih tekstova. Tu postoje veliki planovi s mnogo interesantnih ideja. U svakom slučaju, jedan narod kašto je naš treba da je doista sretan što ima Krležu. Mislim da je to neka vrsta parametra nacionalne dramaturgije i u literarnom i u izvođačkom smislu.

Naš minus: nedostatak »navijske atmosfere«

HT: Prateći ostvarenja Drame HNK imaju mišljenja da su ona ispod stvaralačkih mogućnosti snaga koje je Drama dječiju. Posebno je učvršćeno mišljenje da je ansambl premalo angažiran tijekom jedne sezone, što se dovodi u disproporciju s njegovim brojem i mogućnostima.

PETAR SARČEVIC,
direktor Drame HNK

vježbalište za domaće pisce, nego kazalište koje će značiti ono što se od njega očekuje u svakoj sredini, u svakom vremenu i svakom narodu.

Držim da HNK treba igrati i domaću i stranu klasičku. Kad kažem klasičku, ne mislim pri tom na prašnjavost, mislim na trajnu vrijednost. Jednom sam rekao — pa mi se poslije prigovorio da se toga nisam pridržavao — da HNK treba pridržati konstituiranu hrvatskog nacionalnog bića u ovom trenutku. Mislim da je to najnormalnije, i ne samo to — to je primarna funkcija kazališta, a to konkretno znači da ima predstava (kažem, predstava, a ne djela!) koje u određenom trenutku imaju svoj pravi odjek, svoj pravi smisao u vremenu, u svijetu u kojem živimo. To znači da ne radimo nešto što će ići mimo događaja koji se zbiraju oko nas. Dakle, čini mi se da tu leži funkcija kazališta, a to ovisi i o djelima i o izvedbama po-djednako. Mislim da nije bit stvarno u tome da se sad »naslaže« pet tekstova — jer to nije neki osobit problem i to svakako može napraviti — nego je problem u tome da te predstave zazvute pravo, da se ne dogodi da predstava bude napravljena pa da ode u muk, bez odjeka, kao kad vikneš u gluhi spilju.

Maksimalno djelovanje

HT: Spominjali ste gostovanja izvan Zagreba. Kako vidite ulogu Drame HNK u kazališnom životu čitave Hrvatske?

SARČEVIC: Odgovor na ovo pitanje započeo bih jednom točnom tezom Vlade Gotovca, izrečenom na nekom skupu, da smo mi Hrvati premašili narod da bismo imali provincije. Drama HNK nastoji i nastoji te da djeluje u Hrvatskoj, gdje to bude moguće. Umjesto deklaracija reći ću vam nekoliko podataka.

Ove sezone, pored Karlovca, s kojim smo imali izvrsnu suradnju, gostovali smo u Splitu, Šibeniku, Zadru, Sisku; željeli smo i u Dubrovniku i u Rijeci, međutim, do toga nije došlo, ali ne našom krvnjom. U Ozlju smo izveli Raosovu dramu »Navik on živi ki zgne pošteno«; s njom ćemo sudjelovati na Splitskom ljetu i na Šibenskim večerima. Sa svim spomenutim gradovima, uključivši i Varaždin, održavat ćemo i dalje veze, na načelima gostovanja i razmjene. U čitavom tom kompleksu, koji se uspješno razvija usprkos finansijskim nedaćama, ostaje otvoreni problem Osijeka, koji nekako ostaje po strani.

I na kraju, kad je riječ o gostovanjima, moram istaknuti da će Drama HNK ići sezone konačno krenuti u pohode u osvajanje »velikog svijeta«, u Rumunjsku, Čehoslovačku i Demokratsku Republiku Njemačku. Vjerujem da ćemo hrvatsku kazališnu umjetnost reprezentirati u skladu sa zahtjevima koji se pred nas postavljaju i kod kuće.

Razgovor vodio:

Franjo Marinković

HT: Koje mjesto, po Vašem mišljenju, pripada Drame HNK u općoj hrvatskoj kazališnoj situaciji?

SARČEVIC: Drami HNK pripada ono mjesto koje ona sama sebi izbriši u kazališnoj, odnosno društvenoj situaciji trenutka. Drugo je pitanje što tko od nje očekuje.

Drama HNK neće biti muzej-kazalište, neće biti gledalište za školsku lekturu, niti

Ivan Raos: »Autodafe mogu očekati...«

Prigodom obnove HNK dignuta je takva buka kao da je poklonjeno i učinjeno Zagrebu bogzna što, iako je rekonstrukcija HNK bio prvi ozbiljni zahvat u postojeći fundus koji datira iz vremena kad je Zagreb imao manje od sto tisuća stanovnika. Hvalospjevi ljestovi i funkcionalnosti rekonstruirane zgrade HNK nisu ipak mogli prikriti činjenicu da je nebrigom gradskih i republičkih organa glazbena i kazališna tradicija Zagreba dovedena u nezavidan položaj. Premalenim i nikakvima investicijama u glazbeno-kazališne djelatnosti u gradu Zagrebu posjetioци kazališnih i koncertnih dvorana dovedeni su u položaj da im se zid, strop ili luster sruši na glavu...

Glazbeno-scenski ansambl bez krova nad glavom

Pogledamo li malo bolje sadašnju situaciju nekih naših glazbeno-scenskih ustanova, moramo se, htjeli ili ne htjeli, zamisliti nad činjenicom da je Zagreb središte nacionalnog glazbenog i kazališnog života.

Rekonstrukcijom zgrade ipak nije riješen prostorni problem umjetničkog kolektiva HNK. Očito je da jedna jedina pozornica nije dovoljna za tri postojeća umjetnička ansambla.

U još težem položaju jest Dramsko kazalište »Gavella«, kojega je zgrada u vrlo nerutnom stanju. Scenska rasvjeta u tom kazalištu datira još otprilike prvog svjetskog rata, te predstavlja životnu opasnost za tehničko osoblje koje njome barata. Gledalište je dotrajalo, poderani naslonjači ostavljaju tužan dojam. Osim toga, kazalište nema dvorane za pokuse, što onemogućuje solidan rad. Gotovo isto moglo bi se reći za »Komediju«, kojoj je pozornica za repertoar što se izvodi premašena i preniska. Rasvjeta je također zastarjela i preslaba. Ovo kazalište oskudjeva skladišnim prostorom; nadalje, nema drugog prostora osim pozornice za pokuse, a i radiionice su također veoma skučene. Uza sve to nisu riješeni ni imovinsko-pravni odnosi kazališne zgrade: ona je nekad pripadala franjevcima, koji se još uvijek pozivaju na svoja imovinska prava. Zagrebačko kazalište mlađih nema upoće vlastite dvorane s pozornicom. Jedino posjeduje zgradu gdje se održavaju prvi pokusi, studijski rad s djecom itd. U istoj su zgradi smještena administracija, radionice i skladišta. Ovi su prostori potpuno neprikladni i nedostatni za svrhu kojoj služe.

Zagrebačka filharmonija održava pokuse i koncerte u koncertnoj dvorani »Istra«, koja je već postala čuvena po škripi stolica. Već godinama se uzalud čeka dovršenje nove koncertne dvorane.

»Lado«, folklorni ansambl Hrvatske, ne posjeduje vlastitu dvoranu za nastupe, nego povremeno nastupa po kazalištima i drugim dvoranama grada. Radne prostorije »Lada« su trošne, osobito su sanitarije nehigijenske. Objekt vapi za temeljitim preuređenjem. Malo kazalište »Trešnjevka« ima plitku pozornicu koja ne daje dovoljno mogućnosti za izvođenje dramskih i ostalih scenskih djela.

Dvorana »Jazave« također zahtijeva obnovu.

Spomenimo i činjenicu da Zagreb uopće ne raspolaže prostorima za ljetne priredbe, čak ni takvima kojih bi uređenje zadovoljavalo minimum.

Ansambl RTV-Zagreb, kao npr. Simfonijski orkestar, zbor, revijski orkestar te Zagrebački solisti, također nemaju odgovarajućih dvorana za pokuse i nastupe.

Hrvatski glazbeni zavod raspolaže duše odgovarajućom dvoranom, no njegovu djelatnost guši sustanarstvo s Muzičkom akademijom.

Problem kadrova

Posljednjih godina sve više dolazi do izražaja problem kadrova u glazbeno-scenskim ustanovama grada Zagreba. Rješenje tog problema ovisi o radu Kazališne i Muzičke akademije. Obje ove akademije rade u veoma skučenim i neprikladnim prostorijama čime je ograničen broj polaznika. Pogotovo je teška situacija u Mužičkoj akademiji, koja nema vlastite zgrade, a ni studentskog doma koji bi bio ureden za specifične uvjete rada njezinih polaznika.

U pitanju kadrova postoje velike razlike između kazališnih i glazbenih djelatnosti: dok glumački kapaciteti zagrebačkih kazališta nisu potpuno iskorišćeni, rad zagrebačkih orkestara je otežan nedovoljnim brojem muzičara. Ni jedan orkestar nije potpun.

O NEZAVIDNOJ SITUACIJI SA SCENSKIM PROSTOROM U ZAGREBU

POTREBE VEĆE OD MOGUĆNOSTI?

Planovi koji ostaju na papiru, očevidno su papirnati!

Muzičari jednog orkestra pomažu u drugom. Istodobno, zbog povoljnih radnih uvjeta velik broj naših kvalitetnih muzičara otišao je u inozemstvo.

U pitanju su sredstva

Komisija za investicije u glazbeno-kazališnim djelatnostima Prosvjetno-kulturnog vijeća Skupštine grada Zagreba izradila je »Plan razvoja glazbeno-kazališnih djelatnosti u gradu Zagrebu do 1985. godine«. U tom »Planu« predložene su slijedeće promjene u organizaciji kazališno-scenskih ustanova:

— bolje koordinirati programe ustanova i djelatnosti sličnog sadržaja i

bolje izdiferencirati njihove umjetničke fizionomije,

- osnovati visoko-stručnu zajedničku propagandu svih glazbeno-kazališnih djelatnosti u gradu služeći se modernim metodama informacije i propagande s posebnom službom animiranja i informiranja članova radnih zajednica i širokih slojeva građana Zagreba,
- osnovati zajedničku prodavaonicu koncertnih i kazališnih ulaznica,
- integrirati sve kazališne radionice,
- ujediniti administrativne i finansijske službe glazbeno-kazališnih ustanova i uvesti moderne birotehničke metode.
- Zagrebačkoj filharmoniji priključiti operni orkestar s tim da filhar-

monija osim simponijskih koncerata daje službe i operi«.

Uz ove promjene u organizaciji Komisija predlaže i investicijske zahvate kojima bi se riješili osnovni problemi glazbeno-scenskih prostora. Tako se predlaže generalna rekonstrukcija DKG (potrebna sredstva: 50 mil. dinara), te gradnja nove zgrade ZKM (potrebna sredstva: 30 mil.). Predviđa se gradnja Scenskog centra koji bi bio servisna ustanova a imao bi dvije moderne i prostorne pozornice od 1200 i 500 sjedala, središnje radionice i skladišta (potrebna sredstva: 125 mil. dinara). U planu je i generalna rekonstrukcija starog kazališta u Gornjem gradu (potrebna sredstva: 30 mil.). Predviđeno je i rješenje pitanja prostora za ljetne priredbe. Naime, adaptacijom unutrašnjeg dvorišta bivšeg Jezuitskog samostana i terase, te postavljanjem montažnih elemenata na Jezuiski trg, dobilo bi se 3600 sjedala (potrebna sredstva: 10 mil.). U svemu u idućih petnaest godina trebalo bi osigurati 366 mil. dinara da bi se podmirile potrebe glazbeno-scenskih djelatnosti u okviru razvoja predviđenog urbanističkim planom grada Zagreba. Nadajmo se da ovaj plan neće ostati samo na papiru. Očekujemo da će se odgovorni zaista odgovorno ponijeti i opravdati zahtjeve koje pred njih postavlja razvoj Zagreba — središta nacionalne kulture.

Ivan Cerovac

KAP PO KAP

tako se piće ovaj stari slavenski vinjak

Trenk

suaka kap vijnjaka TRENK daje vam osjećaj posebne ugodnosti i topline
VIVAT PANDUR · VIVAT TRENK!

ŽIVJELI UZ VINJAK TRENK!

Zvezdarski

20 filozofija

RAZGOVORI S ISTRAŽIVAČIMA

Naš udjel u velikom pothvatu

**U povodu Marijanskog i
Mariološkog kongresa razgovaramo
s jednim od najuglednijih skotista,
fra Karlošem Balićem**

O SUGOVORNIKU

U razgovorima s istraživačima filozofske baštine u Hrvata bilo je do sada između ostalog riječ i o skotističkoj filozofiji. Zahvaljujući sretnim okolnostima pružila nam se prilika porazgovoriti ovaj put s jednim od najuglednijih i danas u svijetu sigurno najistaknutijih skotista uopće, našim zemljakom, profesorom i doktorom fra Karlošem Balićem, kojemu životni poziv bio je razlogom što je dugi niz godina proveo izvan domovine.

Dr. Karloš Balić rođen je 6. prosinca 1899. u selu Katuni, općina Omiš. Poštovši svećenikom-franjevcem u zavičajnoj Dalmaciji, doktorira ubrzo (1927) na katoličkom sveučilištu u Louvainu (Belgia), nakon čega djeluje kao profesor franjevačke bogoslovije u Makarskoj. Godine 1933. preuzima katedru dogmatske bogoslovije Antonianum, papinskog franjevačkog sveučilišta u Rimu, gdje predaje i danas. (Odnedavno je počasnici doktor zagrebačkog Bogoslovnog fakulteta.) Visoki znanstveni položaj i život u Rimu omogućio je dr. Baliću da razvije zamašitu djelatnost i organizira ekipu stručnjaka za rad na različitim područjima filozofske i bogoslovne znanosti. Rukovodi objavljanjem suvremenog kritičkog izdanja sveukupnih djela Duns Scoti. Kao piscu brojnih djela s tog područja, filozofske i teološke, na našem i na stranim jezicima, obratili smo mu se za vrijeme njegova boravka u Zagrebu povodom Marijanskog i Mariološkog kongresa u Hrvatskoj, s pitanjima za nas i za našu javnost interesantnim s filozofiskog stajališta. (z. p.)

dr. Karloš Balić

onu školu, ali nikad nije poistovjetila katoličku nauku s nekom školom, i nikad nije tražila da sustav bilo kojega naučitelja bude mjerilo za prosuđivanje istinitosti drugoga naučitelja.

Biste li nam mogli sažeto eksplicitirati karakteristiku odnosa tomističke i skotističke filozofije (u svjetskim razmjerima) i objasnit nam kako to da je i u nas došlo do obnove tomističke filozofije (neotonizam), a zanemarena je obnova skotističke? Nije li ipak obnovi skotističke filozofije u Hrvatskoj prve polovice 20. stoljeća pomogla djelatnost Karla Eterovića, Petra Grabića, Urbana Talije i napose Teofila Harapina?

— Skotistička škola jest nastavak i usavršenje stare franjevačke škole koja je slijedila nauku »naučitelja milosti« — sv. Augustina, primljenu preko Anselma i viktorinaca. Međutim, Aristotelova glavna djela bila su prevedena na latinski i neki su skolastički pisi posebno crdli u Aristotela nauku i s njom hteli osvijetliti Evandjele. To se mnogima nije svidalo. Sv. Bonaventura kliče: Nemojmo previše ljevit vode u vino, tj. filozofije u Evandelje, da se ne bi vino pretvorilo u vodu. Biskup pariški s ciljem sveučilištem 1277. osuduje mnoge teze nezavisne filozofije, među kojima ima i nekoliko Tominih teza. Franjevački kapitul zahtjeva da se Summa Tomina ne čita bez korektorijske koje su bile napisane o Summi. U to doba Duns Scot je u Parizu i počinje svoje naučavanje. Učenjaci su se nalazili u velikoj tjeskobi, kao što su se nalazili — vell Gilson — za vrijeme modernizma. Duns Scot kaže: Ako jednu nauku osudi biskup sa svim sveučilištem, ta je nauka barem sumnjiva. On ne može slijediti tomizam jer je osuden od crkvenog autoriteta, od Pariškog sveučilišta, koje je onda bilo majka svih katoličkih sveučilišta. Ne može slijediti ni staru franjevačku školu, jer je Aristotel prodro silno u znanost onoga doba. Nije ma ostalo nego da uzme u ruke Aristotel i traži istinu, kao što kaže Pavao VI. u znamenitom pismu »Alma parense.«

U prvoj polovici 20. st. tomizam se obnavlja. Enciklika Leona XIII. »Aeterni Patris« preporučuje posebno sv. Tomu Akvinskoga. Duns Scot je promatran kao preteča svih zabluda protiv kojih se Crkva bore. On je modernizmu redi. No, prigodom obljetnice proglašenja dogme Bezgrješnog začeća, bore se za skotizam posebno u Francuskoj na čelu s Deodat-Marie, u Njemačkoj s Mingesom, u nas posebno rade za skotizam Karlo Eterović, Petar Grabić, Urban Talija i Teofil Harapin. Sav taj rad našao je svoj epilog na Prvom skotističkom kongresu u Zagrebu 1935. kojega su akti objelodanjeni u posebno opsežnom svesku.

Naša je javnost sigurno zanimati kako i koliko su u ediciji »Collectanea franciscana slavicae« zastupani hrvatski pisi. Je li označeno njihovo nacionalno podrijetlo? Sto zapravo sadrži ta edicija, koja joj je namjena i obuhvaća li i filozofiju?

— »Collectanea franciscana slavicae« osnovana su posebno da objelodanjuju akte kongresa franjevačkih slavenskih profesora. Prvi svezak sadrži akte Zagrebačkog kongresa, drugi Krakovskog. U jednom i drugom svesku ima dosta hrvatskih znanstvenih radnika: Grabić, Harapin, Jeličić,

Radonić i dr. Kao što su za vrijeme tata prestali kongresi, tako je prestalo izdavanje ove značajne kolekcije. Na mlađem je naraštaju da uspostavi veze između jedanaest franjevačkih slavenskih provincija i da krene naprijed prema zahtjevima današnjeg postkoncilskog vremena, tražeći i za franjevačku filozofiju podanašnjenje, što je bio lajtmotiv Drugoga vatikanskog sabora. Valja danas činiti ono što su skolastični činili. Oni su uzimali matematiku i prirodne znanosti iz Aristotela, jer nisu imali ništa drugo. A mi danas imamo, hvala Bogu, mnoge stručne knjige iz prirodnih znanosti i moramo uskladiti te tekovine sa starom filozofijom.

U svojim ste raspravama, ali i u polemičkim spisima, pokazali opsežno poznavanje hrvatske filozofske baštine. Kakav je Vaš odnos prema našoj filozofiji? Biste li istakli neka imena ili djela, te njihovo značenje?

Danas je sve jasnija povijesna činjenica da su franjevačke visoke škole bile od velike važnosti za jedan dio hrvatske kulturne prošlosti, pa tako i za filozofiju. Dr. F. E. Hoško nedavno je u tom smislu spominjao podjelu na dubrovački, srednjodalmatinski, slavonski i zagrebački krug. Poznato je usto da su i franjevcu u Bosni i Hercegovini najvećma bili, i jesu, Hrvati, pa bi nas zanimalo kako gledate na njihovo sudjelovanje u hrvatskoj kulturnoj povijesti. Napokon, u čemu je značaj i značenje franjevačkih škola u nas uopće, a spomenutih skotističkih krugova napose?

— Istraživanja Jure Božitkovića, Mije Brlekla, Tome Matića i posebno Emanuela Hoška otkrila su razne pise iz prošlih stoljeća koji su pisali svoja predavanja i razna djela ad mentem Scotti. Iz našeg doba nek mi bude dopušteno spomenuti posebno značajnu raspravu Karla Eterovića o Duns Scotovu volontarizmu, djelo koje je, na žalost, ostalo dosad neobjavljeno. Zatim raspravu Bone Radonića »Duns Scotova filozofija«, koja je objelodanjena u 1. svesku Collectanea franciscana slavica.

Dok sam pisao djelce »Kroz Marijin perivoj i upozorio na utjecaj skotizma na marijanske pjesme Babića, Knezevića i dr., počeo sam istraživati rukopise u zastroškom i Šibenskom arhivu u kojima su sačuvana predavanja raznih autora ad mentem Scotti. Medutim, 1933. bio sam pozvan za profesora na Antonianum u Rim i više nisam imao prigode nastaviti ta istraživanja.

Vratimo se suvremenom značenju i položaju skotističke filozofije. Nedavno je tema jednog skotističkog kongresa (Beč, 1970) bila »Bog i čovjek u nauci Ivana Duns Scoti i u modernoj filozofiji«. Može li se u pogledu navedene teme govoriti o izričito traženju dodirnih točaka skotističke misli s modernom filozofijom, napose antropologijom? O kojim je problemima i eventualnim rješenjima riječ i u čemu valja, po Vašemu mišljenju, danas, a dakako onda i buduće, vidjeti težiste skotističke filozofije uopće?

— Skotizam se od moderne filozofije razlikuje u istim bitnim principima kao i tomizam. No, naglašavanje slobode, intutivne spoznaje, ljubavi, ljudskog dospojevanja i osobnosti privlači mnoge moderne filozofe skotizmu. Cesto je puta rečeno da je Duns Scot Kant 18. st. da je modernist, preteča moderne filozofije. Ima djelo pod naslovom: Duns Scot, Ockam, Luther. To što je prije Drugoga vatikanskog koncila odvraćalo od Scotta mnoge teologe i filozofe, to danas u ovom ekumenском pokretu vraća posebnu pažnju Oštroumnom naučitelju i daje nadu da bi on mogao biti kao neki most između stare skolastičke filozofije i moderne filozofije.

Kako to da do danas nije na hrvatski jezik prevedeno ni jedno Duns Scotovo filozofsko djelo, naročito neka od njegovih važnijih rasprava? Da li takav prijevod možemo uskoro očekivati?

— Duns Scot nije dovršio ni jedno svoje djelo, niti ga je spriredio za tiskak. Zato je bilo teško reći što je njegovo. Mnoge su stranice ostale prazne. Stoga je nedovršena djela veoma teško prevoditi. Osim toga, on je nazvan »oštroumni — subtilis, a zapravo je subtilissimus i difficilimus, a takve tekstove nije lako prevoditi. Prije nekoliko godina dr. Martin Krligin OSB pokrenuo je u Zagru ediciju »Crkveni oči i pisi« (COP), u kojoj bi trebalo objaviti na hrvatskom izbor iz crkvenih otaca i pisača. Od Scottovih djela predviđen je prijevod djela »De primo rerum principio.« To je djelo prevedeno na razne jezike i, eto, nadajmo se da ćemo ga ubrzano imati i na hrvatskom. A kako su drugi narodi to već učinili s ostalim Scottovim djelima, trebalo bi da i mi Hrvati već jednom imamo na svome hrvatskom jeziku sva djela Oštroumnog naučitelja.

Razgovor vodio:
ZLATKO POSAVAC

»PLEŠE LI SE TO U HRVATSKOJ?«

Razigrano kolo na Trgu Republike

Zagrepčani su osam dana mogli (da su htjeli) imati zadovoljstvo gledati predstavnike gotovo svih naroda Europe kako plešu narodne plesove. Kažem »mogli su« zato što ih je vrlo malo došlo vidjeti zadihanje i zažarene plesače. Ne biti radoznao, čini mi se da je vrlo loše. Zagrepčani u ovih osam dana zaista nisu bili radoznni. Ispričavam se predstavnicima plesačkih grupa iz Europe kao i predstavnicima iz naših ostalih republika što o njima neću napisati ništa. Njih sam, naime, samo radoznao gledao, ponekad se divio i bio začuden nad spajanjem rutinskog i trajnog.

Sudbina i identitet jednog naroda vidljivi su za oštrotoko u mnogočemu,

moglo bi se reći čak u svemu. Pa ipak, pjesma i ples naroda vezanog uz zemlju, šumu, stoku, govori mnogo, ili čak sve, o prošlosti i, dakako, budućnosti.

»Pleše li se to u Hrvatskoj?«, čuo sam pitanje izrečeno tudim jezikom. »Da, pleše,« odgovorio je dobromanjerni prolaznik čudeći se pomalo kako ta naša egzotika uvijek nanovo zanima došljake iz Europe.

Plesala je Hrvatska tih osam dana u svom glavnom gradu pred polupraz-

nim gledalištima. Polovicu gledališta ispunili su pretežno stranci. Kasno uvečer, već rijetki prolaznici promatraju su plesače što pjevaju o svojoj ljubavi za Hrvatsku. »Kako su stari!«, rekao je opet netko stranim jezikom. Ništa nisam odgovorio, htijući tom pitaču reći sve. Htio sam hladnim i objektivnim promatračima reći da nema mlađih ljudi u selima zato što tamo negdje u Njemačkoj i Švedskoj sinovi i kćeri ovih staraca i starica kopaju kanale, čiste ulice, nose cigle i dvore njihove bolesnike. Htio sam im reći da ti mlađi i djevojke što su rasuti po Europi, odlazeći sa zagrebačkog kolodvora ponekad sjetno pogledaju prema kipu kralja Tomislava koji dalek i snažan sjedi na svom konju gledajući tamu daleko iznad njih. No, nisam rekao ništa, jer možda je upravo jedan od tih stranaca napisao ovih dana u svojim velikim novinama da tako ogorčena i nacionalistički raspoloženog naroda kakav su Hrvati nema više nigdje u Europi. Trebalо je, dakle, u ovih osam dana pogledati što se pleše u Hrvatskoj i začuditi se nad time da se još uopće pleše u Hrvatskoj, jer ne bi trebalо zaboraviti da se je nedavno izračuna-

lo da je svaki četvrti Hrvat izvan domovine. Nastavimo li tako, ubrzilo će biti svaki treći. I tko zna hoće li onda ikoga biti da u ime Hrvatske pleše na zagrebačkim ulicama.

Trebalo je vidjeti barem ovih osam dana da nam se u domovini pleše uprkos svima i svemu. pa makar noge bile umorne i stare. Možda je to ipak važno da postoje oni koji će svoje sinove i kćeri naučiti makar i suhim oblicima radosti, dobro je da postoje i oni koji će svoju djecu naučiti pjesme koja najčešće prerasta u krik. Netko, eto, mora prenijeti okus pomame za životom. Taj netko mogu i moraju biti ovi hrvatski starci i starice što osam dana plesaju i pjevaju zagrebačkim ulicama, čudeći se kako se nitko ne pridružuje njihovoj radosti. No oni ipak bijahu sretni, ili barem gorkosretni. Trebalо je vidjeti njihove oči što milovahu pogledom taj grad, grad što im je njihova ljubav i ushit nije dao gotovo ništa osim gostoprimgostva u sparnim studentskim sobicama. Više pažnje kod Zagrepčana izazvali su Sioux Indijanci iz Kanade.

Da, plesala je Hrvatska osam dana u Zagrebu, prolazeći ulicama poslije predstave pred okašnjeljim parovima

koji, promatrajući ih, rekoše: »Seljaci!«. U isto vrijeme dok plesahu u Zagrebu Šokci iz Bačke, iz sela Sonte, pozar je progutao nekoliko kuća.

Hrvatska je policentrična zemlja po mentalitetu, geografskom rasporedu, policentrična je politički i tko zna još kako. Umni prijatelj s kojim sam gledao Hrvatsku što poskakuje i pocikuje reče mi da je ta policentričnost u stvari vrlo dobra stvar. Tamo, kažu, u velikom svijetu ljudi se ubijaju i zbog toga što sami sebe ne prepoznaju u nijednom i nikakvom specifičnom obliku življenga. Mi, eto, imamo narod koji u svakom svom dijelu ima posebnosti u imenima, običajima, vjerovanjima, pa i osjećaju svijeta i svog naroda. Imamo narod, reče mi on, što živi među veličanstvenim spomenicima kulture, a Norman Mailer konstatira da čovjek mora postati ubojicom ako putujući 100 km ne nađe na zgradu stariju od sto godina. Isti taj Mailer kaže da je náma u Europi mnogo loše. No, je li ta policentričnost naša prednost ili osnovna nesreća, rekoh zaustavljući pametni i iz riječi mog znacna.

Istina, lijepo je vidjeti narod što pleše na toliko načina i pjeva toliko različito. Bojim se, ponekad toliko različito da oni s juga ne prepoznaju one sa sjevera. Lijepo je to, no ljepota, bit će, prestaje tamo kad se za nju plaća nestajanjem. Samo u umjetnosti ljepotu valja plaćati smrću.

Osam dana odjekivali su sparnim zagrebačkim noćima hrvatske pjesme, a najviše, ne bez prkos: »Mene moja učila je mati: Pjevaj sine — živjeli Hrvati.«

Pa ipak, bila je jedna grupa Hrvata tih dana na Smotri, koju nisu sačinjavali starci i starice. Bili su to Hrvati iz Kanade. Njihovu veliku grupu sačinjavali su samo mlađi i djevojke. No, kojeg li čuda: posebni koncert te grupe nigdje u gradu nije bio oglašen! Publike je stoga bilo veoma malo. Tko je tomu kriv, to se ne zna. Uostalom, što bi se i dobilo s time da se pronade krivac? Krivaca ionako ima previše. Gotovo se svi mi možemo prepoznati kao krivci, i to ne samo zbog neodziva na Smotru folklora...

Zlatko Markus

ODRŽATI I PODRŽATI

(Poslije smotre folklora)

Smotra je oživjela stare zidine Gornjeg grada

»Poslije rata naš je narod bio nekako mrtav, a sada, otkako je počeo folklor svi smo oživjeli, oživjelo je naše selo. Moram reći da nismo bile dalje od Osijeka, ne znamo što je život i mislim da cemo se ovim putem bolje upoznati svi i da će to biti posebna ljubav, jer kako se možemo ljubiti ako se ne poznamo... Živjela sam u kući gdje su bile 52 osobe i gdje je život bio rad, red i ljubav pa ne bi htjela da to izuñne nego da sve prenesemo na djecu.«

KATA KASAPOVIĆ, selo Ivanovci kod Valpova (učesnik Smotre)

»Značaj zagrebačke Smotre folklora u svijetu sve više raste. Od prve, koju smo započeli kao neki pokusa, koja je bila čak dvojbenica, stalno rasie ne samo njezin opseg, nego — možemo kazati — i njezina vrijednost. U poredbi sa sličnim priredbama u svijetu, može se reći, da zagrebačka Smotra folklora zauzima danas ako ne prvo a ono jedno od prvih mjesto u svijetu. Stručni odbor i organizatori nastoje iznjeti ono što je još u narodima živo održano. Ta izvorna baština narodnog blaga na Smotri je u tolikoj mjeri zastupana, kao u nijednom narodu koji slične priredbe njegeje. prof. dr. MILOVAN GAVAZZI, Zagreb

»Moram posebno zahvaliti stručnjacima i entuzijastima koji su u šest godina Smotru doveši do svjetske vrijednosti i koji su uložili toliko truda da Zagreb dobije i svijetu dade na uvid ovakvu manifestaciju. Time ne mislim da domet Smotre ne može biti još veći i ako nam prilike dozvole mi cemo ju svake godine još usavršavati i dotjerivati. Ali Smotra nije i ne smije biti shvaćena kao neka naša priča, kao jedna lokalna priredba »ARTO-a«, jedne zagrebačke ustanove, jednog malog kruga ljudi i entuzijasta. Smotra je začeta u »ARTO-u«, ali ona je danas daleko prerasla njegove snage, ona je postala svojina čitavog grada i Republike. I jedino kao takva može dalje opstati. A to drugim riječima znači da mora ubuduće biti i od čitavog Zagreba i Hrvatske podržana i zbrinuta, kao vrijednost koja će dati i Zagrebu i Hrvatskoj mnogostruke privredne, kulturne i moralne protuvrijednosti.«

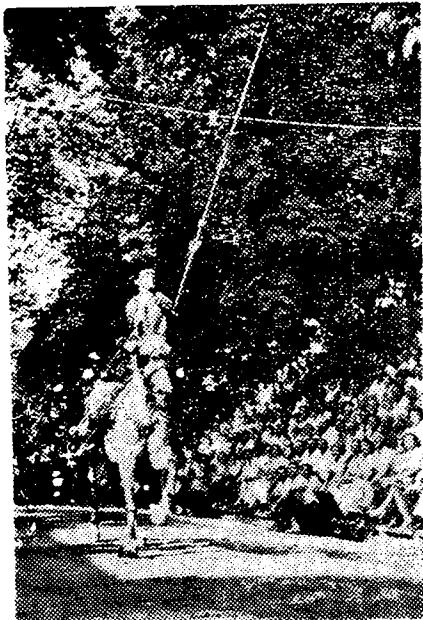
PETAR MIHANOVIĆ, direktor »ARTO-a«

Ova tri mišljenja poslije Seste Smotre folklora u Zagrebu neka budu dovoljno jasnja upozorenja za buduće. Ne smijemo se ponovo zavaravati: ništa ne dolazi samo od sebe i sve je mnogo lakše zanemariti nego uščuvati. Tako je i sa Smotrom folklora, danas već veličnom svjetskom priredbom, čije vrijednost, čini mi se, zbg kratkote vremena uopće još nismo svjesni. Sto Smotra znači našem nepoznatom čovjeku iz naroda, seljaku? Sto Smotra znači u naučnim krugovima unutar naših granica i izvan njih? Svjetskoj kulturi? I, što Smotra znači za onc koji je zapravo jedini održavaju i koji je pokreću? Tri nam citata riječito na ova pitanja odgovaraju. Smotra, koja je ove godine okupila više od sedesetak narodnih grupa i oko dvije tisuće pojedinaca, pretvorila je Zagreb u čudesno sastajalište nepatvorenog narodnog duha od Jugoslavije i Bugarske do Kanade, najveće svjetsku otvorenu pozornicu narodnog, uistinu amaterskog, stvaralaštva, i po kompleksu etnografske naivne svrstala se među najveće suvremene festivalne izvornog umjetničkog iz-

raza. Ta Smotra, koja će ubuduće sigurno značiti Zagreb najveću atraktivnost u turističkom i kulturnom i privrednom pogledu, ipak je u opasnosti da zbg našeg tradicionalnog nerazumijevanja zamre, nestane, uvene. Brigu koju je brinuo nad održavanjem dosadašnjih Smotri »ARTO« mogli bi okarakterizirati kao groteskno nastojanje jednog Davida koji godinama uvjera Golijata čak i u takve nužnosti da se minihod folklorija ne može održati u isti čas s gradskim prometom ili da opstanak i organizacija čitave priredbe, manje ili više, ovisi »prelijevanju« financijskih sredstava od rizičnog gostovanja nekog strang cirkusa. Istina, organizatori naglašavaju veliku pomoć ove godine ZET-a, ZTP-a i još nekih poduzeća, koji su potpeli maksimalno pomagati i uvidati značaj te priredbe, ali nerazmjer između potreba i uvidanja je tolik od strane ostalih, da je pod teretom briga »ARTO« ove godine skoro paklenuo. Hoće li iduće godine? Možda! Uzmimo samo proračun i namiru troškova Šeste smotre. Citava priredba stajala je oko 130 starih milijuna. Grad je dao 25. Republika 5. Republički fond za kulturu 5 milijuna plus dva za Smotru etnografskog filma, Privredna komora Grada 2, Radiotelevizija Zagreb 30, a od gradskih privrednih organizacija, na račun pružača za oglašavanje i štampanje u Katalogu, »ARTO« je sakupio još oko 30 milijuna. Dakle, ako sve to zbrojimo dobivamo oko 100 milijuna. Daljinjih trideset? Dao je iz vlastitog džepa »ARTO«. Umjesto da nagradimo organizatore, mi od njih tražimo da se upuste u finansijski rizik, da dovedu u pitaje mjesecne plaće svog osoblja, iako taj, često ponajveću shvaćen kolektiv organizatora »zbavac«, zbg ozbiljnosti uspjeha, zove na suradnju čitav štab učenjaka i stručnjaka, plaće njihovu suradnju, radove, dnevnicu, putovanja, sve da Smotra što bolje uspije. Zašto ne bi pored tih naših »siromašnih« Fondova priskočile u pomoć neke tvornice ili poduzeća iz onih krajeva čije etnografske skupine zastupaju te regije, zašto Turistički savez Hrvatske smatra da nijednim dinarom ne treba pomoći Smotru. Zašto Turistički savez Zagreba smatra da je njegovo učešće dovoljno samo sa štampanjem prospekata i plakata? Zašto Ugostiteljstvo smatra da Smotra nije i njegova kad hiljade učesnika i turista za vrijeme te priredbe mora doći u Zagreb jesti i spavati i kad je, htjeli mi to ili ne. Smotra i jedan veliki i neprocjenjivi magnet, među osalim, i za to poštovano naše Ugostiteljstvo. »Smotra folklora« nisu samo te dvije riječi. Osim svih pobuda, u njoj, Smotri, seljstvo je osjetilo jedan novi životni impuls, dokaz za svoje postojanje i novu potvrdu da njegova tradicija nije obezvrijedjena, uvjerenje, kako kaže seljakinja Kata Kasapović, jedan od ovogodišnjih učesnika Smotre iz okolice Valpova, da će se putem Smotre »bojiti upoznati i da će to biti posebna ljubav, jer kako se možemo ljubiti ako se ne poznamo.«

Eto, ako već zbg nijednog drugog razloga, zagrebački bi Smotra folklora, trebalо ubuduće podržati i održati samo zbg ovog kojega navodi seljakinja Kata Kasapović. Nije li taj razlog i od dovoljne POLITIČKE važnosti za sve nas?

Mladen Hanzlovsy

Alka - znamen vitezstva i žrtve

Alku su Cetinjani počeli trčati 1715., u spomen na pobedu nad Turčinom. Prema predaji, njihovi su se konji još pušili od krvi i znoja kad su zagalopali ispod željeznog koluta. Pješačke alke u Splitu, Šibeniku i u Skradinu davno su se zaboravile, a konjičke, koje bijehu u Zadru, Makarskoj i u Imotskomu, prestate su oko 1840. Stoga je Sinjska alka ujezgrila u sebi svu negdašnju tradiciju, ostala znamenom viteštva i žrtve, te se iz ovog dijela »starohrvatske Hrvatske« vazda hodočastilo na Alku, a oni što bijehu zavjetni Gospo Sinjskoj, hodili bi bosi po ljutacu kamenu. Nije se nekoč vutovalo autom, nego se već užežin, uosvist, upost Velike Gospe, Vele Gospojine, kretalo preko Mosora, Svilaje, Dinare i Kamešnice. To su gore koje okružuju Sinjsko polje, te se ono putniku doimlje golemim alkarskim trkalištem, kojemu po rubu izezde bijele neukročene planine.

Priopovijeda mi starac što prodaje lule (zna se, sa Zelova je) kako se negdje noćivalo u Fratarskim dvorima, pa kad bi u zoru sve usnulo mrtvo umorno, jedino se čulo češanje i sanjivo prokljanje buhe napasnice. Danas više nema takve idile, jer su se buhe potamanile, a ide se za tim da se i Alka zatre. Netom je pomaknuta od Velike Gospe, odvojila se od najvećeg dijela puka, a puščane su i glasine kako će se ubuduće trčati tri puta na godinu. Tako bi se napokon uništo zadnji trag viteštva, umjesto alkarskoga nadmećanja pretvorio bi se u nastup za novac.

No tuđin nikad ne može čuvstveno doživjeti alkou. Ona je za nj vazda spektakl, lijepa nošnja ili galop konja. On samo snima slike za uspomenu, i dok se negdje daleko bude dičio »gdje je sve bio«, Cetinjani će divaniti o slavodobitniku Zvonku Videki, o ne-sretnom »Šori«, Frani Barezi, koji ni alaj-čaušem nije uspio odnijeti Alku. U ovdašnjemu puku još živi žudnja za viteštvom, samo se i ona malo osuvernena. Prije su dječaci iz Sičana hodili u Sinj kroz grabrovinu, dolazili očepljani po licu, putem ubili poskoka ili gonili vuka. Sad uz asfaltnu cestu dižu palac, pa kad se natisnu u »viču«, koji nije pravljen po mjeri »vihova gnjata i izduljena koljena, pokazuju ti krave koje su ostavili na pasištu. One prižimaju u škrutu hladu hrastića, od dosade piju žutu vodu iz crijenice. Pitaš li ih o školi, reći će ti kako je na nevolju ta stara kuća »puna nikizi puškarnica, nagnijezdilo se u njima ticā, pa vazda mislimo na tice koji pijuču u suhozidu«. Jasna je njima budućnost, smijulje se. Sad su pastiri, a kad se zamomče — idu na rad u Njemačku.

Alkar pečalbar

I pečalbar može postati alkarem. Naš čovo koji je »privremeno u tudini« znade se vrnuti u zavičaj ne bi li postao slavodobitnikom. Ovu godinu Ivanu Zorici to nije uspjelo, čast je ta dopala Zvonku Videki, korjenjic iz drevne alkarske obitelji. Među alkarma imadu njih dvojica lozom od onih junaka koji su prije 256 godina, skupa sa pet stotina Cetinjanima, ametice porazili nadmoćni-

jega neprijatelja. Andrija Filipović Grčić i Božidar Vučković potomci su Ivana Filipovića Grčića i Pavla Vučkovića. Na ovoj se 256. Alki natjecalo 15 alkara: Josko Milošević, Duje Grčić, Janko Kelava, Ivan Zroca, Ante Malbaša, Ante Bilić, Stipe Batarelo, Ante Gaurina, Zvonko Videka, Andrija Filipović Grčić (pobjednik »bare«), Božidar Vučković, Nikola Talaja, Ante Breko, Duje Ljubić, te alaj-čauš Frane Bareza, pobjednik subotnje »čoje«. Među njima je najveći broj radnika »Dalmatinke«, a imade još vozač, umirovljenik, major, nastavnik, studenti; vojvoda je general Bruno Vuletić.

Alka počinje svečanom povorkom, koja uz gruhanje mačkula dolazi od drevne delmatske utvrde. Na čelu je harambaša s momcima, koji su u uresnim nošnjama sinjskih seljaka. Ovu godinu ne hodi za njima epski lik štitonoš Luke Bijadera, koji je 24 ljeta sreben štit davao pobjedniku. Puk taj štit zove pekom, kanda se u nevolji pod njim može ispeći brašenica kruha. Na kraju su budzovanari i konj jedek, koji kljusa među dvojicom momaka, a simbolizira zarobljena turskog ata. Za njima jaši dvored alkara. Posred povorkе vojvoda uzdom priteže konja, a na koncu je alaj-čauš, nadzornik natjecanja. Konji su urešeni vezenim pokrovom, kubure im obešene o sedlo. Alkaru se povije bijela perjanica na krznenu kalpaku, u trku se vije dolama od modroga baršuna, otkrije se mrka ječerma s tokama, proviri svinuta sabija, kao srebrn kljun ptice nad bojištem.

Konju iz žvala kaplje pjena na Francuzičin dlan, kojim se zaklonila od sunca. Poslije se at preplasi pljeska njezinih dlanova. Uza me sjedi moj Zelovčanin s neprodanim lulama u torbi, ne može se nahvaliti bijele kobile Ante Miluna, koja je sav nemir nosila u repini, u trku okretala njome kao milinskam kamenom. Pa kad bi tako jezdila ravnjemernim galopom, znao je Milun »i tri sride odniti na kopljuk. Teško je objasniti onaj zanos Cetinjana kad alkar kopljem pogodi posred alke. Možda doživljuju da je tada proboden dušmaninovo srce. U taj tren vidиш kako fratar skupu s vojnicima skače na noge, s prozora maše Sinjanka koja na pragu povija dijetu, da joj ne bi promakla ni jedna trka. A može biti da odmalena svikava alkardića.

Alkarski krug Sinjskom krajinom

Nije Alka samo stasiti jahač, »oko sokolovo i čvrsta desnica«. Ona je kušnja svakomu dobu, mjera je slobode i viteštva. Na toj slobodarskoj i junačkoj alci tek ćeš shvatiti koliko su opake riječi nekoga čovjeka (a u zapučku mu vrpca u liku jugoslavenske zastave!) koji ne može podnijeti što seljak nudi spomen-slike Stjepana Radića, s natpisom »Žrtve pale«. Veli mu: »Bojie bi bilo da nosiš pivo! Ponosni mu i bistri težak otpovrže: »Vi nećete umriti od žede, a on je poginija sa žede za slobodom svoga naroda.« Trebalо bi opet Šimunovićev pero da u današnjemu »Alkaru« izrazi sudbinu Cetinske krajine. Nigdje toliko sura kamenja, ni toliko pitoma zelenila. Kad bi njegov mitski Rašica projedio Sinjskim poljem od Trilja do Peruće, prošao bi krajem od tvornice »Cetinke« — što zaposluje njegove Rudice da ne dožive čemernu ljubav po Njemačkom — pa sve do Cetine ujezerene u Perućko jezero. Suša ga je toliko osegnula da posred modre vode počiva ronac na crkvi, koja

je opet izvirila. Na popločenu krovu potopljene kuće sunča se dovučenac iz Njemačke, kao što se nekoč na njemu suočilo grožde za prošek.

U Šimunovićevu priopovijesti »Kukavica« mladiću vrulja izbací bratovu krvavu glavu umjesto ašina ovna. Ne znam može li se zgoditi strašnija sudbina iz onoga doba kad se počela trčati alka. Premda sam samo putnik namjernik, i ja sam u selu Otoku dočuo za današnju sudbinu, skobivši na putu staricu vodaricu koja je »zanimila od žalosti«. Muža joj ratnika prije dvije godine ubi nožem susjed u svadi. Lani joj u Australiji umrije u porodu osmanastoljetna kći. A neko popodne prije dva mjeseca pred kuću banulo crno auto iz Njemačke — dva desetogodišnjeg sina ubio joj dušmanin iz potaje.

Ostaje za mnom samotna starica i sume Kamešnica.

Premda se plete nevoljna sudba oko njegova života, ovdašnji je čovjek žilav. U Otoku te iznenadi nova krasna škola, niz netom izgrađenih kuća. Zaloste se ljudi što su sad prazne, i što je ovaj

tren izgorjela kuća u kojoj je od desetoro ostalo na topragu samo dvoje starih i dvoje nejakih. Nadaju se svim povratku iz pečalbe, a to je očito i potomu što užidaše grobnice. Ufaju se u HC »Orlovac«, s koje sad presahnuju vrela ubavih rječica, izvori iz stanca kamena. Ne valja im ništiti nadu, jer se u momu kraju, nakon izgradnje najveće hidrocentrale u ovomu dijelu Europe, započilo dvoje naših žitelja: jedan na ulazu, a drugi na izlazu tunela! Očito se ponekad znade i našaliti »naša sudbina«.

Top i zvono

Alkarski dan završava svečanom povorkom kroz Sinj. Zvone zvona, grme topovi. Dim mačkula otplovljuje skupu s prvim oblacima. Mimohod sad imade svoga slavodobitnika, na kopiju Zvonka Videke vije se plamenac, na vjetru smorcu leprša hrvatska zastava.

JOZO VRKIĆ

PRISTUPNICA ZA ČLANSTVO U MATICI HRVATSKOJ

Molim da me primite za člana Matice hrvatske

Ime i prezime: _____

Zanimanje: _____

Mjesto, ulica, broj: _____

Pošaljite mi: _____

_____ kom. pristupnica za moje prijatelje, koji također žele postati članovi Matice hrvatske;

_____ kom. značaka Matice hrvatske (I značka ND 10.-);
Godišnja članarina iznosi ND 20.- a za studente, đake i djecu ND 10.-.
Molimo da uz pristupnicu doznačite i članarinu na naš račun br. 301-8-2185.
Doznake iz inozemstva uplaćuju se na naš devizni račun kod Kreditne banke u Zagrebu br. 301-620/1001-32000-523.

Datum: _____ (potpis)

OBLJETNICE I PROSLAVE

O PROPUSTIMA U PROSLAVLJANJU ZNAČAJNIH OBLJETNICA KOJI SE NE BI SMJELI PONOVITI

Javne manifestacije — predavanja, koncerti, predstave, postavljanje spomen-ploča — prigodom kalendarskog vraćanja kakvog znamenitog datuma prelaze svojim djeleovanjem trajanje konkretnе proslave, jer jedne ostavljaju materijalne tragove pobudne i za budućnost, a sve trajno urezju u sjećanja suvremenikā utiske i saznanja, po kojima će i oni i njihovi potomci stvarati svoju viziju o slavljenoj ličnosti ili zgodi i zauzimati stav prema njima.

Zato su takve komemoracije mnogo važnije nego li se na prvi pogled čini, pa ih u nas, kojima je prošlost toliko značajna i poučna, valja propagirati, redovito održavati, brižljivo i temeljito pripremati i učiniti dostupnima što širim krugovima svih narodnih slojeva, da bi u potpunosti udovoljile svojoj namjeni.

Da li se to u praksi provodi, neka pokažu ova iskustva s tri »nedorečene« proslave naših književnih velikana.

DUBROVNIK,

6. LISTOPADA 1967.

Otkriće spomenika Marinu Držiću održano je u okviru »Znanstvenog savjetovanja o Marinu Držiću, piscu hrvatskom«, koje je Matica hrvatska priredila u Dubrovniku 4—6. X. 1967., o 400-godišnjici smrti jednog od najvećih naših pjesnika i komediografa, koji još uvijek živi na našim, pa čak i svjetskim pozornicama. Dug niz referata održanih tih dana objavljen je u reprezentativnom »Zborniku radova o Marinu Držiću« (Matica hrvatska, Zagreb, 1969), u kojemu, na žalost, nema fotografije prvog Držićevog spomenika (dara Ivana Meštrovića) na mjestu, gdje je postavljen, u dvorištu dubrovačke Galerije umjetnina na Pločama (daleko izvan Grada!). O samom otkriću naći ćemo u »Zborniku« na stranama 503—505. šturu bilješku, kojoj daje vrijednost povijesnog dokumenta tekst prigodnog govora prof. Pera Portolana, direktora Pedagoške akademije i člana Upravnog odbora Matice hrvatske u Dubrovniku, iz kojega ću citirati (i potpisati) neke ulomke:

»Veliki pjesnik čekao je puna četiri stoljeća da mu njegov narod podigne spomenik... da se ovako simbolično vrati u svoj Dubrovnik... Sticaj o kojnosti je htio da mu se ta davnašnja želja ni danas neće ispuniti, jer mu spomenik u mjesto u gradu, među gradskim mirima, otkrivamo ovde u atriju Galerije, jer ma kako to zvučalo paradoksalno, za brončani lik Marina Držića Vidre... kao da nema mesta u njegovu Gradu... on čeka pred vratima da mu damo mjesto na jednom od naših trgova.«

Dopunu i objašnjenje ovim aluzijama govornika, uvjetovanim »sticajem o-kolnosti«, pruža nam novinska polemika, koja je prethodila, a i slijedila otkriće (potpisani upućuje na nju na strani 433 spomenutoga »Zbornika«), i u kojoj su, na žalost, i neki stručnjaci pokušali eliminirati i Držića i Meštrovića tobože »stručnim« razlozima,

premda je i previše očito, što u stvari pokreće njihove filipike... (Tako je nekako i splitski znanstveni radnik dr. D. Kečkemet malo kasnije utrošio stotine petlinskih redaka da stručno opravda — ukidanje ulice Petra Savića u Splitu, dok npr. u Beogradu nikom pametnom ne smeta ulica Majke Jevrosime ili čak — vile Ravijoje...).

I tako je najslavniji sin Dubrovnika izbačen iz svog rodног grada i prislonjen, kao stari teatarski rekvizit, o jedan zid bolničko-zatvorskog dvorišta jedne mrtve zgrade, daleko od vreve i života Grada, kojemu njegovi Pometi i Petrunjeli svakog ljeta obnavljaju radost i životnost...

U jutro otkrića nebo je bilo za jug neobično sivo, kao da će svaki čas propakati kišom, nije se okupio narod pod barjacima i u jedinstveno lijepim nošnjama, koje se bezobzirno eksploriraju za vašarske parade, samo je nekoliko Dubrovčana i nas, sudionika Simpozija, pješačilo, šuteći, kao na sprovod, do zdanja, gdje je kao »po kazni«, određen boravak dum Marinu.

Jedino je On bio vedar: s onim divnim izrazom superiorne, ali indulgentne ironije, koji Mu je Meštrović onako uspjelo udahnuo (dok su Ga drugi modelirali Kao besmislenu raskrećenu žabu), kao da je šaptao s ugurskim i čvrstim optimizmom: »Ne cvijelite, gospodi, ovo je samo prova (pokus), kako se vazda u teatru čini, dočekat ćemo mi i pravo otkriće, ne bojte se...«

I doista: otkrića toga dana kao da i nije bilo, pitanje ove proslave ostaje otvoreno. Tko će se zauzeti da se ona što prije dostoјno i u punu sjaju općenarodnog veselja dovrši, a dum Marin uvede u Grad, gdje ga svaki srce i svaki kamen očekuje?

NAŠICE,

19. LIPNJA 1971.

Scnska praizvedba »Satira« M. A. Relkovića odigrala se u okviru jednog simpozija, posvećenoga ovog puta »Slavonskom Andriji Kačić-Miošiću«, M. A. Relkoviću, čiji je »Satir« »mala slavonska enciklopedija 18. stoljeća«, »prva naša svjetovna knjiga angažirane književnosti«, »najčitanije djelo u najširim slavonskim slojevima... kojega jezik utemeljuje standard hrvatskog književnog štokavskog jezika davno prije Iliraca«, kako smo, među ostalim, čuli u dugom nizu referata prvih imena hrvatske znanosti i kritike. (O tomu je, uostalom, »Hrvatski tjednik« izvjestio u broju od 23. VII. 1971.)

Ovaj prvi pokušaj da se »Satir« prenese na kazališne daske 210 godina nakon što je spjevan, ostvarili su našički kazališni amateri (već poznati

po drugim uspјelim izvedbama) pod vodstvom prvaka osječke drame Iice Tomljenovića doista uspješno i u mnogom pogledu nenadmašivo, jer je prirodan okvir šume, pune posebnog ugoda, u kojoj su igrali, maštovita koncepcija i čvrsta ruka redateljeva, pogodena karakterizacija svih likova od strane glumaca (od kojih je Mirko Kladarić dobio i nagradu »Večernjeg lista« za svog Satira) i nepatren ćar narodnih običaja, pjesama i plesova stvorile privlačan spektakl, koji se drugdje teško može zamisliti i u kojemu su došli do punog izražaja prisni, jednostavni, a ipak poetični stihovi staroga Relkovića, pa će ih brojni i oduševljeni gledaoci sigurno zadržati u ugodnom obnovljenom ili prvi put stečenom sjećanju. Kako je još i tisak pohvalio i adaptaciju i izvedbu, valja zaključiti da je ova proslava bila »pun pogodak«...

Ipak, neovisno od nje, doživio je ovaj prvi scenski »Satir« nešto što je teško preučjeti. Njegov autor, pisac ovih redaka, namijenio ga je, prilikom obljetnice postanka spjeva i smrti Relkovićeve, osječkom kazalištu. Srdačnim pismom tamošnjeg direktora drame Ivana Martona od 12. III. 1969. i objavama u tisku tek je uzet u obzir za slijedeću sezonu, ali je onda to palo u zaborav, premda je kasnije osječko kazalište doživjelo redom nekoliko repertoarnih promašaja, koji su ga ozbiljno ugrozili i moralno i materijalno, kako je poznato. »Satir« se ipak nisu sjetili, premda bi on njima pomogao, a njegova izvedba na sceni slavonskog kulturnog središta učinila bi mnogo više za populariziranje Relkovića, osobito u redovima školske omladine i na gostovanjima po čitavoj regiji, nego načiška izvedba, kojoj toliki trud i trošak omogućise samo dvije izvedbe prigodom Simpozija, pred nužno ograničenim auditorijem. Dugo, kojim je M. A. Relković zadužio i Slavoniju i čitav hrvatski narod, nije time dovoljno uzvraćen, a i ova je proslava jednog značajnog tvorca naše kulturne izgradnje ostala nepotpuna...

SPLIT,

14. KOLOVOZA 1970.

Praizvedba opere-oratorijske Borisa Papandopula »Marulova pisan«. Marko Marulić Splitčanin dovršio je svoju epsku pjesan »Judita« 22. travnja 1501., a prvo njen izdanje, za koje mi znamo, složeno je u venecijanskoj tiskari 13. kolovoza 1521. S obzirom na oba datumna, ova godina 1971. jubilarna je, pa kad se zna za jedinstveno značenje »Judite« u hrvatskoj književnosti, kulturi i borbi za održanje, moglo se očekivati da će »Maruliceva 1971.« biti obilježena čitavim nizom reprezentativnih proslava i manifestacija. Na žalost, ništa se takvo nije poduzeo ni priredilo nigdje u Hrvatskoj, pa ni u Marulicevu rodnom Splitu, osim što je na lanjskim splitskim ljetnim priredbama zaslugom Nespličanina, tadašnjeg direktora splitske opere, Mladenu Bašiću, prikazana praizvedba opere-oratorijske jednog od najistaknutijih hrvatskih skladatelja Borisa Papandopula,

na riječi potpisnoga, »Marulova pisan«, o postanku njegove »Judite«, što je i u podnaslovu rečeno: »Kako Marul Judit složi u versih hrvatski«. Bogata inspiracija te kompozicije, koja kulminira u veličanstvenoj »Molitvi suprotiva Turkom« i himni Splitu na kraju djela, bila je iznimno srdično primljena od splitske publike i stranih turista (koji s golemim interesom hrle na naša originalna djela, a mi im uporno serviramo »bogečke« izvedbe svjetskog repertoara!), a jedan je strani muzikolog-namjernik noćima dolazio da proučava partituru, koja je po danu bila zauzeta, jer se djelo studiralo do posljednjeg časa, i samo izvanrednom zalaganju zbor, orkestra i tehnike splitske opere i pozrtovnoj suradnji istaknutih zagrebačkih opernih prvaka valja zahvaliti što je premijera uopće održana.

Sve stručne ocjene predstave i njenog prijenosa na zagrebačkoj televiziji bile su pozitivne, čak i u stručnom tisku u Londonu, autor glazbe dobio je za nju nagradu, jedino je krugu oko »Splitskog ljeta« (mahom nestručnjacima) i lokalnom recenzentu-amateru (vidi, npr., njegov napis o »Stravinskome«) štota smetalo, osobito »nacionalni momenat« u djelu, premda ničega takovoga u njemu nema, osim što su prikazane pobude postanka »Judite« i što se citira i glosira njen originalni naslov. To je, doduše, smetalo i predratnim unitaristima, osobito četniku Viloviću u famoznom »Narodnom listu«, »jedinom nacionalističkom organu u banovini Hrvatskoj 1939—1940, koji se mnogo bavio Marulicem (naravno, sa svojega gledišta), pa i poslijeratnom direktoru splitskog Gradskog muzeja, bivšem uredniku »Pobede«, koji je čak dao gravirati neku spomen-medalju, na kojoj za »Judite« piše samo to da je spjevana »na način starih začinjavaca«... Bilo je toga još, ali misili smo da je »odumrlo«... Uslijed toga i uslijed poznatih osobnih trivenja u splitskom kazališnom svijetu, Papandopulovo djelo, iskrena i zanosna pjesma Splitu, koji on toliko voli (to je dokazao već prije 35 godina oratorijem »Muka Isusova«, po motivima splitskog pučkog pjevanja, koji upravo sada ubire senzacionalne uspjehe, a mi, ondašnji novinari, malo smo ga drugačije dočekali i poduprli 1935. nego današnji recenzenti domaći novitet!) imalo je silu neprilika već lani, a ove se godine »Splitsko ljet« mjesecima lopalo njime zapostavljajući ga čitavom repertoaru i obećavajući jednu reprizu na kraju, koja je, naravno, otpala... Treba vjerovati da će splitski kazališni krugovi stvoriti nešto mnogo bolje za doličnu proslavu »Maruliceve godine«, kojoj je »Marulova pisan«, kako je već lani rečeno, htjela biti samo uvod.

Gornje tri proslave izabrane su na sumice iz velikog broja propuštenih ili nedovoljno iskorisnenih slučajeva, koji bi se mogli isto tako navesti. Potpisani se odlučio za ove i radi toga što je slučajno imao u njima udjela, a vlastiti je doživljaj najtemeljnija provjera. Kao primjeri naših komemorativnih priredaba svejedno je da li su se one odigrale jučer ili danas, glavno je da se ne ponove sutra.

Vojmil Rabadan

karte na stol

PITANJA

Kardinalu dr. Franji Šeperu, predstojniku rimske kongregacije za nauk vjere, i dr. Franji Kuhariću, nadbiskupu i metropolitu zagrebačkom

Na međunarodni Mariološko-marijanski kongres u Zagreb i Bistricu došao je primas Belgije, kardinal Léon Joseph Suenens. Osim toga što je kardinal Suenens reprezentativna ličnost svoje zemlje, on je u cijavu svijetu poznat i kao iskren i slobodoljubiv kršćanin i teolog.

Zašto kardinala Suenensa nije nitko službeno dočekao na zagrebačkom aerodromu; zašto je u svoje zagrebačko boravište odvezan privatnim automobilom; zašto nije službeno pozdravljen u Dvoru zagrebačke nadbiskupije, i zašto, na kraju, u tom dvoru nije i odsjeo, kao što bi mu po rangu i ugledu pripadalo? Zatim, zašto pozdravni govor kardinala Suenensa izgovoren u zagrebačkoj katedrali nije prevođen na hrvatski, kao što su prevedeni govorovi ostalih sudionika; zašto je kardinal Suenens bahato ignoriran na primanjima, te je morao sjediti manje više sam za svojim stolom? Znalo se da je kardinal Suenens pripremio govor za svećanstvo u Bistrici; zašto mu nije bilo dopušteno da taj govor izgovori, to više što je tamo izgovoreno toliko nepotrebnih riječi?

Treba li govor kardinala Sepera na Bistrici, u kojem je kardinal Suenens otvoreno napadnut, smatrati kao odgovor na ova naša pitanja?

Zašto je kanon svećane mise na Bistrici bio govor na latinskom, a ne na hrvatskom? Zašto nije bilo službene Papine poruke Kongresu umjesto loše reprodukcije emisije Radio-Vatikana i Papinih rijeci upućenih zapravo turistima okupljenima u Castelgandolfu? Dobro se zna da se svim kongresima Papa posebno obraća! Zašto je kongres u Hrvatskoj u tom smislu bio ignoriran tek napomenom i pozdravom "dobrom narodu onoga kraja"?

Stovana gospodo, očekujemo vaš odgovor, ako nam ga možete dati...

Drugu Stevi Radanoviću, predsjedniku Sindikata radnika uslužnih djelatnosti SRH

Potkraj VI. mjeseca ove godine prigodom podjele školskih svjetododžbi i nagrada najboljim dascima osmogodišnje škole zagrebačkog poduzeća "Čistoće", koja ju je organizirala u suradnji sa Zavodom za kulturu i obrazovanje Škola je poohadalo ukupno 70 učenika, red-

nika "Čistoće", održana je mala svečanost na koju su bili pozvani predstavnici sindikalnih foruma, među kojima su bili i drugovi: Stevo Radanović, predsjednik Sindikata radnika uslužnih djelatnosti SRH, i drug Vinko Validžić, predsjednik Sindikata radnika uslužnih djelatnosti grada Zagreba. U razgovoru između predsjednika Upravnog odbora "Čistoće", druga Vladimira Ferdelija, i predsjednika Radničkog savjeta, druga Pavla Dragovića s predsjednikom Sindikata radnika uslužnih djelatnosti, drugom Stevom Radanovićem, ovaj je izrazio čudjenje što imamo tako velik broj mladih i zdravih radnika u poduzeću, gledajući, naravno, sedamdesetak tih radnika ispred sebe.

Na njegovu primjedu predsjednik Upravnog odbora "Čistoće", drug Ferdelji, izjavio je: »Što nam, na žalost, vrijeđi da imamo tu mladu radnu snagu i da ulažemo toliko sredstva u njihovo školovanje, kada većina od njih odlazi u inozemstvo tražeći bolje uvjete rada i veći osobni dohodak?« Na tu primjedu druga Vladimira Ferdelija drug Stevo Radanović odgovorio je: »Neka vas to ništa ne smeta. Sto njih više ide u inozemstvo, to ćemo više dobiti deviza, pa će samim tim biti bolje i nama, a plus toga rješavamo nezaposlenost naše radne snage.«

Druže Radanoviću, jeste li tom izjavom izrazili svoje osobno mišljenje o ovom problemu ili je to uistinu stanovište Sindikata kojemu ste vi predsjednik?

Drugu Dušanu Čehovinu, sekretaru za praćenje općih privrednih kretanja SIV-a

U vezi s vašim ukazivanjima na neadekvatan skok »ostalih osobnih primanja« reagiranja su brojna i različita. »NIN« u svom broju od 15. VIII. 1971. piše: »Neočekivano, početkom jula, uključili su se u raspravu i poslanici iz Odbora za pravosude Društveno-političkog veća Savezne skupštine, koji su ocenili da treba povesti računa o načinu sticanja dohodka funkcionalera koje imenuju Savezna skupština i SIV. Ali, tu su poslanici bacili rukavice više vladnim funkcionerima koji su, navodi se, angažovani za honorarni rad u istim onim institutima od kojih su vladini forumi poručili razne elaborate, analize itd. Naravno, rukavica je odmah vraćena, može se reći dvostrukom snagom. Vladini funkcioničari su pomenu poveći spisak ugovora o delu na osnovu kojih su, ovoga puta funkcionaleri Skupštine, ostvarili velika primanja za tehničke poslove oko kodifikacije novog zakonodavstva i neke druge. Dobar deo tih poslova je raden u redovnom radnom vremenu, a prema tvrdnjima, njihova stvarna vrijednost je u čistom materijalnom smislu — precenjena.«

Vjerujemo, druže sekretaru, da nećete dopustiti da ovako teške optiče ostana bez odgovora. Osnovane je pitanje: radi li se stvarno o nedopuštenim angažmanima i ugovorima koji su nespojivi s funkcijama pojedinih vladinih i skupštinskih funkcionalara i o poslovima kojih su proglašeni? Ako se o tome radi, morali biste reći o kojim je funkcionalerima riječ, o kojima ugovorima i kojim svjetama?

Radničkom savjetu Zagrebačke mljekare

Stovani drugovi, U jednom od prošlih brojeva objavili smo vaše pismo, kao odgovor na jedan tekst objavljen u ovoj rubriki. Želeći da što potpunije informiramo naše čitatelje o vašem kolektivu, zamolili smo vašeg generalnog direktora Radu Tomića za intervju. Na naše veliko iznenadenje, drug Tomić nam je izjavio da, na žalost, ne može dati intervju, jer da mu je to zabranio organ samoupravljanja u poduzeću.

Zanima nas: kada ste donijeli odluku o zabrani davanja intervju, i niste li, možda, pretjerali u samoupravljanju?

Tomi Draškoviću, sekretaru OK SKH u Pakracu

Ovih se dana u Pakracu zbiva znatna aktivnost glavnog političkog foruma. Kako je riječ o nekim neuobičajenim postupcima, bilo bi zanimljivo da ta zbivanja objasni sekretar Komitea SKH. Smatramo da se sve može javno iskazati i objasniti što se radi za javnost ili protiv nje.

Prvo: Objavljivanje rješenja u HT da komuna ne želi financirati aktivnosti Matrice hrvatske u Pakracu postalo je prvorazredan problem! Sramota je to, zar ne? Pa ako je sramota, zbog čega sad treba po drugi put pokretati KAZNENE mјere protiv profesora i književnika Stjepana Godića, koji je svojim člankom samo podsjetio jedan forum u Hrvatskoj o njegovu propustu prema Ogranku Matice? Prvi put je Godić OKLEVETAN sa službenog mјesta i isključen iz SK (a na žalbu ponovno vraćen) zbog nečega što uopće nije učinio, i da se poslužio pravnim postupkom, morao je dobiti proces! Godić je stalna meta čudnih nastojanja u Pakracu. Zašto? Drugo: Pojedini politički funkcionari iz Pakrača posvuda se hvale da su rješili sve nacionalne probleme. Zanimljivo, jer zašto se onda već više puta pokrećalo pitanje da se promijeni ime Hrvatskog doma? Bit će da »nacionalni problemi još nisu sa svim »rješeni«, kad se hrvatsko ime ipak zadržalo u Pakracu?!

Uvoz – izvoz

Citamo u »Politiku« od 7. kolovoza o.g. kako je tvornica vagona iz Kraljeva prodala u Brazil 1.059 vagona u vrijednosti od oko sedam milijuna dolara. Međutim, 9. kolovoza objavljuje »Politika«, podatak o tome kako je ZTP Beograd kupilo 1.500 vagona od španjolskog poduzeća »Trans-Madrid«.

Napomena: Beograd je od Kraljeva »Trans-Madrida«.

Samostanu Družbe Isusove u Zagrebu

Zašto ste u svojem samostanu u Palmoticevoj ulici broj 35 organizirali predavanje Mire Glavurtića? On je kod vas, dakako, govorio o katolicizmu i kršćanskoj ljubavi. Kako, taj katolicizam i tu »ljubav« povezuju se s nesnošljivošću što je vaš predavač iskazuje — i to iz tjedna u tjedan — prema hrvatskom narodu i osobama značajnim u životu Hrvatske?

Kakav izvor – takav podatak

U poplavi turističkih prospekata pojavio se i prospekt »Kaufhof-ADAC«, iz Frankfurta, Savezna Republika Njemačka. Nepoznati pisac preporučuje Zagreb ovim riječima: »Najmanje što možete učiniti jest šetnja prijatnim Gornjim gradom. Naći ćete ugodne vinske podrumne u kojima sviraju srpsku narodnu glazbu.«

Poznavajući Nijemce kao pedantne i savjesne, nije teško pretpostaviti da su podatke za taj prospect tražili kod odgovarajućih organa u Jugoslaviji. Bilo bi zanimljivo znati kod kojih!

Neuspjeh devalvacije

Ocjene stručnjaka o neuspjehu devalvacije dinara, izvršene u siječnju o.g., jedinstvene su (pa i ocjene tiska, od VUS-a do Ekonomike politike i NIN-a). No, kako se od svake devalvacije mogu očekivati i različiti efekti, vrednovanje rezultata valja izvršiti i više puta. Za ocjene uspjeha devalvacije, koja je samo jedna od mjera u procesu postizanja narušene stabilizacije, svakako je odlučno kakvi se rezultati ostvaruju nakon nje u vanjskotrgovačkom poslovanju i kako se i da li se smanjuje vanjskotrgovački deficit, zbog kojega se devalvacija najviše i provodi. Na žalost, što smo dalje od devalvacije, neuspjeli su sve očititi, premda se kritiziraju pojedinci koji tu činjenicu samo konstatiraju. U srpnju je, naime, ostvaren na 26% veći izvoz, a 1% manji uvoz nego u srpnju prešle godine, ali je unatoč tome trgovaci deficit povećan na 175 milijardi st. din. Na taj je način samo u prvih sedam mjeseci ove godine ostvarem devizni robni deficit od 1.468 milijardi starih dinara ili 62% više nego u istom razdoblju prešle godine. Ako bi se proračunala prelijevanja do kojih dolazi u privredi zbog ovog deviznog robnog deficit-a, došli bismo do sume koja ne bi bila manje od svenkupne čiste akumulacije čitave privrede SFRJ za prvi sedam mjeseci ove godine. Umjesto smanjenja deficit-a deficit se povećava. Kako se onda može reći da je devalvacija uspjela?

